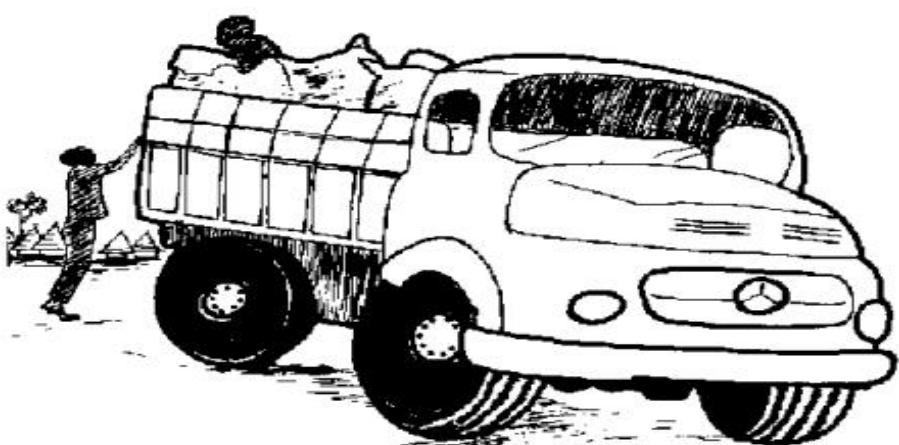
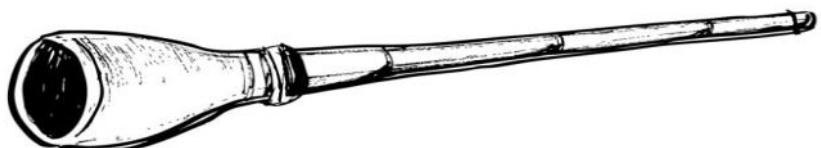
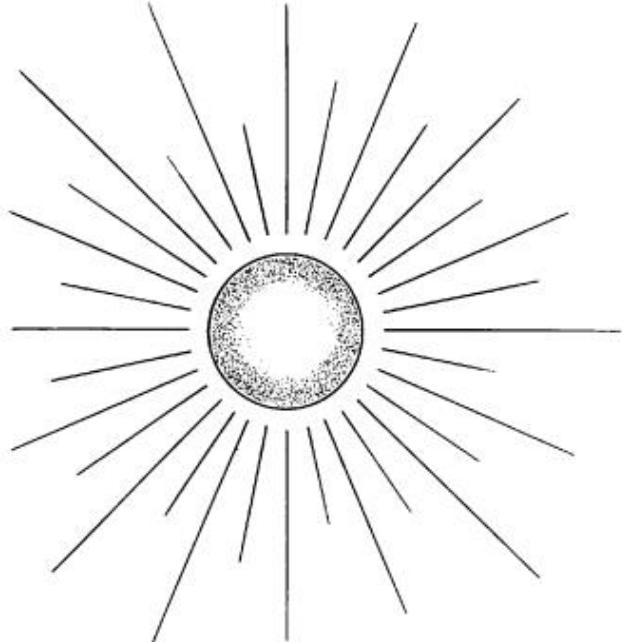

ALqULÚMÁ ADARÚ

Shulindu d'uk'unuñ

1

Alkitábá geedú

Env Sc, gr 1, ST

ALqULÚMÁ ADARÚ

Alkitábá geedú mbá shúlindu d'uk'unuñ mmaane.

1

Tha eglim Benishangúl-Gumuz añá algirayó u añá mus'ilá al-
kitáb u nineñ mané gigí
2001

Maaba atafsir / Translated: Abdulqasis Mansur, Abdulnasir Ali,
Maabí mus'óne gará / Proofed: Lukman Abdulkadir
Saqadogane / Assisated by: SIL Ethiopia

Revised Edition 2009

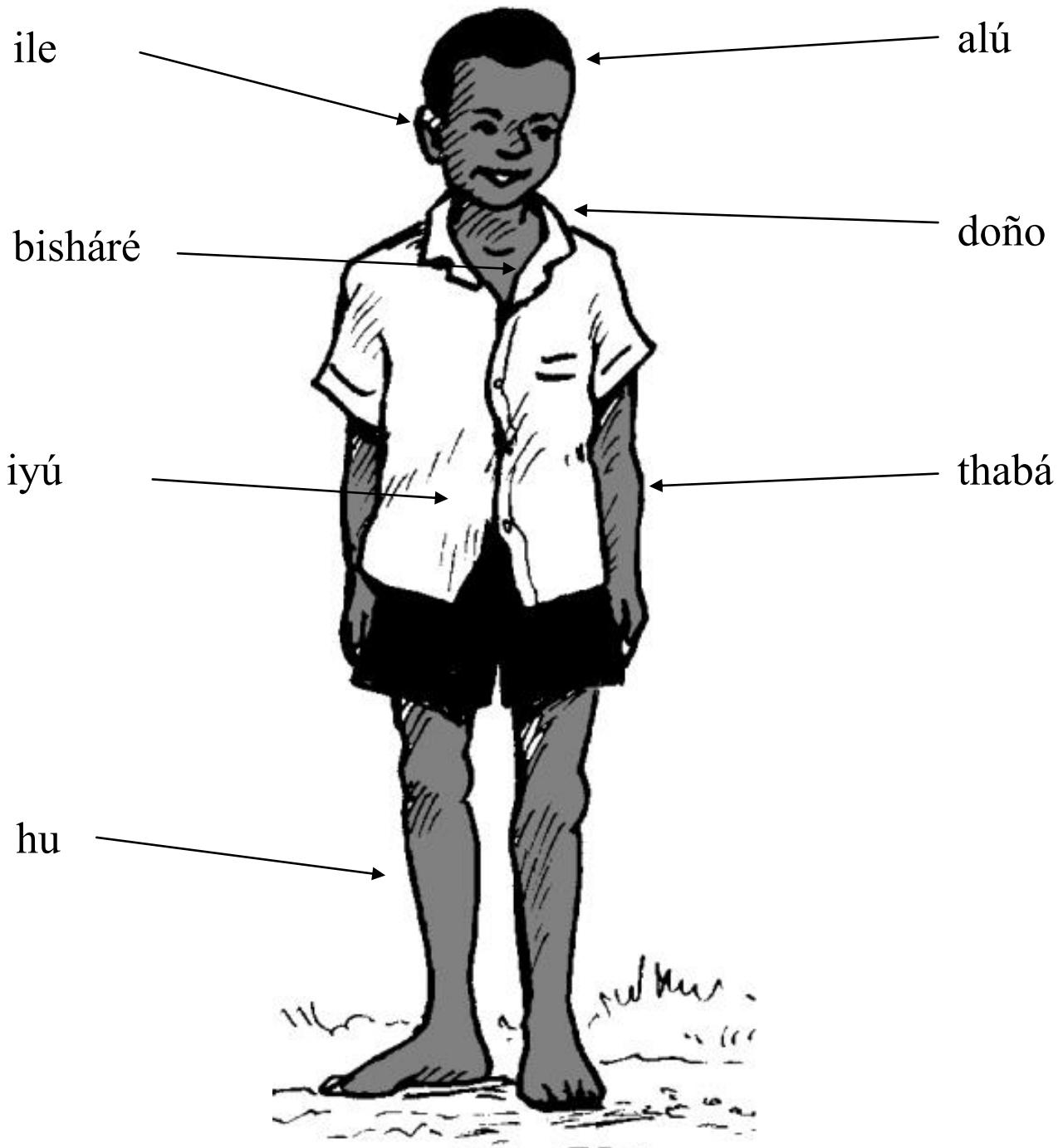
This Book is a product of the Benishangul-Gumuz Language Development Project, which is a joint project between: **Education Bureau, Bureau of Culture & Information**

Benishangul-Gumuz National Regional State and **SIL Ethiopia**

Algiráya hández d'uk'únúñ Ndímiilí na gugúdá k'ed'e

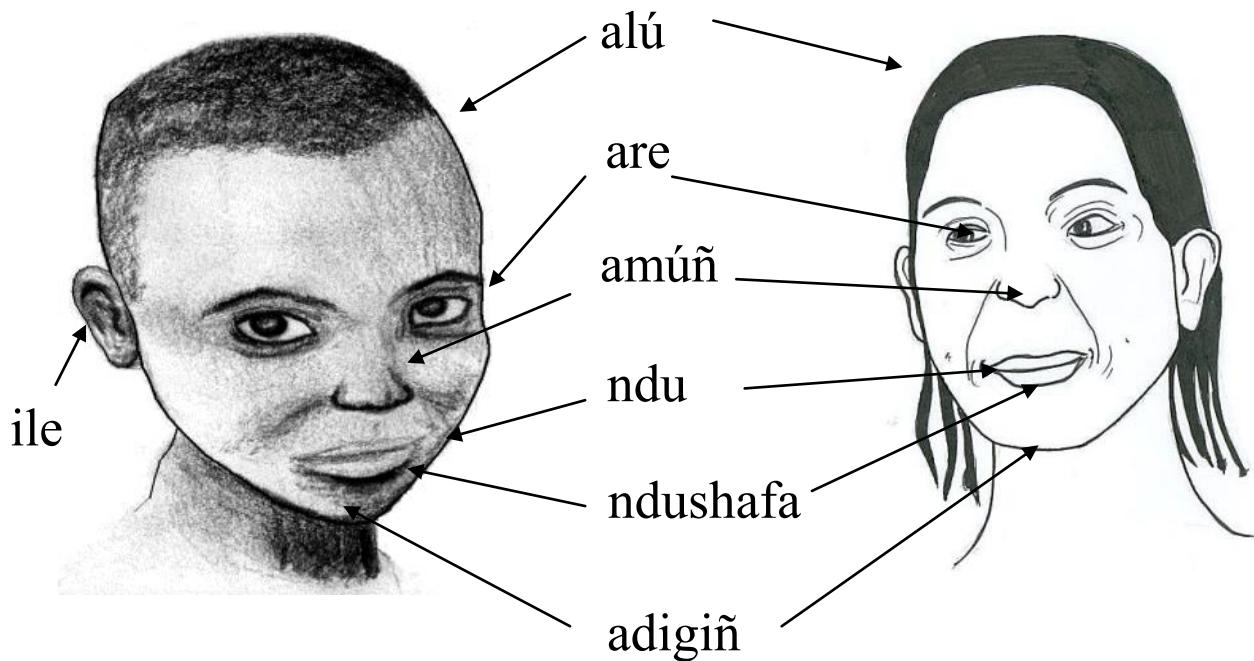
1.1 Algasámá/as'omó bus'ik'ethú mbá thuthó

1.1.1 Alqísmá/húú bus'ik'e-alu ndimiilu mbá thutho

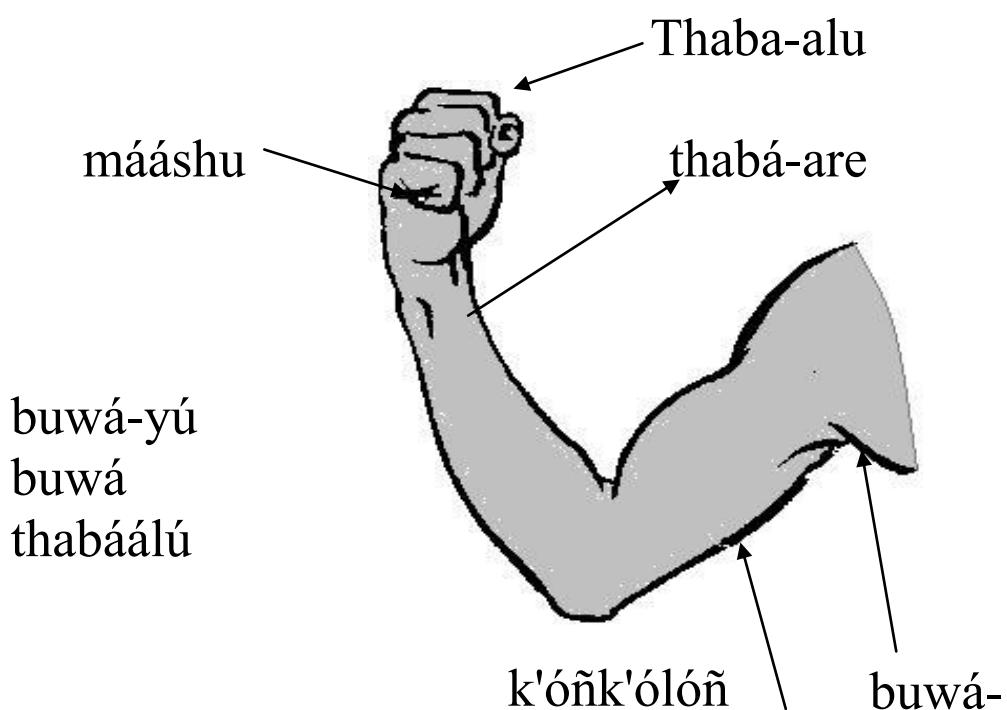
Alísmá/húú bus'ik'ethú mbá zíí míñ thá doñoqi thá bellówéqí.

S'ula hu sha mba s'ulane na hu!

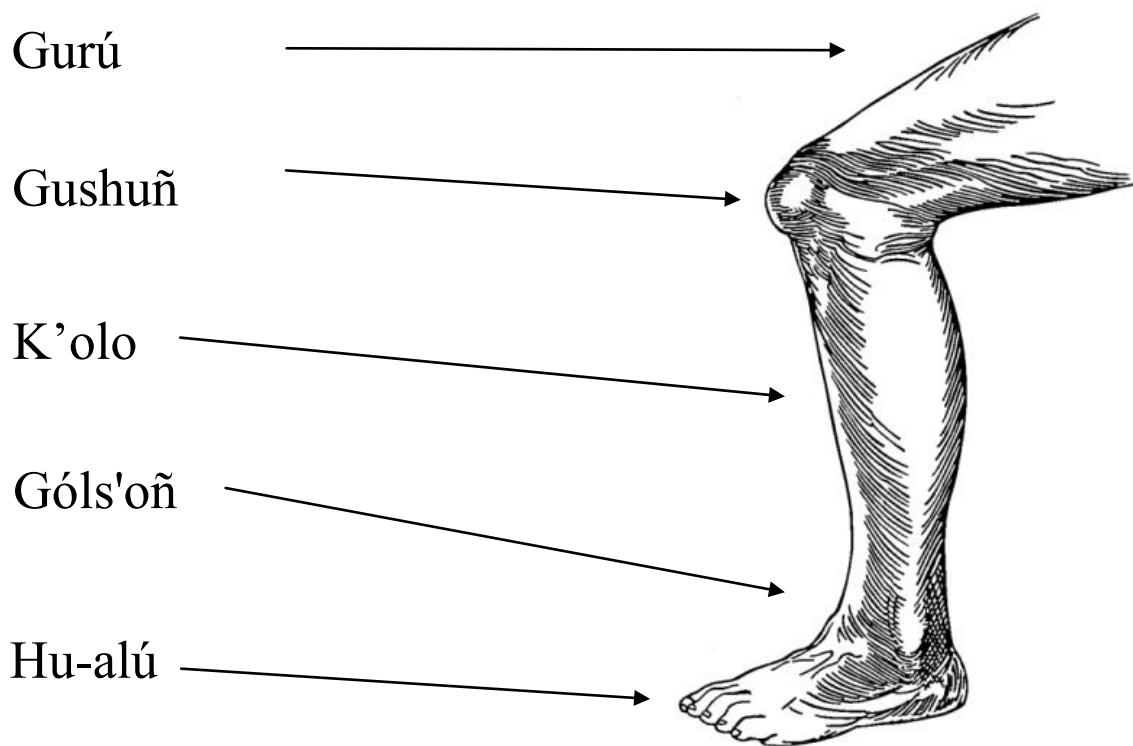
Algasámá/as'omó-alu bus'ik'é buwá.

Geedí hathú gádarí háthú s'úlátha alqísmá/húú algasámá/
as'omó. Buohua?

Algasámá bus'ik'ethú thá huwéqí

K'ééráthá algasámá bus'ik'ethú hu mbá zíí thá buluwéqí
Geedí ashan háthú fágadathá bus'ik'ethá hu mbá K'ééro hathú
hu
ma p'ishí, geerathá azúúráléqi háthú buurathá-álú múnzu
ñgunúñ/yóm yóm háthú rothutháqi thaalú.

Geera d'uk'únúñ

1. Mbá zíí añá zíílá "A" ñgó geeragá mbá añá zíílá "B" ñgó ágalune-alú tháñ.

A. _____ thabá
_____ alú
_____ hu

B. bush
gushuñ
k'óñk'ólóñ

2. Geeratha mbálégú háthú mótháthá ma d'úgurí.
1. P'úliñathá bus'ik'é mbá zíqíqi míñ thá doñoqi thá bellówéqí?
2. S'ulátha thabáhu na algasámá/as'omó bús'ik'e k'ed'é?
3. Ndímiilí ile kámmu gídíné?
4. Ndímiilí are kámmu gídíné?
5. Nndímiili amúñ kámmu gídíné?

1.1.2 Shambá ás'arlá bus'ik'e

Ashan háthú ás'arathá bus'ik'éñgáma náñ gii háthú?

Ñgo gis'a p'us'ik'e
Ana s'ara

Ñgo gis'a bush
Ana s'ara

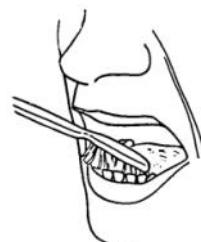
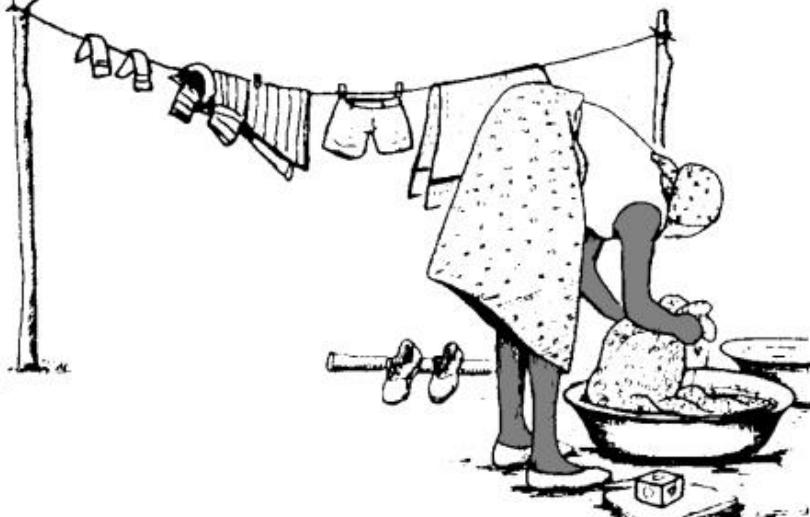
Ñgo gis'a hu
Ana s'ara

Ñgo gis'a are
Ana s'ara

Áñ áhatha bushushiyú tha almúshut'

- Lázim a gís'áthá are thé fírí s'ári adúk'ush-aduk'ush.
- Lázim gís'áthá thábá thé fírí s'ári.
- Lázim gís'áthá hu thé fírí s'ári.
- Lázim gís'áthá bus'ik'e thé asabun u thé fírí s'ári.
- ñs'úa amúñáñk'a thé or baalá.
- ñgúa ndúñk'a thé agúndú.
- Mááshúñk'a ma d'oñondiñé nk'itháálú.

Gera d'uk'únúñ!

A. Áhorathá añá walá maayú gíñ máñ.

1. Lázim _____ thabáñk'a thé fírí s'ári.

2. Lázim añ áhatha busháñk'ayú thé _____.

3. _____ ndú fudíñk'a sha bak'á did'iné.

4. _____ mááshúñk'a-alú ma d'oñondé.

I geera—holloñoníñ

B. Geerathá mbá ma assé háthú ázalathá/gézétha.

1. Gabál ñgó gís'a thabá, thiñ thíñ.

A: p'ishí B: walá p'ishí

2. Hu mbá walá ma gigís' gídi thashúr/Ñona/arríhá mbá.

A: p'ishí B: shúní C: walá mannañ

3. Amúñ s'us'ú thé or.

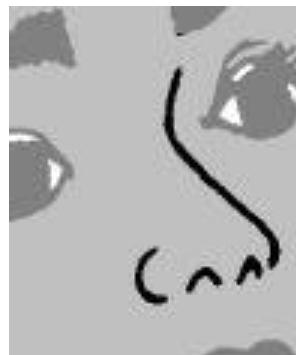
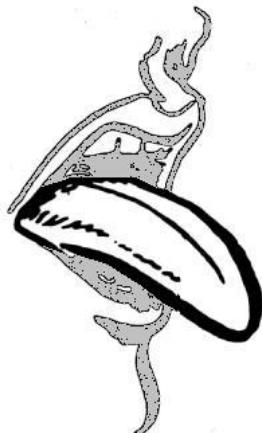
A: nááfaqí B: walá nááfaqí

4. Tháñ áhatha busháñk'ayú thalmúshút'á s'ári _____?

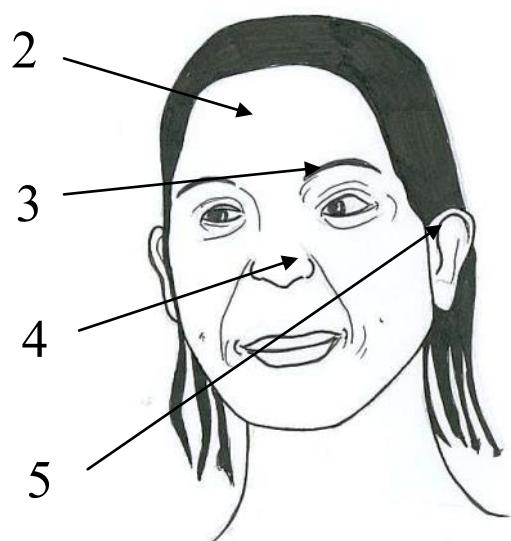
A: p'ishí B: walá p'ishí

1.2 Alhiwasát

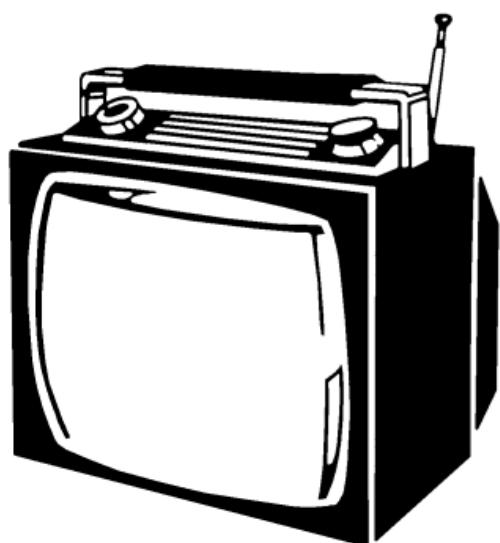
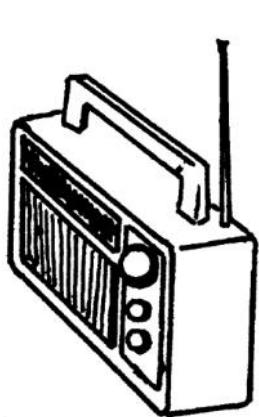
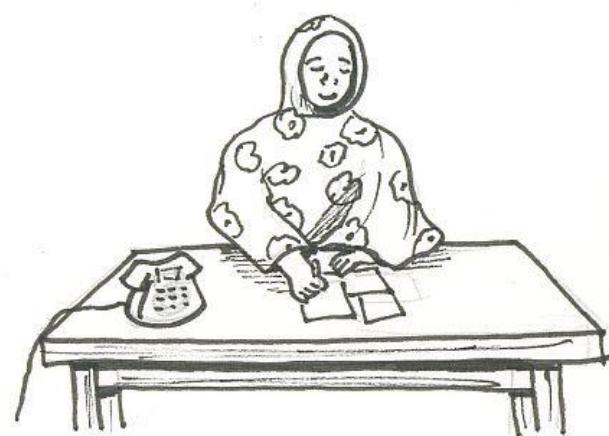
1.2.1 K'ééráthá alhiwasátí hu.

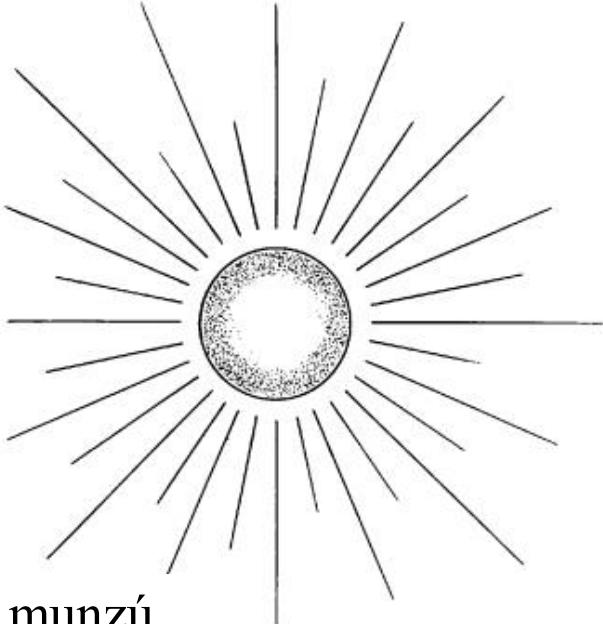

1

1.2.2 Gíñ shak'ál alhí wasatu

munzú

zigi u iis'u

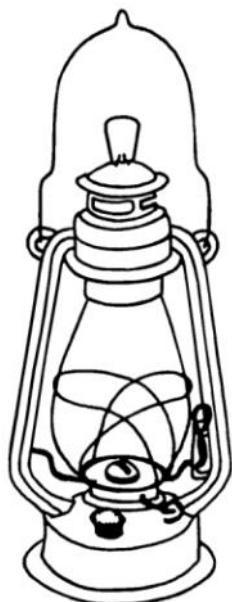
ashámaqa

mû

albat'ariya

alfanus / alamba

alambad-garabo / almazaraja

Munzú ñinéñ ás'ar añ ma d'áñí.

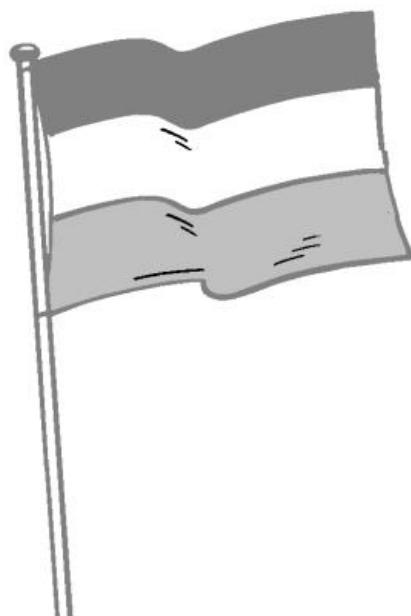
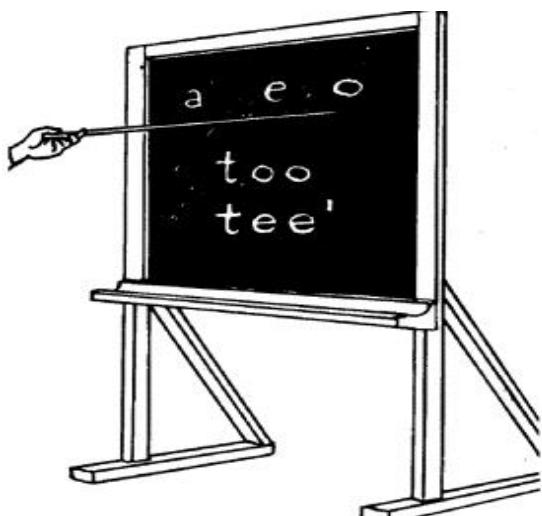
Albál thamthám alqaluwáné u ad'afaruá k'ed'e.

Geedí gíñ zíí thé asámáyú/rúnp'úñú allón

d'uk'únúñ ñinéñ gídí márýá?

Gíñ holí mbálégú thé bulúéqí allóná máre madi háthúá?

asabúra alálam amud'a alkarot k'oro abúrbúdu

Sháñ fágada alqaluwán, féd'i añ s'as'ár.
Thá amiloyú walá hatháñ gádarí sháñ fágada alqaluwán.
Gíñ zíí thá añáñk'ayú gídí alqaluáná d'afaruqígú.
Míthil házzi
Azabúra gídí allóná milí.
Heshá milí gídí amud'á ma gaashá.
Dudu gídí allóná galazí.

A. Allóná mbá shabahauqígú, áhiathá thá añá máreyú

1. Almánga ilé _____ ñinéñ gídíné.
2. Mirínda allóná ma _____ ñinéñ gídíné.
3. Albún fahashú mbá _____ ñinéñ gídíné.
4. Ir allóná mbá _____ ñinéñ gídíné.

B. Rothá p'eriñí daathága mothá d'úgurí.

1. Alqálámá mbá Itió p'ia allón kámmu gídíné?
2. Alqálámá mbá Benishangúl allón kámmu gídíné?

C. Iyú hala

Ñgó hala gímáñ iyú u ñgó fágada námmané.

Shá ñgó hala gíñmáñ iyú bus'ik'e(alhiwas) ndí mbá náfaqa ñgó?

Ile .

Thá ile álgádara álé ád'afaru gímáñ na boloyú bebé.

Gíñ bushú daa bebé d'afaruqígú.

Giné mbá hohozú daa boloqyú mbá d'afarunqígú.

Ad'afarua bebé gíñ bushú mbá thayu.

Hathú gádarí háthú ád'afaruthá bebé gíñ bushúá?

Á hoshalátha asúrá mbá gíñ bushú tháñ háthú halatháyú
na bebé k'ed'e.

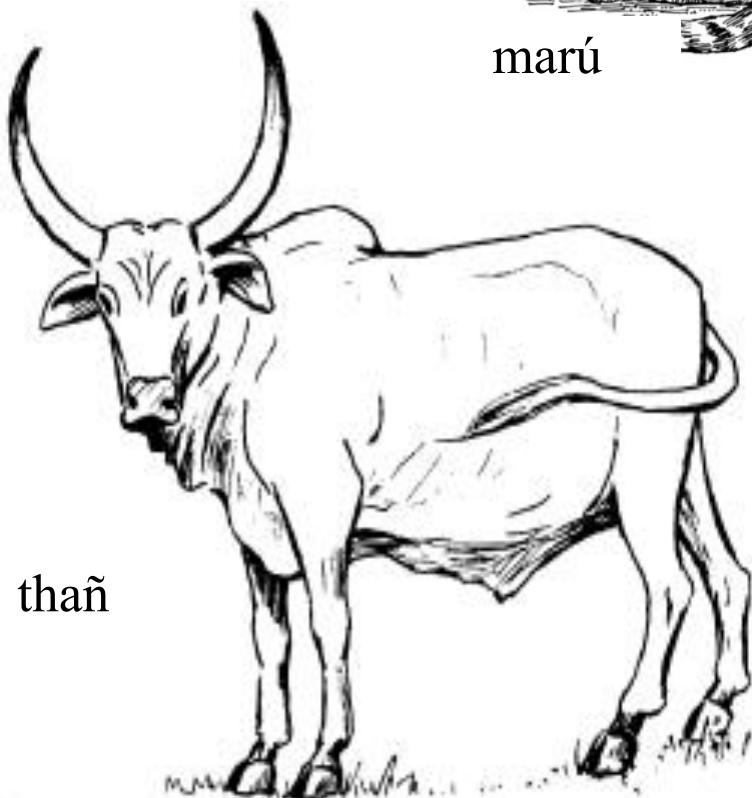
Gíñ bushú mbá thayu:

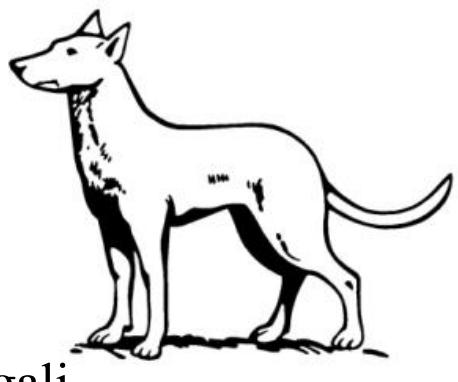
marú

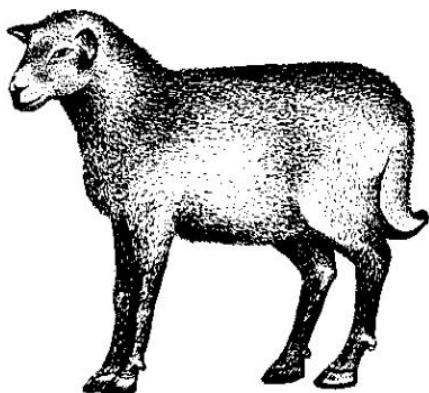
hoñhoñ

thañ

gali

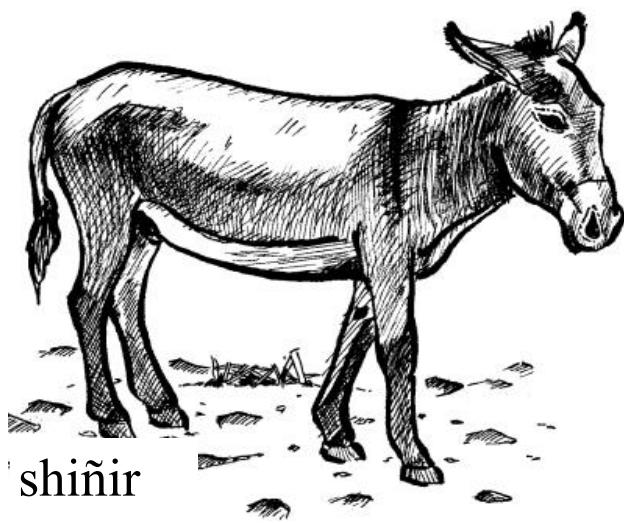
merere

mis'é

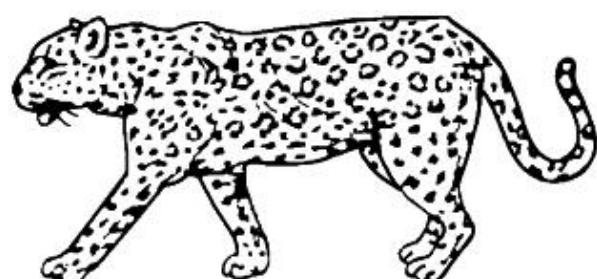
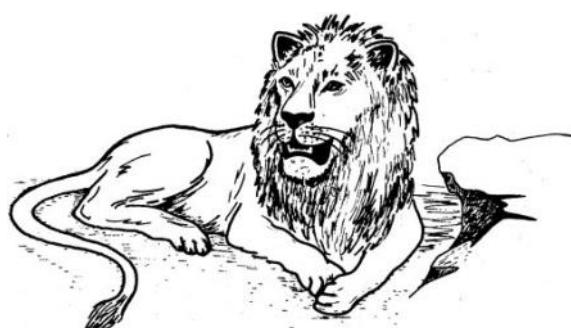
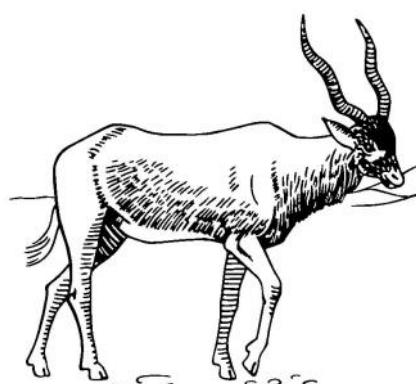
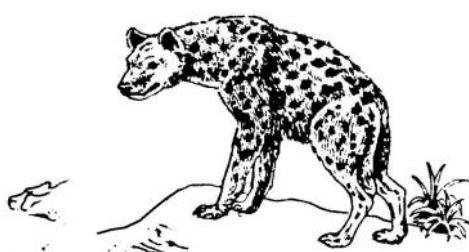
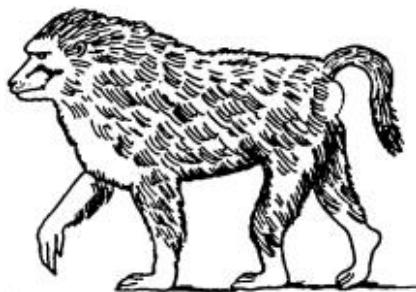
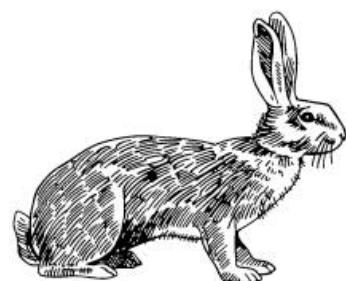
miya

shiñir

Ád'afaruthá bebé gíñ ñeró na boloyú.
Hathú halá bebé gíñ ñeroyú márrayá? Ma halá háthuyú
gérabathá.

Gérebathá bebé gín bushulgú.

Geerathá bebé mbá álmotoralégú á ádafaruthá!

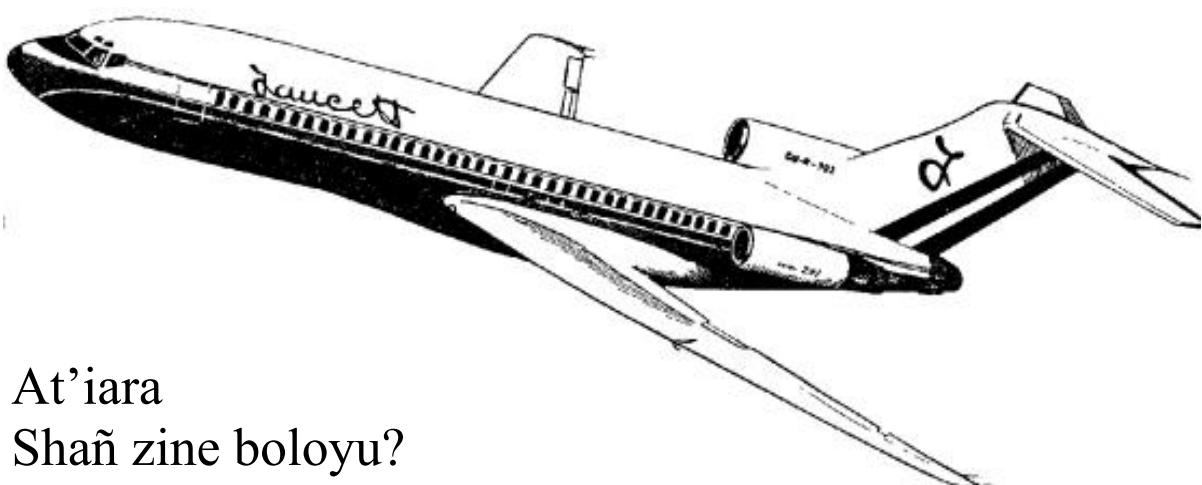
Shaíné zííné na bolo-yúgú?

Alqarabia nambala
- shañ zine boloyu?

Alqarabiqa mbá
d'añi
- shañ zine boloyu?

At'iara
Shañ zine boloyu?

Gíñ bushúlégú daa hatháñé bebé dafaruqí

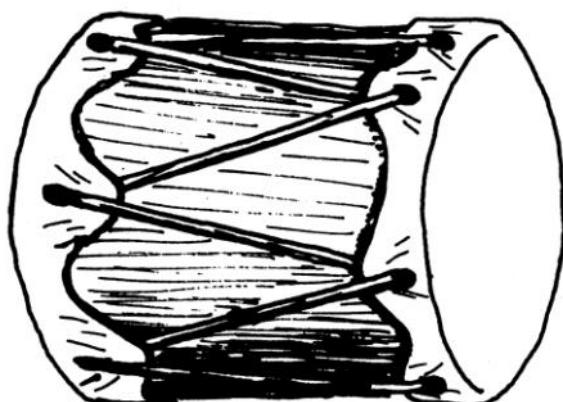
a. gali	b. buñú	c. oñó
d. anthamañ	e. merere	f. mia
g. mis'é niñelé	h. k'uria	i. marú

Ád'afaruthá gíñ hohozú na boloyú.
Geedí algirayó geerathá gíñ hohozú mbá zíí
tháñgáma háthú k'éráthá hu.
U ád'afaruthá bebé máre.

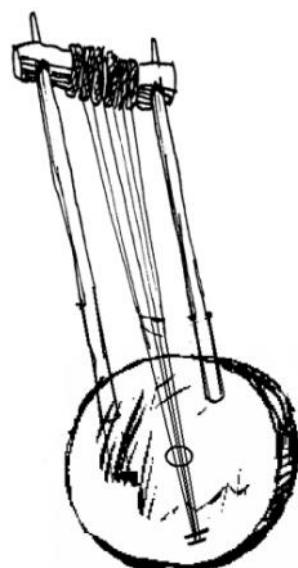
nagára
waza

anóba
bolo

arrabába/abánk'aráñ

anoba

Bolo

waza

Gíñ p'úliñ iyú halaqi

Hathú gádarí ád'afaruthá boloyú mbá giqí añá

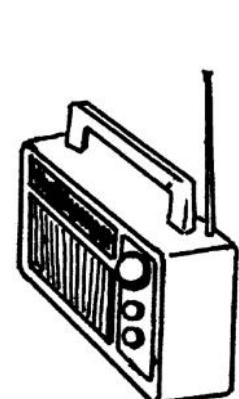
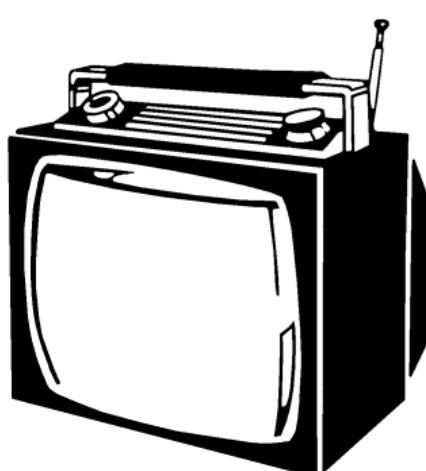
p'ishi maabié áñ u añá shún maabié áñá?

Boloyú mbá nano mbá p'ishí hathué? K'éráthá hu.

atalfización
arrádi

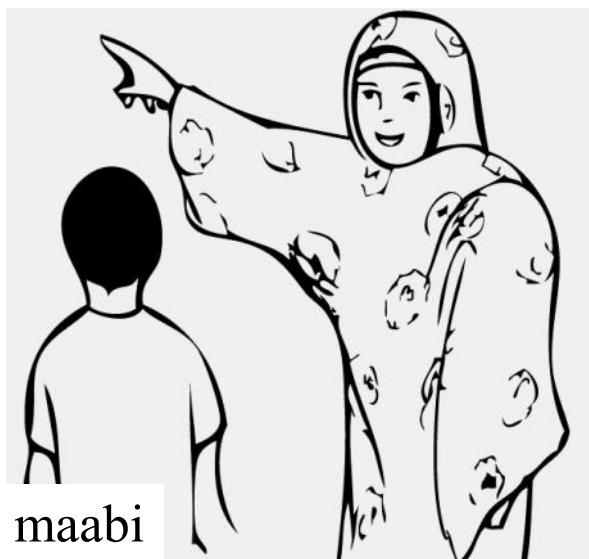
maabí
waza

maaba
arrabába

aráádi

adilfizion

maabi

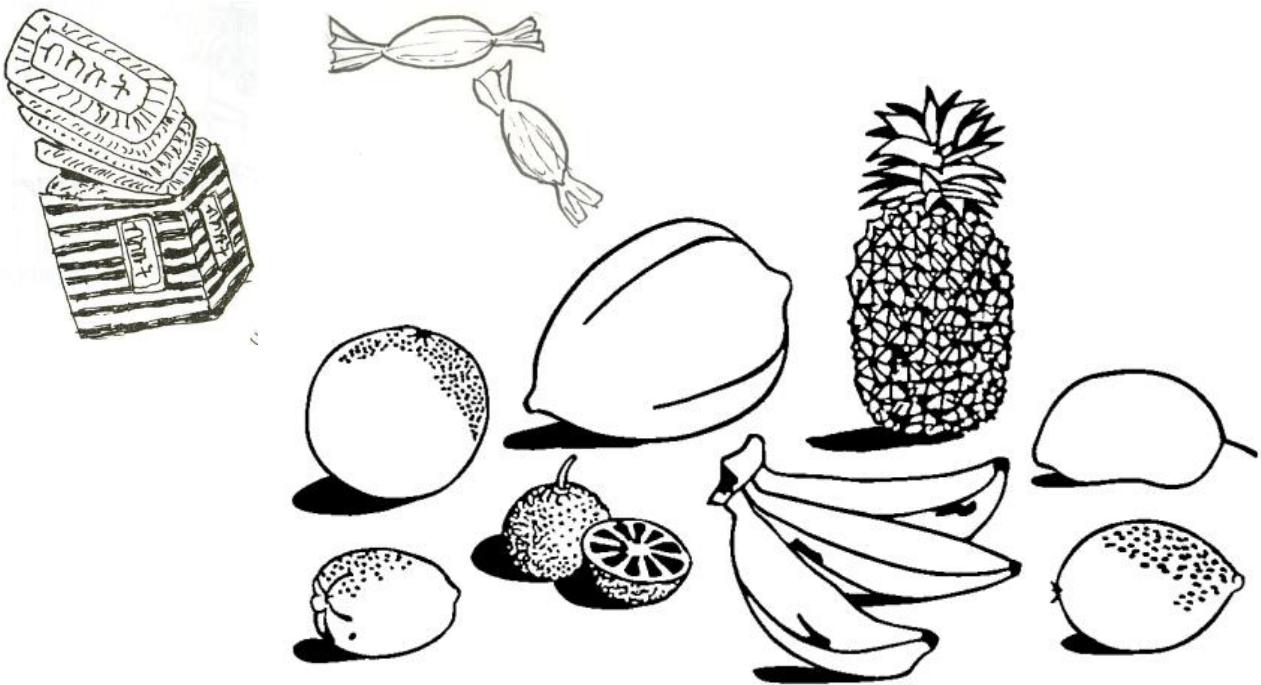
Bebé mbá ndu babad'ú.
Ma hathú halá bebé mbá na-
noyú mbá bád'í hathué ndu?

Boloyú zíí shaíné mbá p'úliñ
hathué bebé be háthú gíñ bád'í
hathué ndué?

D. Hala

Mín thá bus'ik'éñk'a-yú ndi mbá fágadiña ginéñgúnuñ tháñ mbá
d'afaruqí míllañ?
Hala

Fágadathá at'aqámá daa gíneñgunúñ mbá d'afaruqí.

Almoz
Almañga
alburtukán

ananas
allemún
Ashátha

Albabaya
albaskawíd

At'aqámá ginéñgunuñú thá hala ñinéñ fágadiñane.
Ginéñgúnuñ mbá zíí thá añáñk'ayú d'afaruqí na at'aqámá máre.
- k'azí
- s'uthí

Giñ s'ap'í walá mbá zíqí míthil k'orí ñinéñ ma máré
míthil:

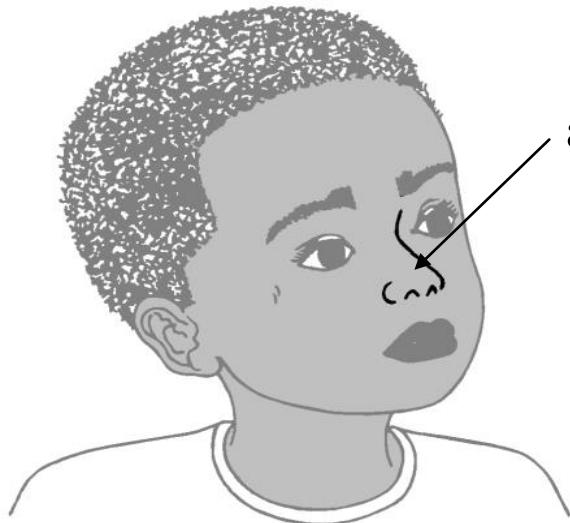
- allemón s'uthí
- asúkar máré ñonshó s'ap'í
- albabáya ile k'as'í

Ma ñgó théméná aszími atáqábá hás'úlné náñmmané.

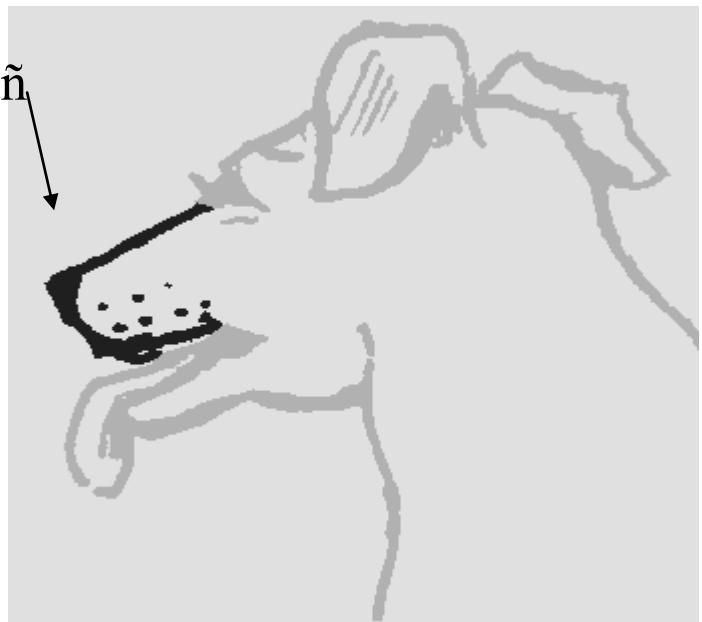
E. Añona

Arriha ndí bus'ik'éñk'a mbá fágadiñane tháñ?

Amúñ

amuñ

Mín thá asúrálé-yúgú k'illíñ mbá ñoní ma s'ap'í ndí?

U mbá ñoní ma shúní ndí?

amud'á

Arriha

alganífa wala hóós'e

alburtukán

annád

allubán d'utha

arríma

Annád gídí arríhá/ñoni ma p'ishí.
sis'ía amud'á gídí arríhá p'ishí.
Gíñ mushe gídí arríhá shúní.

Múnzungunúñ gíñ bák'í geedí agirayó mbá múfiga maré
shíñk'á náñ mmané?

Gíñ shúní míthil alwazáha/did'áñgañ ma ñoná hátháñé
ñinéñ múfi hatháñ shíñk'a.

Alfulééd u adáwá yamuthú (asim) ma ñoná hátháñéqí
gii shiñk'a áñ gia alhisábáñk'a sha ma ñoná hátháñé d'ak'i hatháñ are thá
mushe.

A. K'ala asse ya wala bus'añ:

1. Almusík'a áp'ishiñ añ.
2. Walá nááfaqí áñ thémena giné than.
3. Walá nááfaqí áñ áñona ginéqi than.
4. Alemón s'ap'í.
5. Almóz ma shar ma asúkar s'ap'í.
6. Alfulééd añona walá gídí adamáán.

B. Áhorthá aña shar gíne

1. Gasaba asúkar at'aqámá _____ ñinéñ gídíné.
2. Alemón at'aqámá _____ ñinéñ gídíné.
3. Bus'ik'éñk'a mb*a fágadiña arríha tháñ _____ mmaané.
4. Alhiwázá bús'ik'eñk'á killíñ _____ mmaané.

C. Iimumúl

Ginéñgúnuñ thá iimumúl ñinéñ fágadiñane.

Geedí agirayó thá almádárásá ñgáma-yú shúl bus'ik'e u
asabúra ma mulaháqi d'afaruqígúá?

Baqad mbálé gíñ madiháthúqi thá asúrayú
has'úlothá thá alfázíluwé.

Muláthaqi d'uk'únúñ tha mbáléyúgú háthú fágadathá.

Bele

Aljébena

Alhambúba

Ashambák'

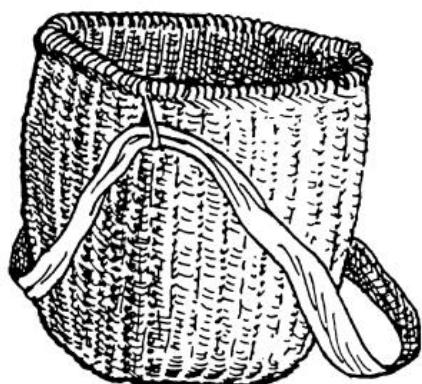
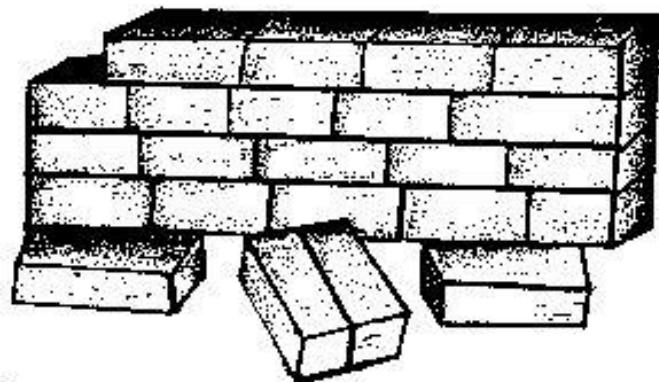
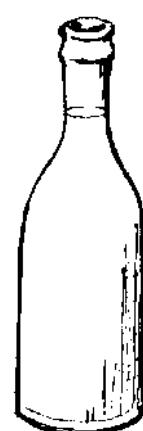
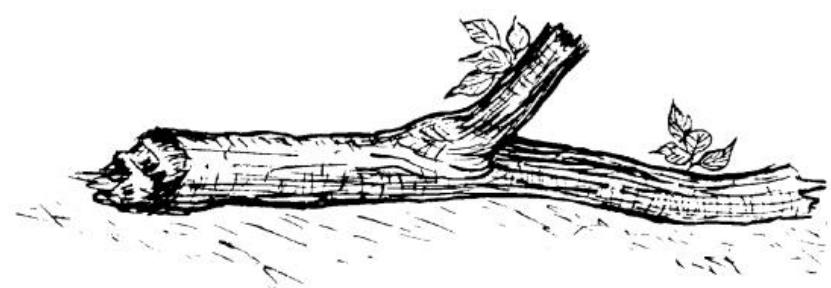
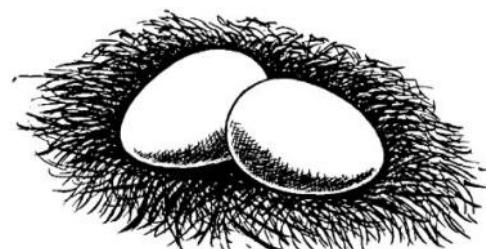
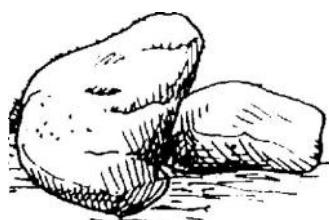
At'úb

S'is'íya

Alkúra

Algazáza

Gíñ p'ád'i-álu máré mbá rak'as'í

	Rak'as'í/ Rabasí	p'ád'i-álu/ k'ok'oshí
1	Almiráya	Shék'e
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		

Fir bad'i u fir d'ashi shañ ad'afaruhane?

Mín thá gíné ma álu burá-yú
zíqí múñgúnuñ mbá
p'ád'i-álu u múñgúnuñ rak'as'í.

Fírí baad'í u fírí d'aashí shaíné
ádafaruñane?

Fírí baad'í u fírí d'aashí ma
áhíáñayú tháábá
gádarña áñfágada mbá d'aashí
u mbá baad'í.

Ginéñgúnuñ mbá baad'í u mbá
d'aashí ma múlíñáñaqi
tháábá gádarña áñfágada
shambá zííné.

Ma p'ishí, ñgó k'ala "Asse", u ma shúní ñgó k'ala bus'áñ!

1. Almúndura (Almiráya) fágadiña thá are sha p'ad'i-álu
2. Gíñ baad'í u mbá d'aashí thá bus'ik'e ñinéñ fágadiñane
3. Mis'é húhúlú rak'as'í
4. S'is'ía p'ad'i-álu
5. Esho bad'í

1.3 Gugúd

1.3.1 Gíñ féd'ilágú

- Geedí sha áñ gúda thá adúniya-yú náñ féd'iña?

Thiñthníñ

Shúli

Ñiñísh

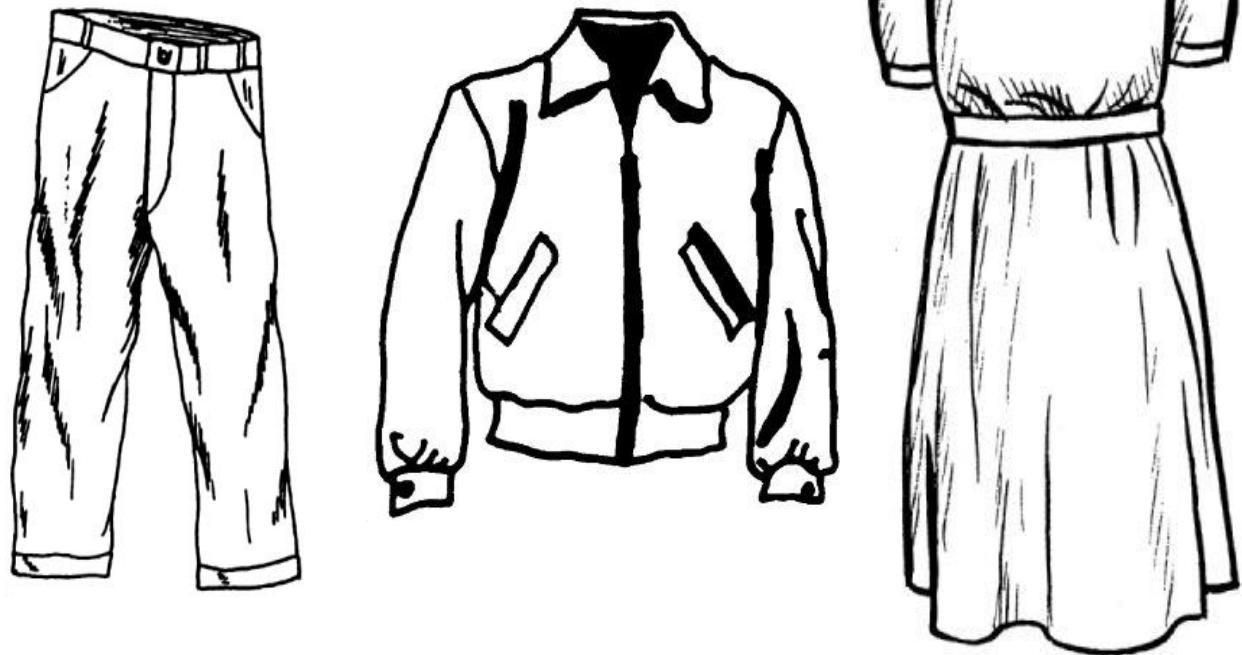
Mera

Walá ma hathú thiñé náñ s'ik'í háthué? K'erátháhu Thiñthiñ ñinéñ féd'iña sha áñ gúda thá adúniya-yú.

Ñiñish

Sha áñ gúda thá adúniya-yú hatháñ féd'í or.

Sha áñ gúda thá adúnia-yú hatháñ féd'í shúli

Ndímiilí sha áné gúda thá adúniya-yú k'ap'í gíné tálátá
sha áné thík'a
mbálogú:

- thiñthíñ

oorí

shúli ñinéñ ma máré

A. Thiñthíñ

Alfáqídá thiñthiñú.

Náñ thiñgaña thiñthíñ?

Thiñthíñ gídí alfáqídá mbá d'afaruígú.

O

Ad'afaruá thiñthiñú

Náñ ád'afaru háthú thiñthíñ tháñ?

karót

shashá

Albabáya

Albanat'úr

ir

Thiñthíñgú:

thá allóná mare

thá arríhá máre

thá alháálá máre (mbá p'ád'i-álu u mbá ma firi)

Másalan:

Ir u ñonshó d'afaruqí na allóná máre.

Gádar háthú ád'afaruthágúá?

Ir u ñonshó d'afaruqí na at'aqámá máre.

Almánga u almóz d'afaruqí na arrihá máre.

Mín thá thiñthíñálé-yú fágadathá:- mbá p'ad'i-álu
k'alathá p'ad'i-álu, u mbá ma firi k'alathá ma firi?

	Alaina mba thiñthiñu	mbá hoshalí	mbá ma firi
1	P'imp'il		
2	Algurása		
3	ir		
4	harañ		
5	almáñga		
6	Alburtukán		
7	allemon		
8	shashá		
9	Gíñ mérrá		
10	altamatim		

A. Mbá p'ishí ma assé u walá ma p'ishí ma bus'áñ háthú mótháthá shambálo.

1. ir u alemón at'aqámá máre ma d'uk'únúñ.
2. Gugúd ma shar ma thiñthíñ walá gadaruqí.
3. Albatátis thiñthíñá ma firí mmaané.
4. fámiilí tháNtháñ ñinéñ gúdí máré.

B. Geerathá mothá ma assé háthú ásalathá/gésétha

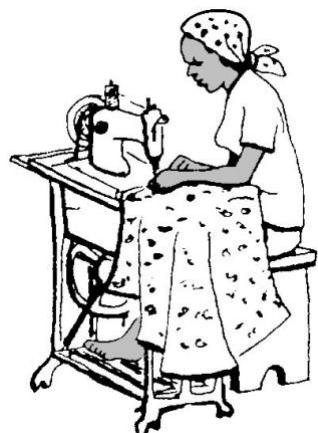
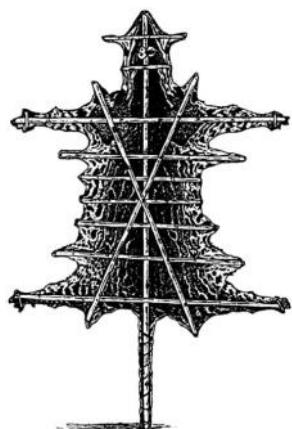
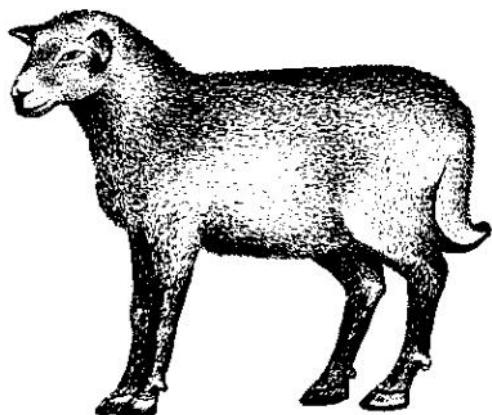
1. Thá mbáléyúgú ndi mba féd'ilá thá adúniayú
 - A. thiñthíñ,
 - Bi. shúli,
 - E. oorí
 - Di. k'illíñ
2. ndí thiñthíñá ma firi thálé?
 - A. albatátis,
 - Bi. ir,
 - E. almóz,
 - Di. assúkar
3. ndí thinthíñá p'ád'i-álú thálé?
 - A. karót,
 - Bi. amúhulé,
 - E. uqúñ
 - Di. k'illíñ
4. ndí mbá áp'ad'iñ hatháñi míllañ
 - A. shúli,
 - Bi. thiñthíñ,
 - E. oorí,
 - Di. adáfter
5. Shaíné zíí át'aqamá kasaba asukarú?
 - A. k'azí,
 - Bi. s'ap'í,
 - E. s'uthí,
 - Di. ma k'orí

Ori

Náñ giilá ma or?

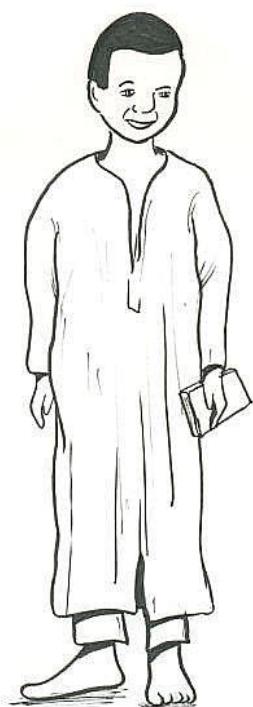
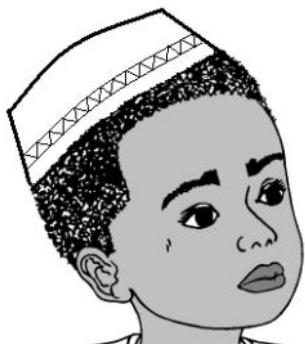
Maabí gúdí thá añáñgáma-yú u ahap'úñáthá
oorí ñíshí máré míñ nánó mbá maané giigí?

bush,
shafa/aúra,
alk'út'un/ap'ááne,
amut'urará mbá alhet'ú

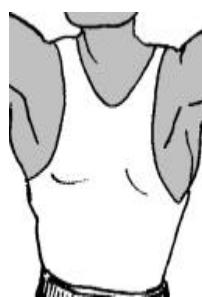
Alháálá oorú shaíné zííné?

- aggibá mihu
- Algélabía
- asurwál
- mbá ñishilá thántháñeqí
- albant'alón
- alqarági
- albat'aníya
- algamís
- algabút

Oorí ñgúnuñ zíí mbá rak'as'í u mbá p'ad'i-álu.
Oorí ñgúnuñ zíí mbá d'afudí u mbá ñés'í-álu

Oorí alqáíná zíí shaíné mbá híbba háthú?
Oorí zíiqígú mbá beñení, mbá fudí, mbá milí, mbá ma gaashá
Gádarí máré shaabahu shambálo.

Alfáqídá oorú

Náñ ñíshigaña or?

Maabí gii shafa thá alfáro/aúra u thá allástig u shambálogú sha
bak'á lañ hatháñ húñhud' hu u ginéñgúnuñ.

Ii geera tamánia

A. mbá p'ishí k'alathá "assé", u mbá shúní k'alathá "busáñ".

1. 1. Alfáro/aúra giilá ma shafa
2. 2. Oorá fudí ñinéñ ñíshílá míllañ añá bád'í-áñ.
3. 3. Almiláya míl alk'út'un/ap'ááne ñinéñ giiláne
4. 4. Oorí giilá míl alfáro p'ad'iqígú.
5. 5. Albat'anía rak'as'í u shefethí

B. Áhoratha gíN shaarí wálla mbá d'uthuqí

1. _____ p'adi maabí d'íshethi u ró.
2. _____ ñinéñ giilá ma or.
3. Oorá s'úllá _____ ñinéñ giilá thá merere bush.
4. _____ ñinéñ p'adi maabí ró thi

C. Shúli

Náñ s'úllá sha shúli? Geedí! thá nánó-yú gúdí háthú?

Náñ giilá ma shúli?

s'is'ía, zure, bele u at'úb ñinéñ giilá ma shúli bus'ik'e.

Shúli dishilá-álú thá ñera u thá azínk.

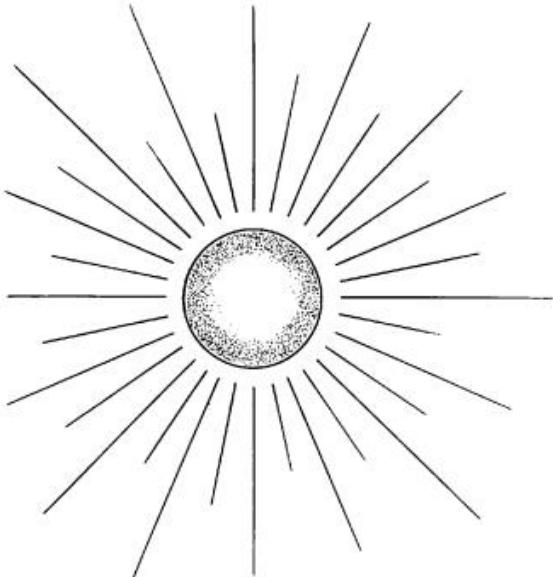
Shúli bus'ik'e mbá almadarasa ñgamá thá nánó maané giigí?

Alú k'ed'e thá nánó maané giigí?

Alfqídá shulu

Shúli mbá gúdí háthú thayú náñ
náfaqagané?

- shúli p'ari hatháñé munzú-are
- shúli p'ari hatháñé ró-are
- shúli p'ari hatháñé d'íshe-are
- shúli p'ari hatháñé gíñ k'ólí-are

A. Ma p'ishí ñgó k'ala "assé", u ma shúní, ñgó k'ala "bus'áñ".

1. Shúli p'adi maabí ró thi u d'íshe
2. Shúli walá míñ thá gíñ k'áp'í máábí-yú ñinéñ mmaané.
3. P'aalí míñ thá ashúk'ul k'illíñú, d'uk'únúñ ñinéñ mmaané.
4. Shúli thá ñera báss ñinéñ dishiláne.
5. Mín thá ashúk'úlú, atigára, ashúk'ul ñinéñ mmaané.

B. Áhorthá añá ma fáádi

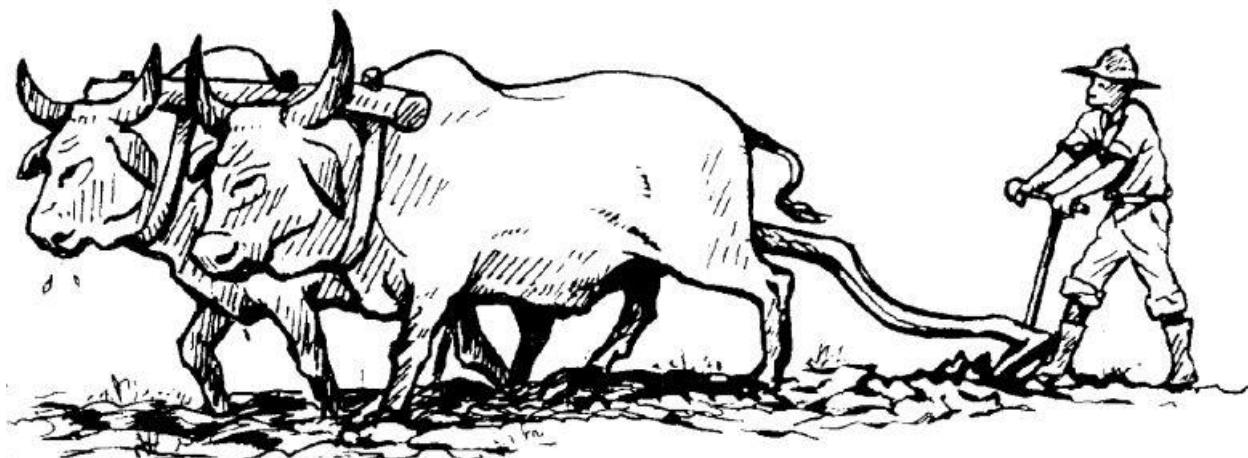
1. _____ p'ari gíñ k'ólí-are.
 2. _____ giilá thá s'is'ía u zure.
 3. _____ mbá almawaqidú lásim áñ thámáthá albáál.
-

1.3.2 Ashuk'ul

Gíñ k'ap'ígálá ashúk'ul.

Náñ k'ap'ígálá ashúk'ul?

Thá añá ñgáma-yú, náñ mmaané na gíñ shák'allá míllañ?

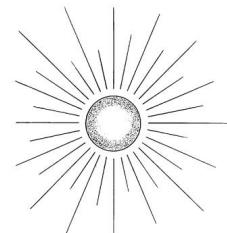

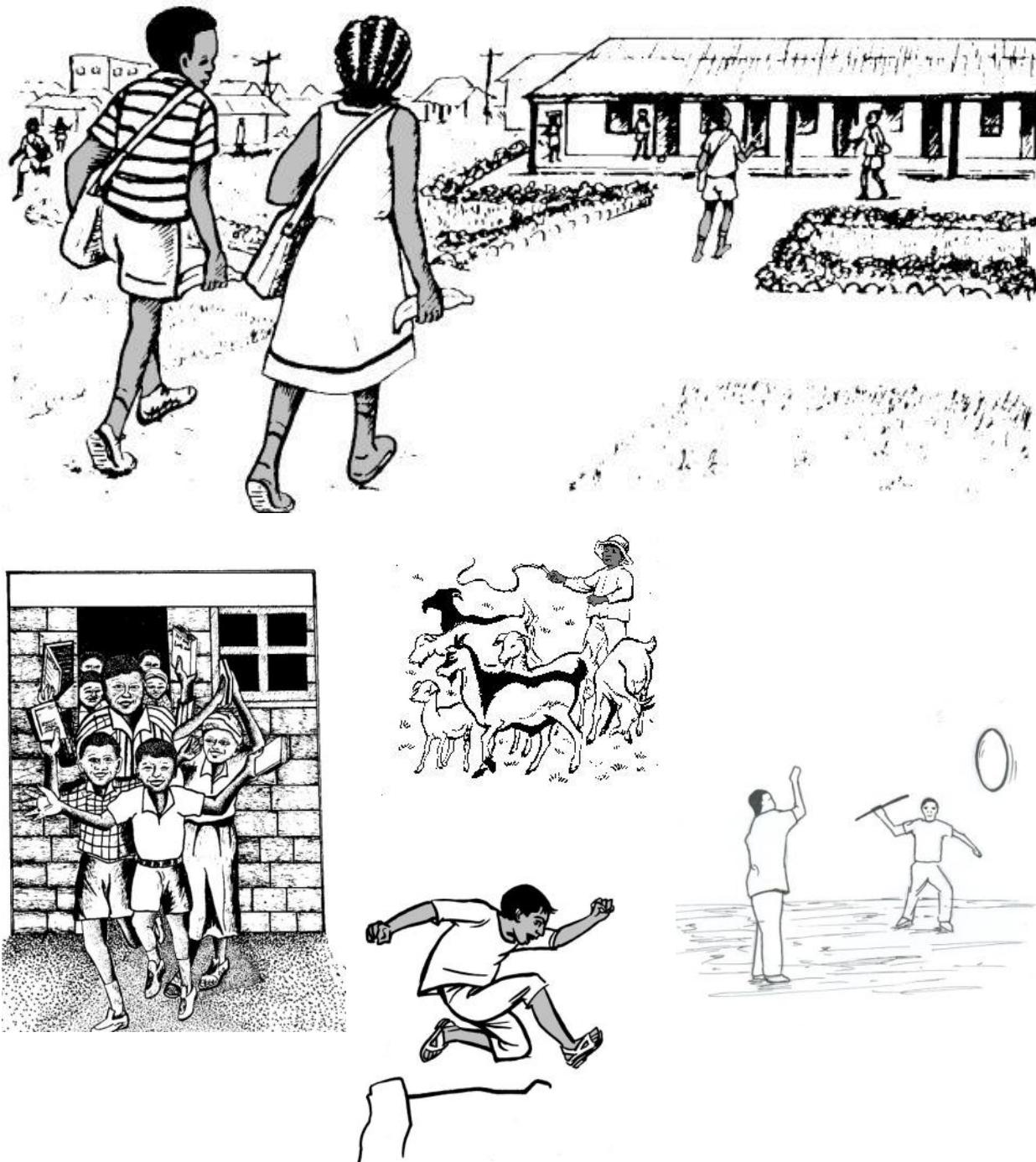
- Maabí shák'alí ashúk'ulá d'afaruqí.
- Ndímiilí shák'alí sha áné thík'á gíñ k'áp'íné.
- Shúli, thiñthíñ u oorí maré ñinéñ s'ullá sha gíñ k'áp'ilá.
- Ashúk'ul p'ishí sha has'úli adááre adidiñ thaartheqi / atalmia.
- Attalmia ma hie tha adaru p'ishi.

Saqqa

An náfaqatháqi thá assáqa ma p'ishí.

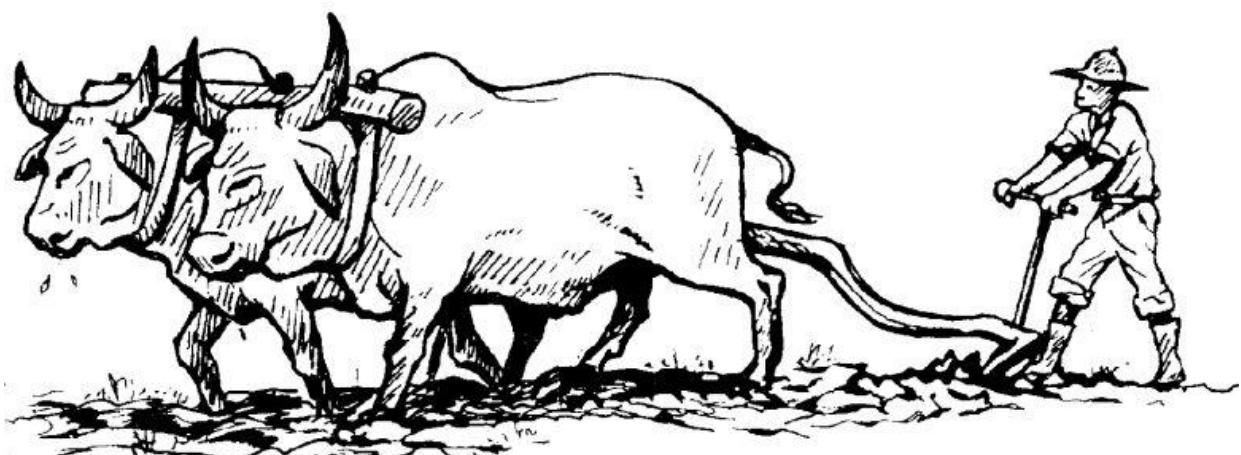
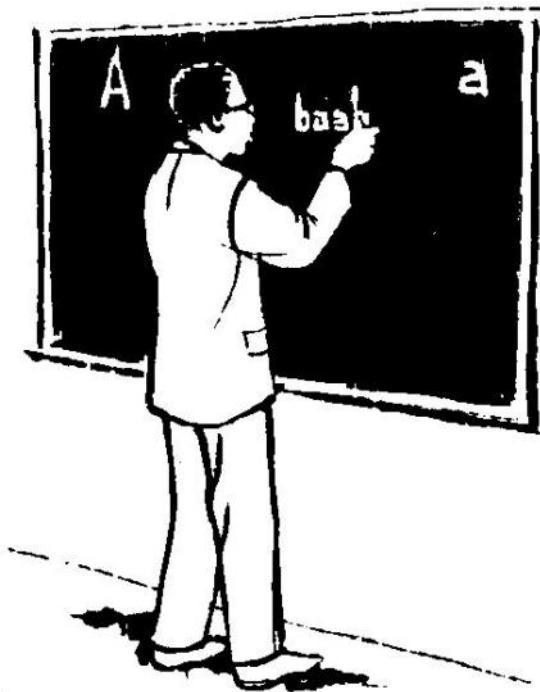
A. Ihtirámá mbá assaqayó.

- Áñ íhtaramathá assáqá mbá almadarasó
- Áñ íhtaramathá assáqá mbá alwaqadañk'á
- Alwákítá mbá ma áñ k'illíñ assáqa ihtarama p'ishí
- Ma hatháñ íhtaramá assáqá mbá almadarasó, adirása walá d'afár hatháñ-alú.
- Hatháñ gúdí thá maabíle ma p'ishí, ma hatháñ íhtaramá assáqá mbá almawaqidú.

B. Án gia assáqáñk'a thá albarnámig

Thá alyómú hatháñ shák'ali ashúk'úlá d'afaruqí.
 Algiráya garra p'ishí sha ñgó k'áp'á gíñmáñ tháñ u ñgó
 p'aada alqáhal tháñ.
 Ma shar ma assáqá mbá almadarasó mbá gídíñó na assáqá ñgó
 náfaqaqi tháñ.
 Kulu yóm/dííma bak'á dárñathá assáqáñk'a alú thá iilí.
 Kulu yóm/dííma án tháma azsáman mbá gáraña tháñ u mbá
 p'adiña abbáyathá tháñ.
 Ashan shúgo án gásamathá assáqáñk'a sha assáqa náfaqaqí.

	Asaqat	Gíñ giilágú
1	1:00	Alfatúr
2	2:00—6:00	Assáqá mbá almadarasó
3	6:00—7:00	Assáqá shoró
4	7:00—10:00	Assáqá gerñó adáftaráqayú
5	10:00—12:00	Assáqá mbá a ilu

Ii geera Áshara

Ma p'ishí k'ala "Sasé" u ma shúní ñgó k'ala bus'áñ
 1. maabá mbá gúdí walá ma shák'alí p'ishí.
 2. walá p'ishí sha ñgó íhtarama assáqá mbá almadarasó.
 3. a ilí u algiráya féd'i albarnámig.

B Áhorathá añiyú aña sharí / d'uthune.

- _____ náfaqaqí sha ñgó gia ñalúqayé gíñ féd'íñó tháñ.
- p'aalí u algiráya ashúk'ul alqáina _____ ñinéñ ma máré.
- sha ñgó gásama _____ gíñ k'illíñéqí p'ishí.

Algiráya hánduñ ndu holoñoníñ.

Maabí shúli d'úk'unuñ

2.1 Aduríá shúl d'úk'unuñ

Aduríá shúli d'úk'unuñ ndáloáthá ma máré?

Abbá

Bába

Ammá

Gadí k'ós'í

Agudi

Aduríá shúli d'úk'unuñ almáqáná k'ed'e náñ maané?

Aduríá shúli d'úk'unuñ, maabí bur-alú, mbá hibbauqí u mbá gudígú thá shúli d'uk'únúñú ñinéñ ma máré.

Maabílogú: abbá, ammá, geedí u lé móngúnuñ k'íllíñ
ñinéñ ma máré.

2.1.1 Abbá u ammá

Geedí! Abbá ngáma shaíné s'ulláne? U ammá ngáma?
Niñé u idé :

Abbá u ammá máré geera shúli máre u geedí máré tháme thá
albáál ma p'ishí.

2.1.2 Geedí biiló

Geedí gáraqí hathú gídí agudi u bábáñóátháyá?
P’ulátha alísmá máreqi u alqísmá máábí ágarañ hathúqi.

Oqó	Ababá	Amí
Mamá	Abbá balá	Agudi
Bába	Ammá	Abbá
Geedí fáálé	Geedí míhílé	

Aqolí d’uk’únúñ

Amí yaqani ammá na agudíné mmaané
Abbá balá yaqani abbá agudíné mmaané
Ammá bábáné mamá mmané
Abá bábáné ammá balá mmané

Ii geera d'uk'únúñ

Geerathá añá d'uthune ma faadigu háthú áhorathá

1. Abbá na bábáné s'úllá sha _____
2. Abbá na abúné s'úllá sha _____
3. Ammá na agundíné s'úllá sha _____
4. Geedí óllá ammá u á abbá _____ d'uk'únúñ ñinéñ ma máré.
5. _____ u _____ maré ná dám shúli ndu.

2.1.3 Mín thá alhíliga Alló-yú Alginzía náfaqaqí sha án fágada
geedí fáálé u geedí míhílé tháñ. Mín thá alhíliga Alló-yú
maabí fáálé d'afaruqígú thá maabí míhíléle.

Lakín ashúk'úlá máábí shúli d'úk'unuñ namuqí. Ashan gíñ gii máábá ídele gádari níñe sha áné shák'ala.

2.2 Gugúdá máábí shúli d'úk'unuñ

2.2.1 Alihtirámá máábí shúli d'úk'unuñ

Alihtirámá máábí shúli d'úk'unuñ yaqani maabí shúli d'úk'unuñ máré gúda gugúdá p'ishí.

Ñgó gia maabí shúli d'úk'unuñ sha á máré haalundu ma p'ishí.

- máré thamuqi thé albáál
- máré halu-ndu
- máré p'ishu
- máré ihtaramau
- máré zaqadu

- Máré mus'a rothá shúní máre ma ñalú máre.
- P'ishí sha á máré aamanu ma ñalú máre

Abbá u ammá shambá áthiñthiñ máré geedí máre

Abbá u ammá shambá thám máré geedí máreqi thá albáál.

Ii geera holoñoníñ

Ma p'ishí ñgó k'ala "Assé" u ma shúní ñgó k'ala bus'áñ

1. Maaba idélé wálla maaba niñélé thá alginziá máre ñinéñ fágadiñane.
2. Ashúk'úlá máába ídele maré maaba niñelé walá namuqígú.
3. Maabí fáálé u maabí míhílé thá alfit'írá hálágáne Allágú walá d'afaruqí.
4. Alihtrám u nduyú rotha walá gídí alfáqida.
5. Alihtirámá máábí shúli d'úk'unuñ shambá p'ishiné maabí shúli
d'úk'unuñ máré gúda ma p'ishí.
6. Geedí biló lásim máré íhtarama maabí d'oñondí.

2.2.2 Alwágibá mbá maabí geedú u gidá máre

Alwágibá maabí geedú

Shúlindu d'ukúnúñ nánó alwágib gídí máábí geedú?

Shambá giilá Abbá u Ammá shambá gii máré ashóra thá geedíle.

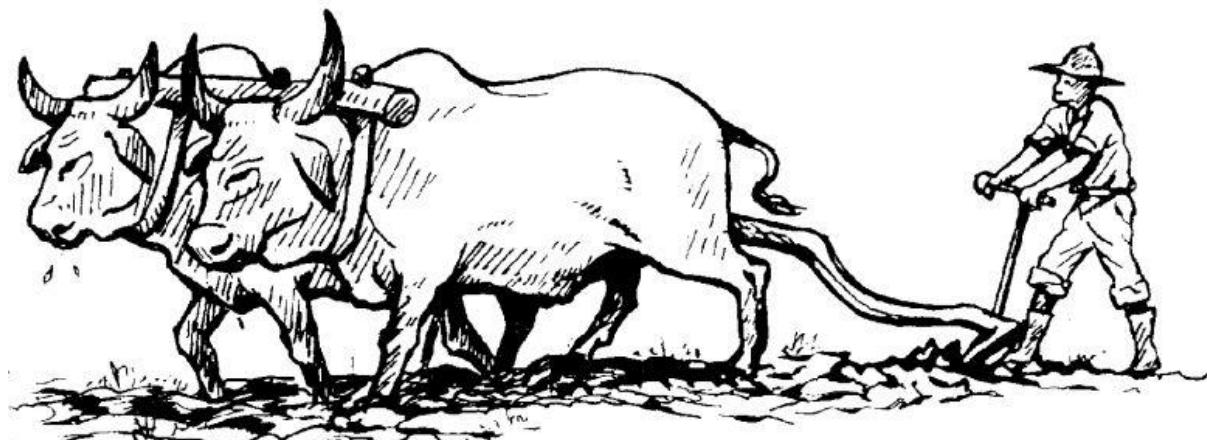

Maabí geedú geedí márthéqí

- Lásim máré gia gíñ p'ishí mbá madí máábiñgunúñ.
- Máré gia gíñ ziyugalá tháábá tháñtháñ.
- Lásim máré tháma geedíqi thá albáál.

B Giidá máábí geedú

Thá máábí shúlindu d'úk'unuñ nánó ashúk'úlá ammá u abbá?

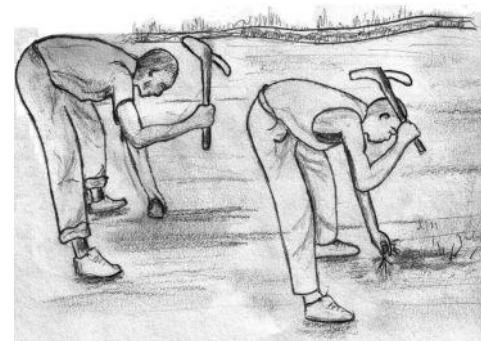

Giidá máábí geedú :

- p'áli zíligú
- rábaqa gíñbushúgú
- tágerígú ma shabahuqí shambálo
- Máré k'áp'á thoñorá thík'í máré gíñ dám máré maabí shúlú tháñ.
- Máré gia maabí shúlúé gíñ féd'í máré k'íllíñ.
- Mín thá gíñ thík'í mär*yú míthil zíli, u gíñ p'állágú k'íllíñ, u míthil gíñbushú, máré shibila-alú, na fuda máré gia shúli p'ishí tháñ.

2.2.3 Alwágibá geedú

Geedí nán gii háthú abúñóá théqí? K'ééráthá hu almudárísá ñgámayéqí.

Mín thá maabí shúli d'úk'unuñú-yú geedí gídí gíñ ma márthé wágib sha á máré shák'ala.

- Máré gárra algiráya.
- Máré íhtarama gíñ k'allá márthé á ábunáthá míthil agenshí, máré ás'ara bus'ik'é máre u máré thámá gíñbushúqi thá albáál shambálogú.
- Máré p'ada abúnáthá ginéñgúnuñthi u ma shabahauqí shambálo.

Ii geera taláta

Geerathá mothá mbá p'ishí ásalathá háthú móthátháné tháñ.

1. Mín thá mbáléyúgú ndí mbá walá ma ashúk'úlá ábuño?

A: Gadi oqól

B: Geedíqi thamthám thá albáál

C: Áné tháma maabí shúlúqi thá albáál

D: Áné tháma geedí thá algiráyayú

2. Geedí abúnáthá nánó ashúk'úlá mare ____?

A: Áné gia gíñ thík'íne fuda tháñ.

B: Áné tháma geedíqi thá albáál.

C: Áné burá gíñ p'ishí-álú mbá walá harábí.

D: K'illíñ motha ná ma máré

3. Ndí mbá ma ashúk'úlá geedú ____?

A: Áné hala maabí ndu

B: Agiráya

C: Áné p'ada maabí shúlú

D: K'illíñ

4. Ndí mbá walá ma ashúk'úlá geedú ____?

A: Ginéyú gigís'

B: Shúliyú fetha

C: A ilí kulu yóm/dííma

D: Walá d'uk'únúñ

2.3 Gíñ shúlú

Gíñ s'úllá sha gíñ shúlúgú ndí? K'ééráthá hu.
Gíñ shúlúgú k'illíñ námbálo ma máré?

Gáy

Algábana

Alfingáñ

Gáy mbá algurasó

Añísh

Alkaftéra

Azíír/hulíli

-Awar

Gíñ giilá thiñthíñ tháñ k'illíñ maré ñinéñ s'úllá sha gíñ shúlú.
Mithil gay, qiñish, ajabana, algaftera u ma shabahanqi shambalo
mareno.

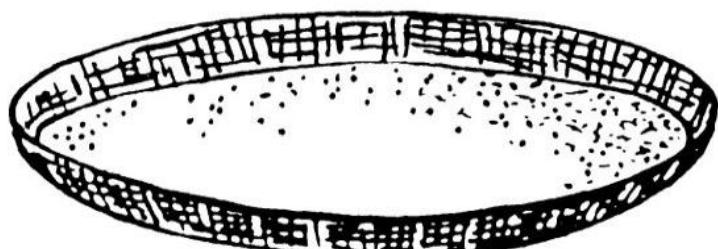
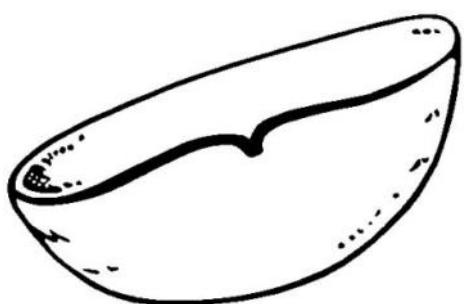
2.3.2 Gíñ thiñlá thayú

Assinía

Assáhana

Algada

Alkore

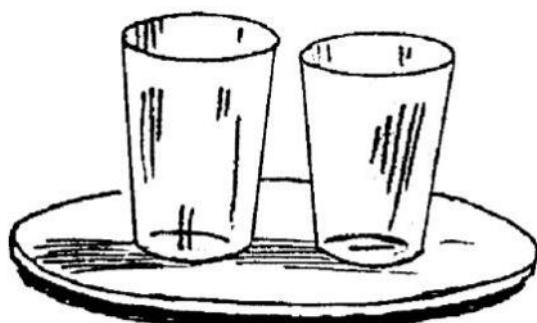
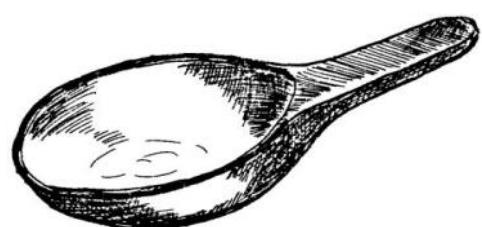
Gíñ s'úllá sha gíñ thiñlá thayú.

Hañgír, Afiyáñk'o, Assinía, At'arbésa, ma shabahauqí shambálo marénno.

Alfigáñ

Alkubáya

Ajág

Gíñ mérlá gíné thayúgú, míthil: Alfigán, Alkubáya, ajág u ma shabahauqígú shambálo marénno.

Geedí hathú gádarí háthú k'ééráthá gíñ dírshilá tháñ huá?

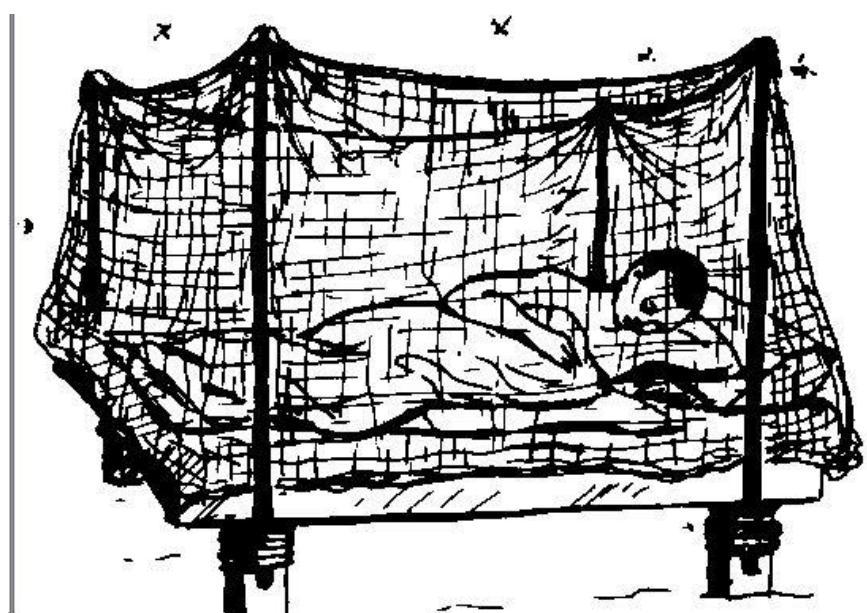
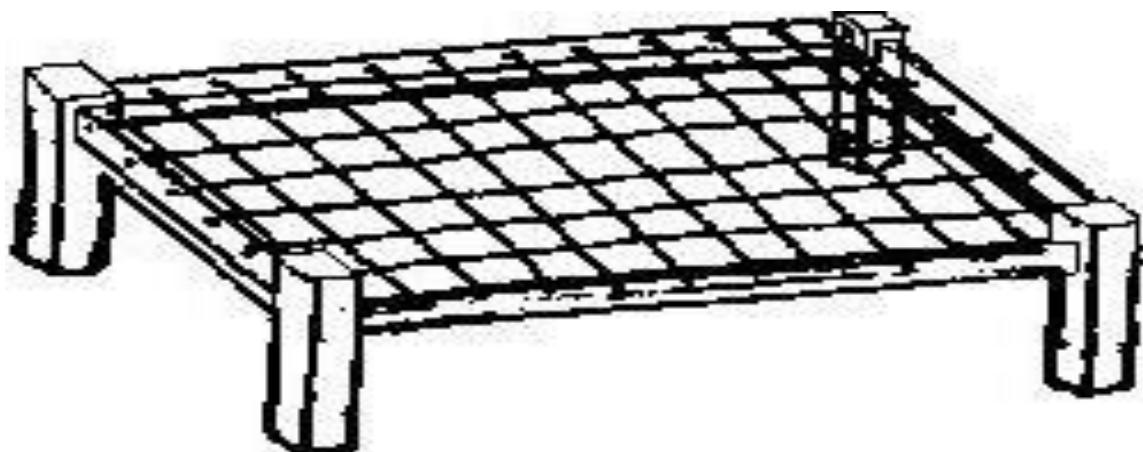
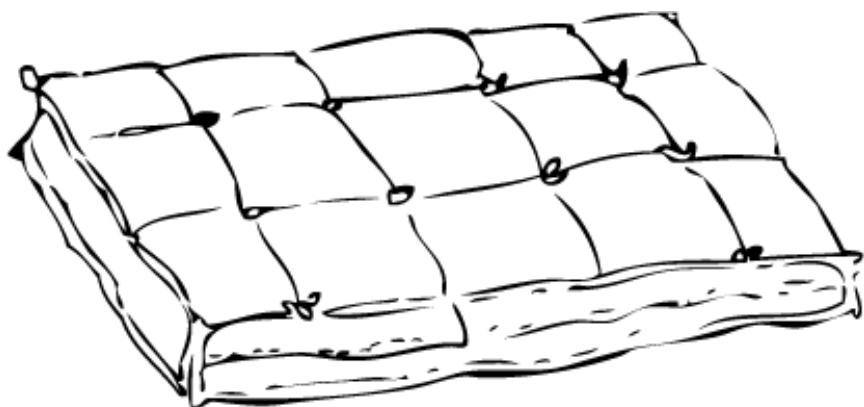
Almártaba

Assarír

Mañgifa

Albírish

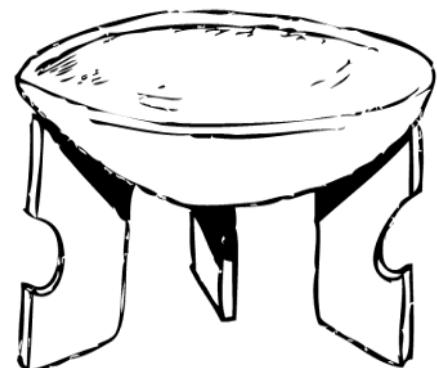
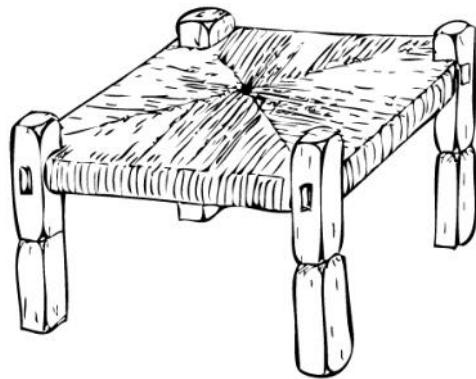
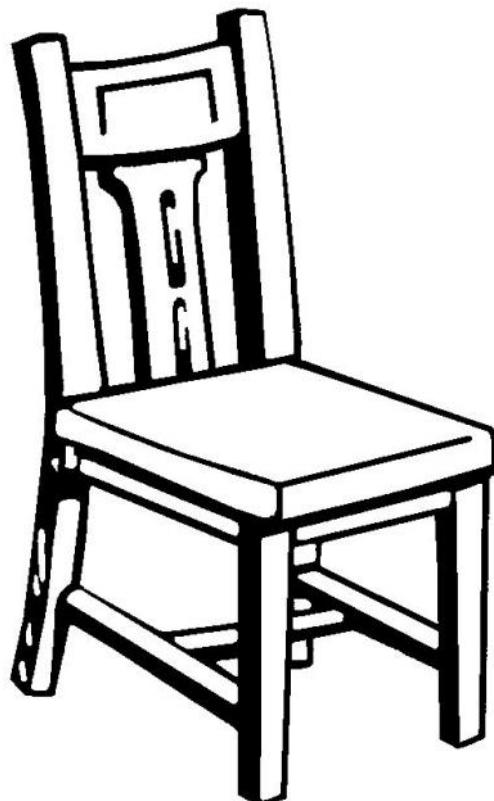
Adarhad'í

Gíñ náfaqa maabí dirshéqínégú.

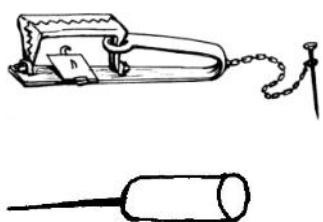
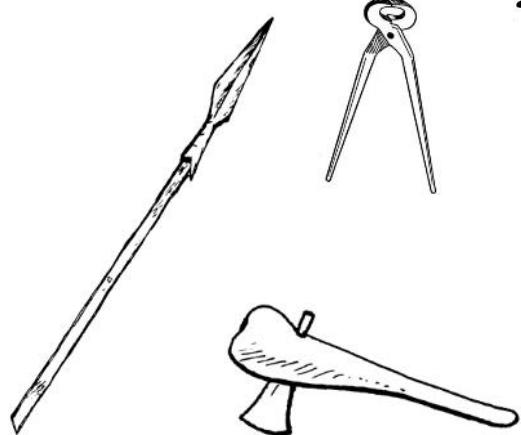
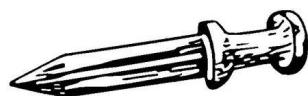
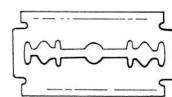
Gíñ náfaqa maabí d'oñoshéqí.

Alkúrsi
Adálfa
Algánaba
amad'í

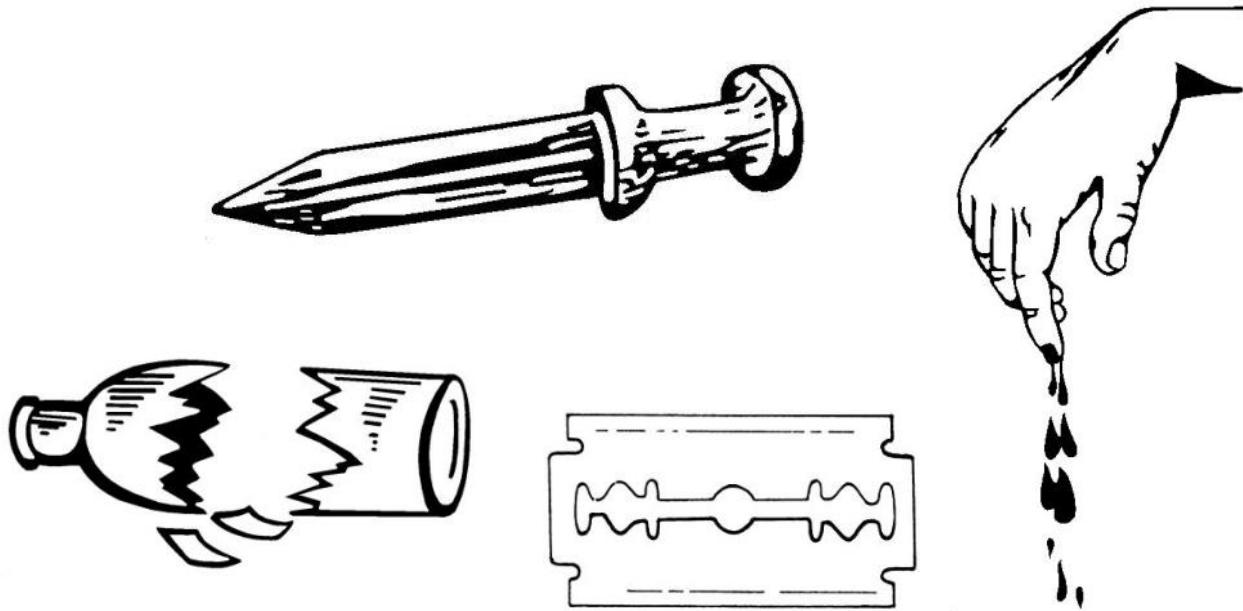
2.3.3 Gíñ biló náfaqa maabí

Millák'í/Gis'é
D'oñ
Almagáz
Dúme/d'ore
P'alí
Hañgír

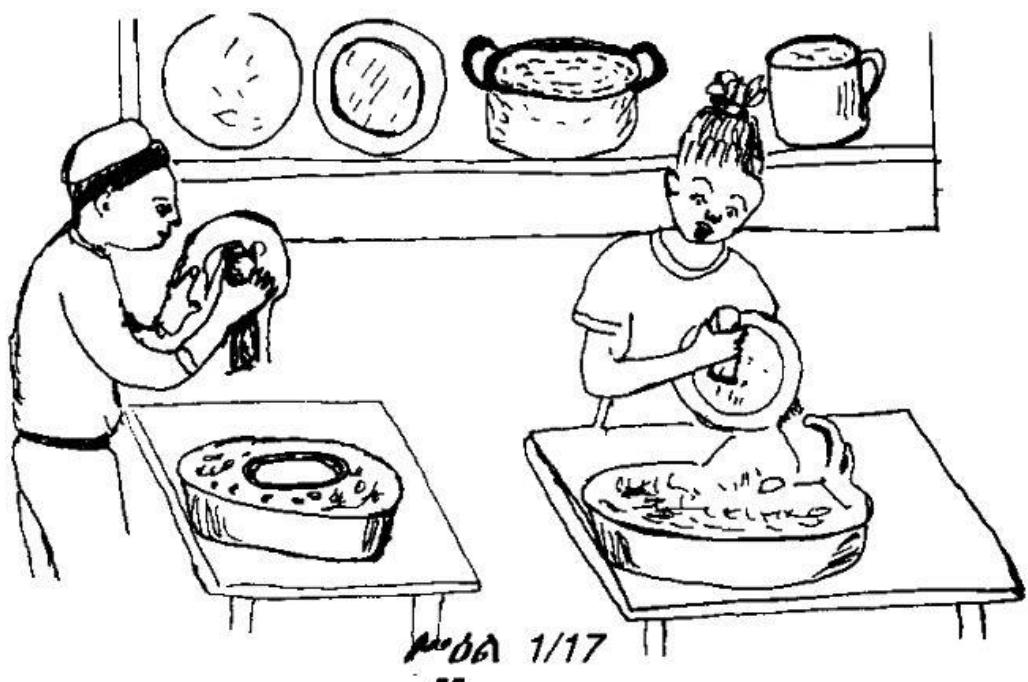
Ma hatháñ álé shák' alí thá gíñ p'ílíndu án tháma ñalúñk'aqi
thá albáál ashán:-

- d'oñ walá madíyu k'irtha ñgó
- Alqíbira walá madíyu ná shúk'a ñgó
- Milák'i/Gis'é walá madíyu k'ithí ñgó

2.3.4 Shambá dámlá gíñ shúlú

geedí gíñ shúlú shaíné thám háthúneqi thá albáál

Gíñ shúlú féd'í alé tháme thá albáál míllañ.

mbálogú:

- Án damátha ma s'ári.
- Án mus'a hu.
- Abáyathá shíñ máré tháme thá albáál sha bak'á fes'híné.
- Án thámáthá gíñ p'ílínduqigú thá albáál.

Ii geera árbaqa

A: Ma p'ishí k'ala "Assé" walá ma maané k'ala bus'áñ.

1. Iñish mérlá firi tháñ.
2. Alhadíd walá giilá ma gíñ thiñlá thayú.
3. Alfurásh gíñ thiNlá thayú mmaané.
4. D'oñ náfaqaqí án s'ééra s'is'ía tháñ.
5. Gíñ shúlú walá féd'í alé ás'ara

B Geerathá mothá p'ishí háthú ásalathá/gésétha

1. Mín thá gíñ shúlúléyúgú mbá dírshilá tháñ ndí?

A: Iñish

Bi: Mañgifa

E: Alkúrsi

Di: Alkorég

2. Mín thá mbáléyúgú mbá p'álña tháñ thá gáfú ndí?

A: Alméngel

Bi: P'alí

E: Dúmé ma d'oñ

Di: Almusmár

3. Gíñ shúlúgú féd'í _____ .

A: Án tháma thá anoqa tha noqa.

Bi: Án ágalu alú.

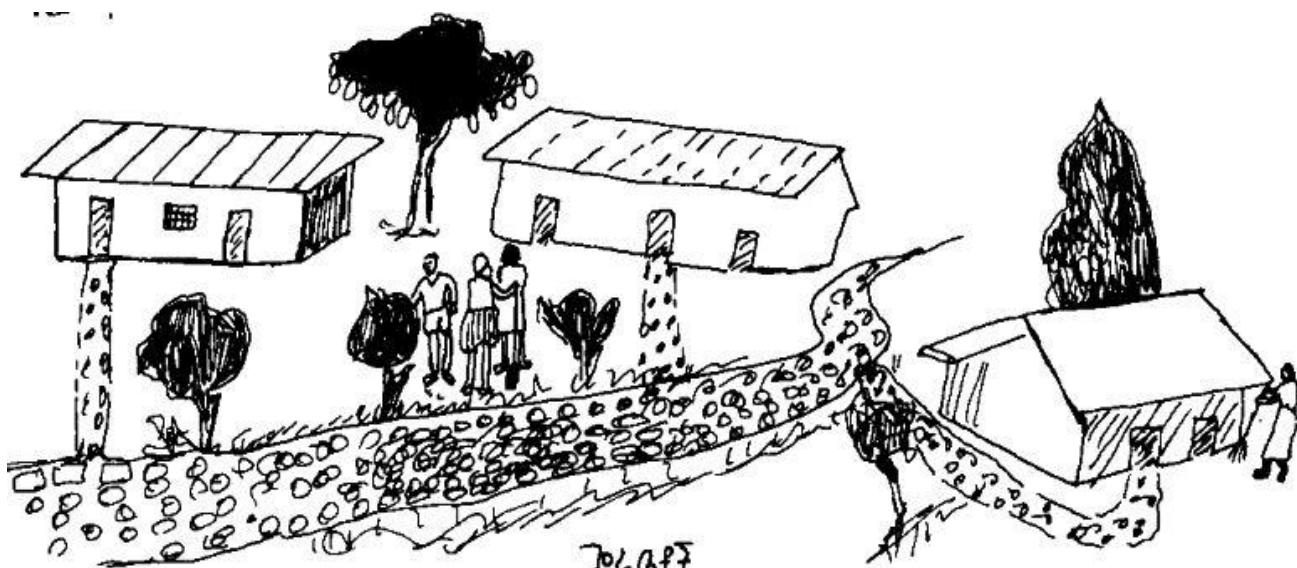
E: Án tháma thá asodáb alú.

Di: A, u C, ñinéñ ma assé.

2.4 Agiirán/Faas'í p'ishí

Geedí gíñ k'algalá agiirán náñ maané?

Maabí shúlindu d'uk'unuñ maabí ithigu máréqi tháñ agiirán/faas'í mmaané. Geedí hathú madi agiiráná ñgámayá? Shaíné gugúdá ñgáma thá agiiránle/faas'ile?

Gugúd thá agiiránle thá p'ishañgañ p'ishí.

Gíñ fágadilá agiiráná p'ishí tháñgú marénné thá bülúweqi:-

- Alihtirám
- Máré ás'ara añá máreyú ma d'uk'únúñ
- Máré gia atálmia ma d'uk'únúñ u ma shabahauqígú shambálo

A: Alihtirám

Agiirán lásim máré ihtaramau ma boló máre.

Assáqá mbá zíí áttaqab máré p'aadu

Máré maadu gundi

Ma añ p'isha u añ shuna zíqí máré p'aadu.

Lé hathú shíñ geedí háthú p'aaduthá thá agiiráná ñgámale.

Assáqá mbá p'aadu máréqí musheyéqí

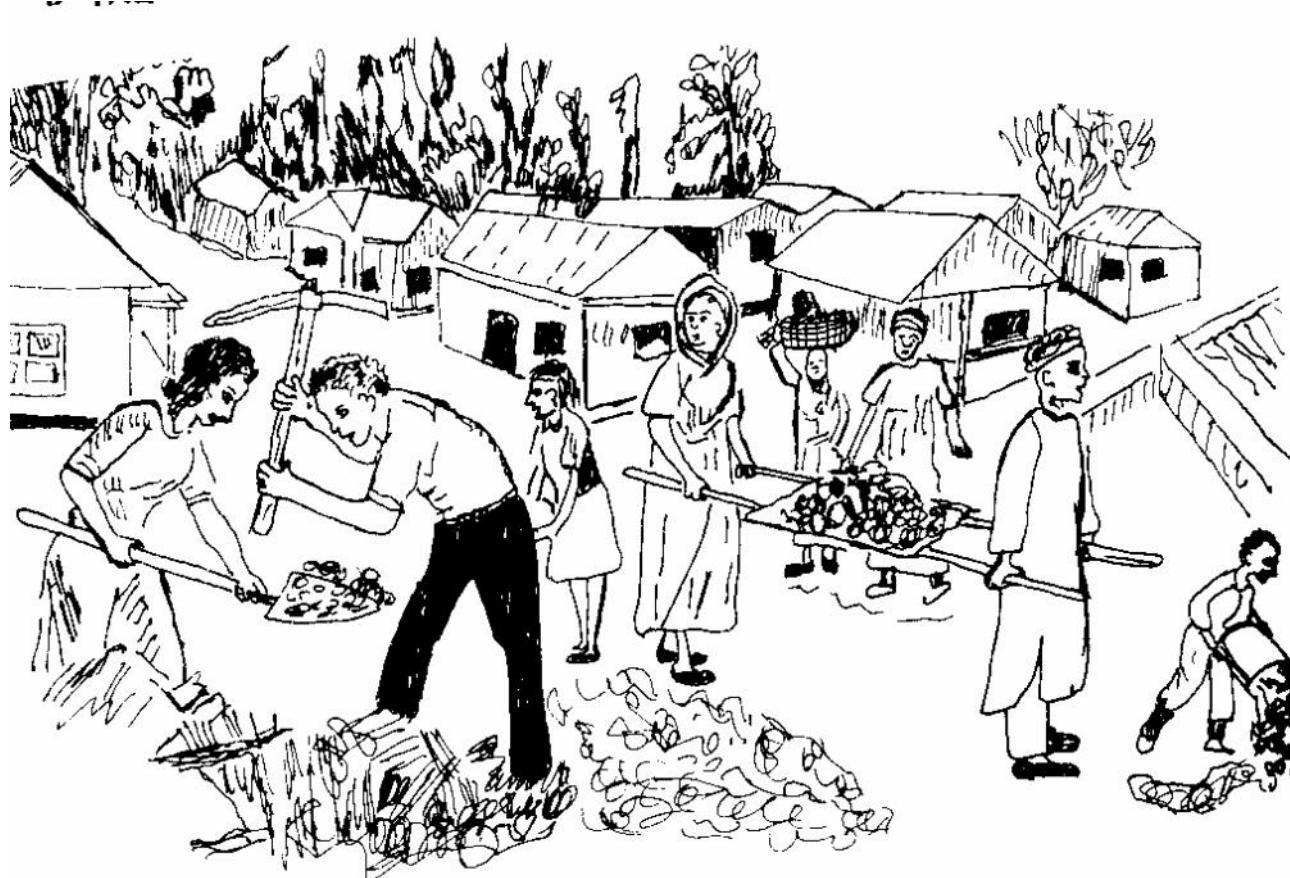
Assáqá mbá p'aadu máréqí añ p'ishéqí

P'isháñgáñ u almusáqada walá ma zíqí agiiráná p'ishuóqí harábí.

Bi:Adáár alú d'iiña ma s'ári

Gíñ s'úllá sha adáár náñ maané? Shaíné d'ínlá adáár alú ma s'ári.

Añ as'ara ma d'uk'únúñ

- Lásim maabí máré ás'ara añá máre ma d'uk'únúñ
- Agiirán harábí ma ás'ará añ mungúnuñ ma álé shíñ lak'as'iñ
- agiiráná ñgúnuñi thé gíñ did'i.
- Añ as'ara p'ari bad'íngíñ-are.

E. Atálmia giigí añ d'uk'únúñ

Lásim maabí máré gia atálmiá máre ma d'uk'únúñ u mbálo ma
gíá
máré p'ari márthé hulañ-are u gíñ shúní-are mbá p'eriñí.

Ii geera hámsa

Geerathá mbá p'ishí háthú ásalathá/gésétha.

1. míñ thá mbáléyúgú ndí mbá fágadila agiiráná p'ishí tháñ?

A: Alhihtirám

Bi: Ap'adua

E: Gundí madua

Di: K'illíñ

2. _____ ñinéñ hárabi agiirán

A: añ as'ara ma d'uk'únúñ

Bi: Almusáqada añ p'ishéqí u añ shunéqí

E: Gíñ did'í-álú lak'as'a thá agoñgórá mbá agiiranú-yú

3. Lásim añá máre _____ ma d'uk'únúñ

A: máré ás'arayú

Bi: bak'á ás'ar máréneyú

Mótháthá d'ok'othálégú

1. maabá ithiguñóqi tháñ shaíné s'úlláné?

2. Náñ áp'ilu agiirán?

3. Añ as'ara náñ náfaqagané?

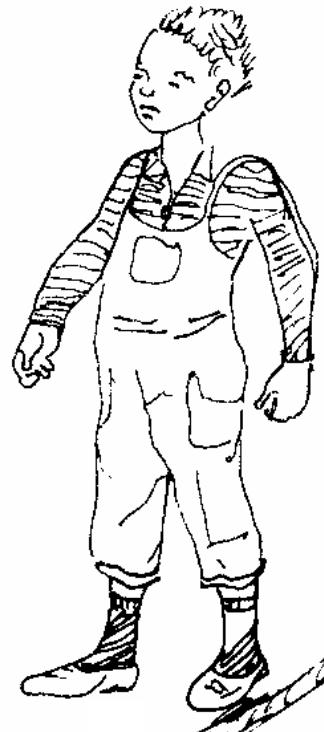
Algiráya hández taláta Añ ‘u’ añá mbá algirayó

3.1 thoñor añá zíí shúli mbá algirayó

- Áhmad thoñor wááné zíígáné Sufiéqí
- Sufía thoñor wááné zíígáné Áhmadéqí.

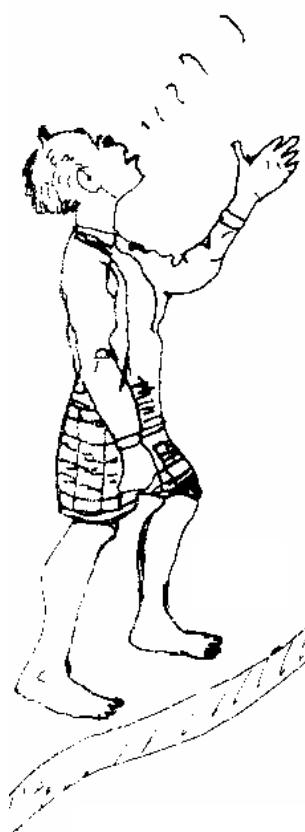
Ahmed

sufia

Áli

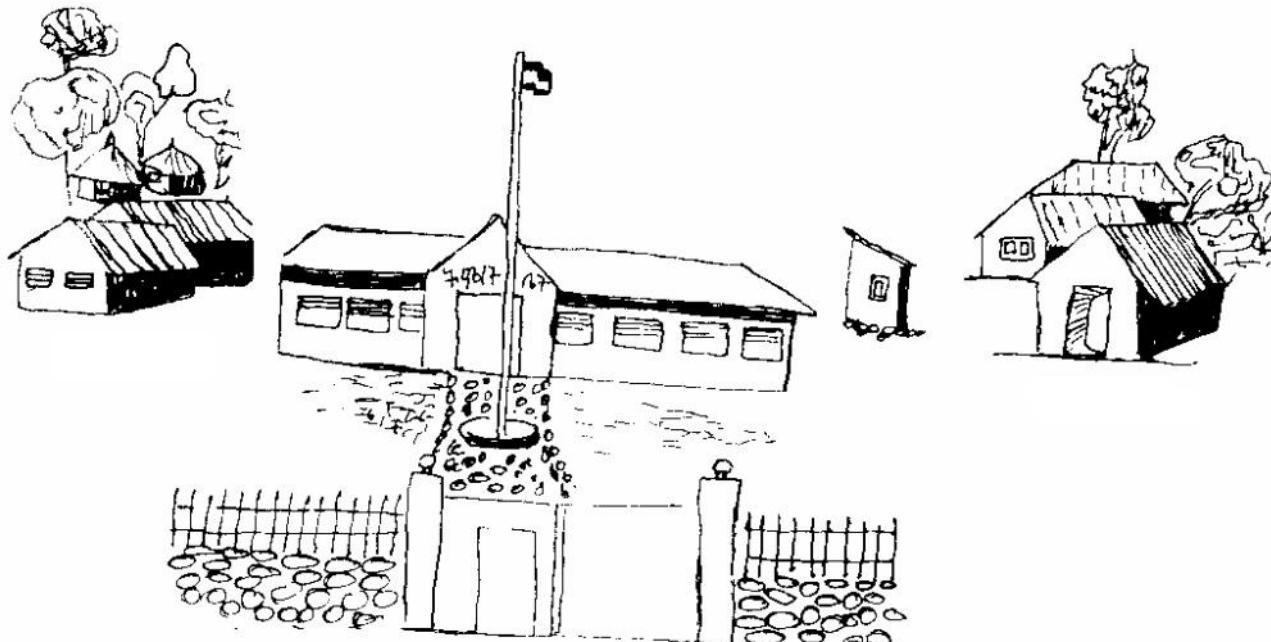

Áli zíí sufíéqí thá bulue.

Áhmad zíí sufíéqí thá belloe
sufia zii Álie tha belloe.

Áli thoñor wááné zíígáné sufíéqí?
sufia wane zigane Ahmedatheqi mare Áli?

Hathú madi shúlí mbá algirayó ñgáma thoñor añá zíígánéqiyá?

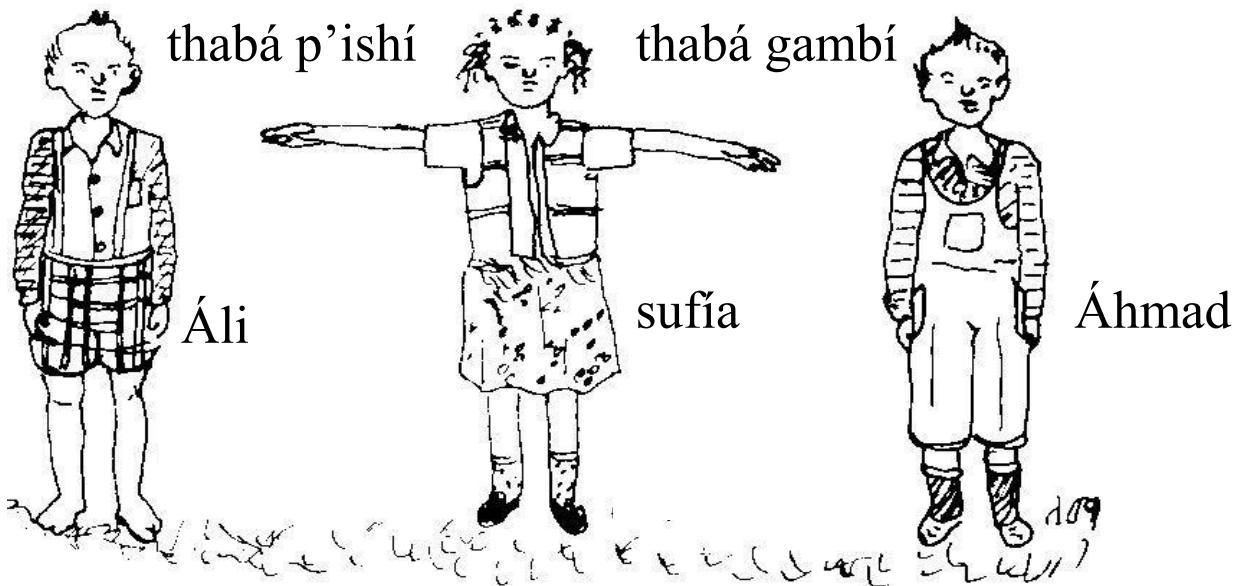
- Shúlí algirayó shambá zííné mín thayú.
- Shúlí algirayó thoñor wááné zíígánéqi shúli Álíéqí?
- Shúlí algirayó thoñor wááné zíígánéqi shúli Áhmadéqí?
- Shúlí algirayó thoñor wááné zíígánéqi shúli Sufiéqí?
- Shúli Áhmad thoñor wááné zíígánéqi shúlí algirayówéqí?

Sha ñgó fágada añá máñ thoñor añá zíígánéqi lásim ñgó maada
gíñ

p'úliñ añi Alqárbáqá k'ed'e.

Añá hór múnzu, Añá híí múnzu/amunzúqiN, Assáfil, Asaqid an:

-
Ashárik', Alk'árib, Ashimál, Aginúb.

Ma hathú lágaziñá aré ñgáma thoñor añá hór múnzúé ma hathú shúríñé aré ñgáma áné p'úliña añá hór múnzuqi u gundí ñgáma
añá híí múnzu.

Thabá ñgáma mbá p'ishí ná p'úliña añi thá asaqídéqí u thabá gambí ñgáma ná p'úliña añi thá assáfiléqí.

Háthú náfaqatháqi thá gíñ p'úliñ añi árbáqá k'ed'e. Geedí hathú gádarí háthú fágadathá shúlí algirayó ñgáma thoñor añá zíigánéqi míñ thá ñgámayá?

3.2 Adidíñ u maamáth míñ thá algiráyayú

Geedí shúlí algirayó añá gárrahá míñ
thá ñgáma shaíné s'uriñ-
gane áñ? Ma hathú álé zááqí thá algirá-
yayúé u ma hathú álé
máthí míñ thá algiráyayú thaayúéqí, náñ
záá háthú tháñ?

Adidíñ thé hu shílthiñí u thiñ azsámanqi.

Ashan shúgo ma maabí féd'í
máré nágasa shilangi-alú u sha á
mare wósala mandáñ, d'áñí mí-
llañ na gíñ háá máré gundi.

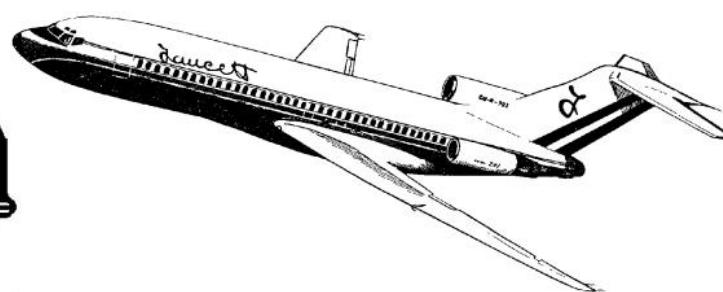
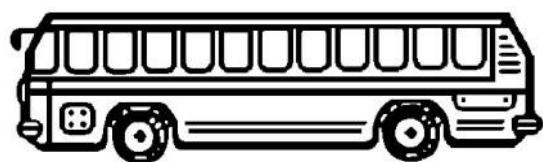
Gíñ háálá gundi gássamlágú aleñ
holoñoníñ:

1)mbá gabulú u mbá t'ok'oló/
hassó.

Gíñ háálá gundi gábul thé añá
ñgámayú k'ééráthá hu.

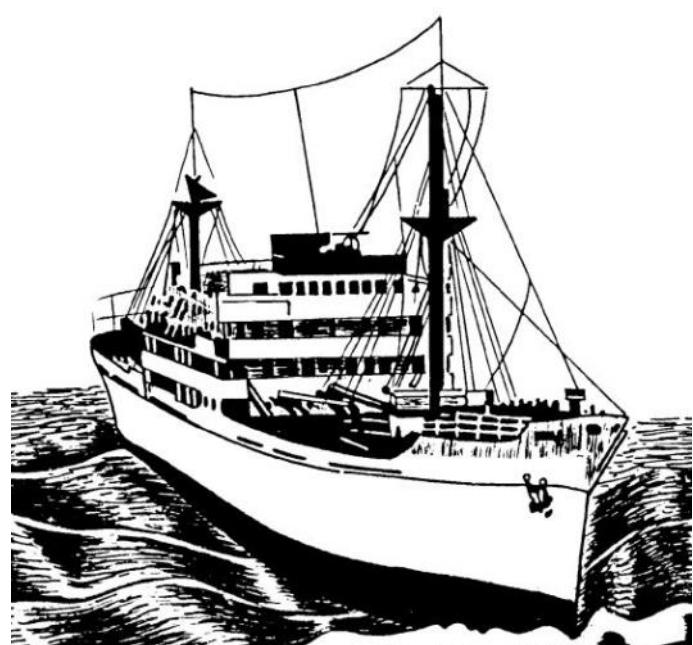
Geedí gíñ máábí hassó mbá háálá gundigú zííqíá?

Gíñ máábí shok'oñú/hassó mbá
háálá gundi k'ééráthá hu.

Mín thé gíñ máábí gabulúyú
mbá háálá gundi u mbá máábí
shok'oñú/hassó mbá háálá gun-
di ndí mbá bírí?

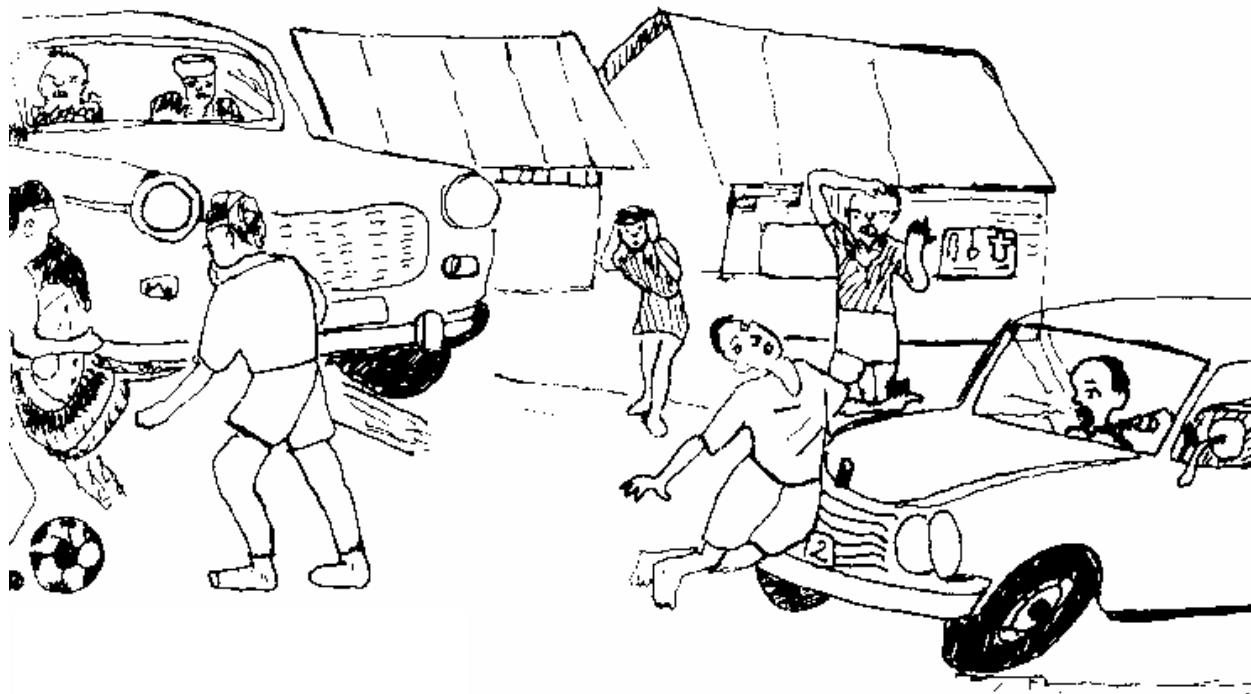
U mín thé máreyú ndí mbá
shábbaha hathué tha ráyaha/
p'adi maabí
míllañ.

Gíñ t'ok'oló/hassó mbá háálá gundi u alhisáb giigí thá thoñorú.

Geedí hathú maadá alqarabía añá laañccáné gíñ máñá? Ma maadá háthú mara nañ mane na giñ tharneqi thañ.

- A ilí thá thoñorú háthú bák'átha
- Maaba ma dágáshá álqarabía múshí, p'eshuqí u d'ání míllan na gín hás'úlné.

Assáqá mbá záá háthú thá thoñorá alqarabiyó-yú, nánó alhisáb mbá gii háthú?

Ii geera d'uk'únúñ

Ma p'ishí ñgó k'ala "Assé" u ma shúní ñgó k'ala "bus'áñ"

1. A ilí thá thoñorá alqarabiyóyú walá dúrraqí.
2. Shiñír míñ thá gíñ hassóyú mbá háálá gundi ñinéñ maané.
3. Adidíñ thá hu bírí gori adidíñ thá alqarabía.
4. Maabí ágarañí thoñor geedí thá gundi ñinéñ shúriñ máré. mare agarañi.
5. Walá hatháñ gádarí sha án fágada shúlí algirayó thoñor añá zííné.

Geerathá mba p'ishí háthú ásalathá.

1. Ma hathú lágaziñá are thoñor añá híí múnzúéqí gundi
ñgáma shíñ thoñor wááné p'úliñgané aña:

A: Añá híí múnzu

Bi: Añá hór múnzu

E: Assáfil

Di: Walá manán

2. Gíñ háálá gundi gábul ndí?

A: Albák'al/murthá

Bi: Alqarabía

E: At'iára

Di: K'illín

3. Gíñ máábí t'ok'oló/hassó mbá háálá gundi _____ míllañ

A: Ráyaha maabí

Bi: Bírí míllañ

E: k'illín

4. Náfaqa hatháñ sha án d'ííñä ñalúñk'a-alú mí alqarabíya
dagasha.

A: ñgó k'ithu thoñoriyú ma ñgó álé thám albáál

Bi: ñgó ádá ma ñgó álé hózí thá thonorú

E: bak'á ílñó thá thonorú Di: k'illín G: E u A

3.3 Añi thamthám thá albáál

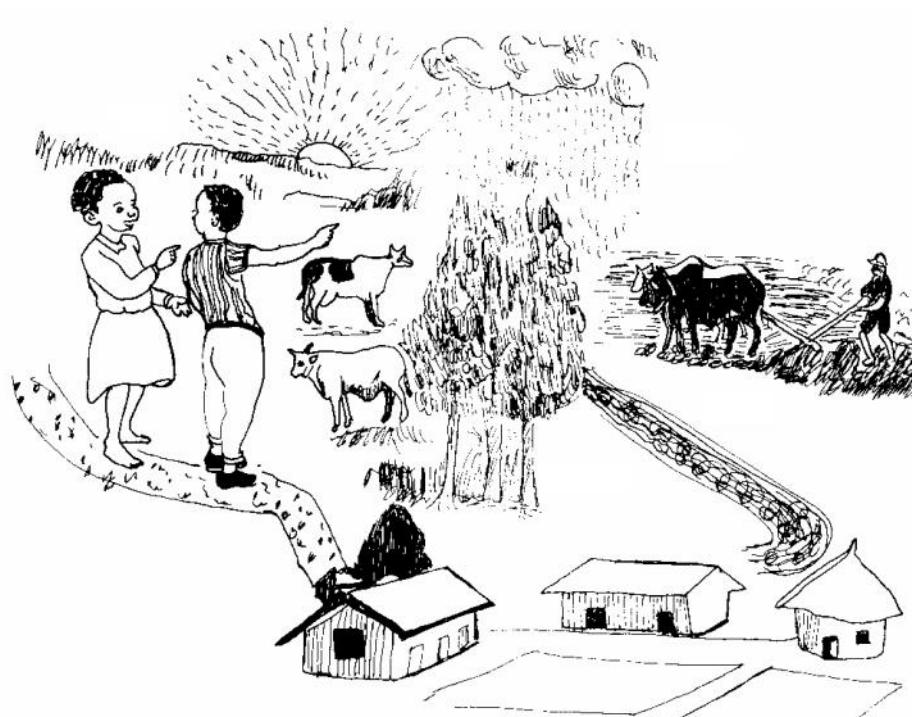
Assáqá mbá hoshal háthú aña ñgáma tháñ náñ madi háthúqi?

Munzú

Ró

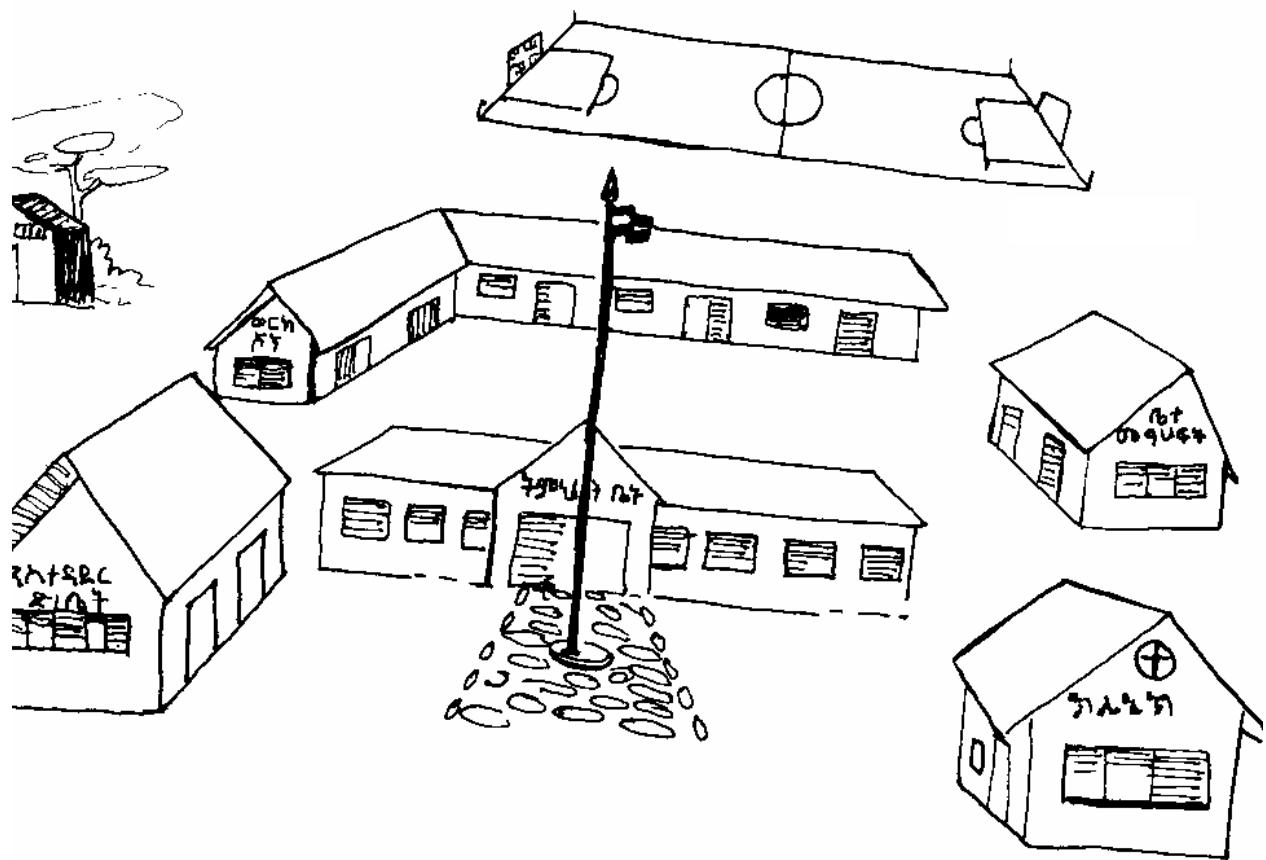
Gafa

Alhadár

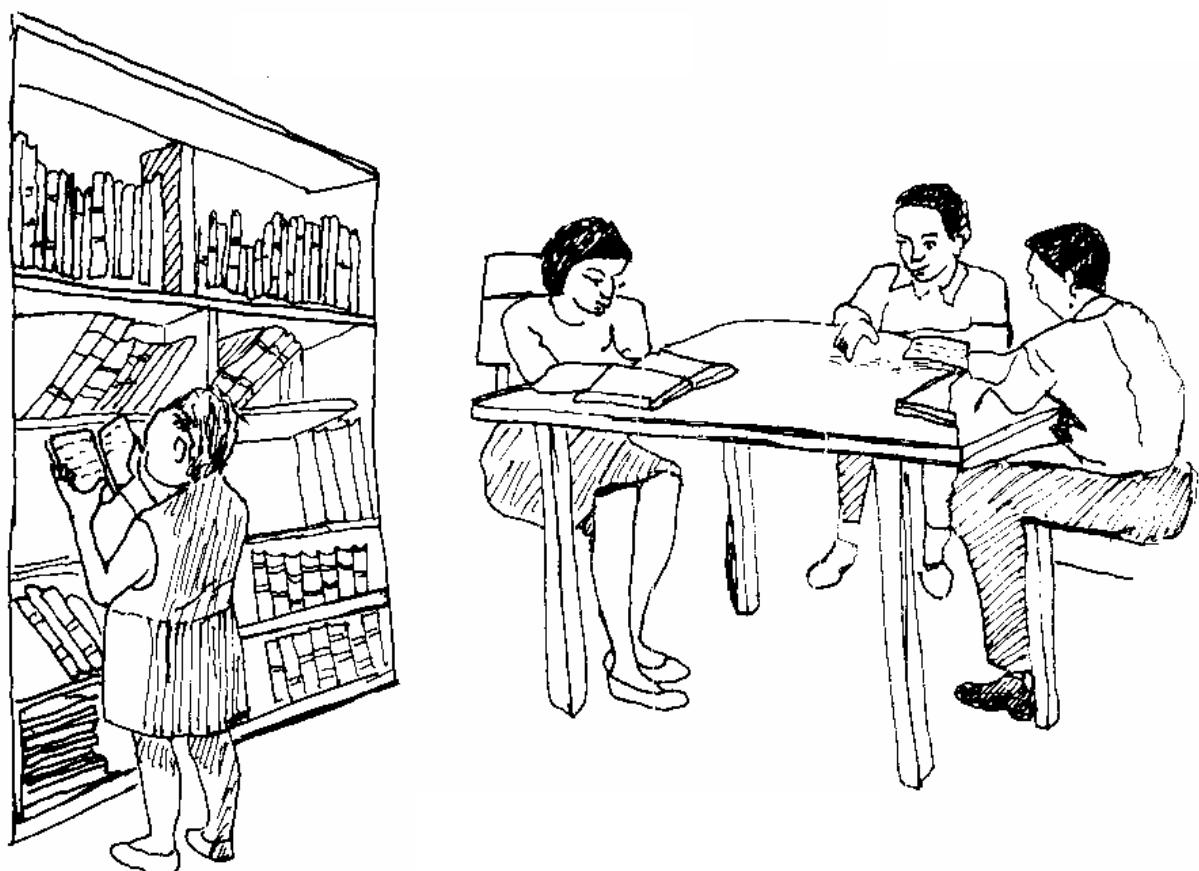
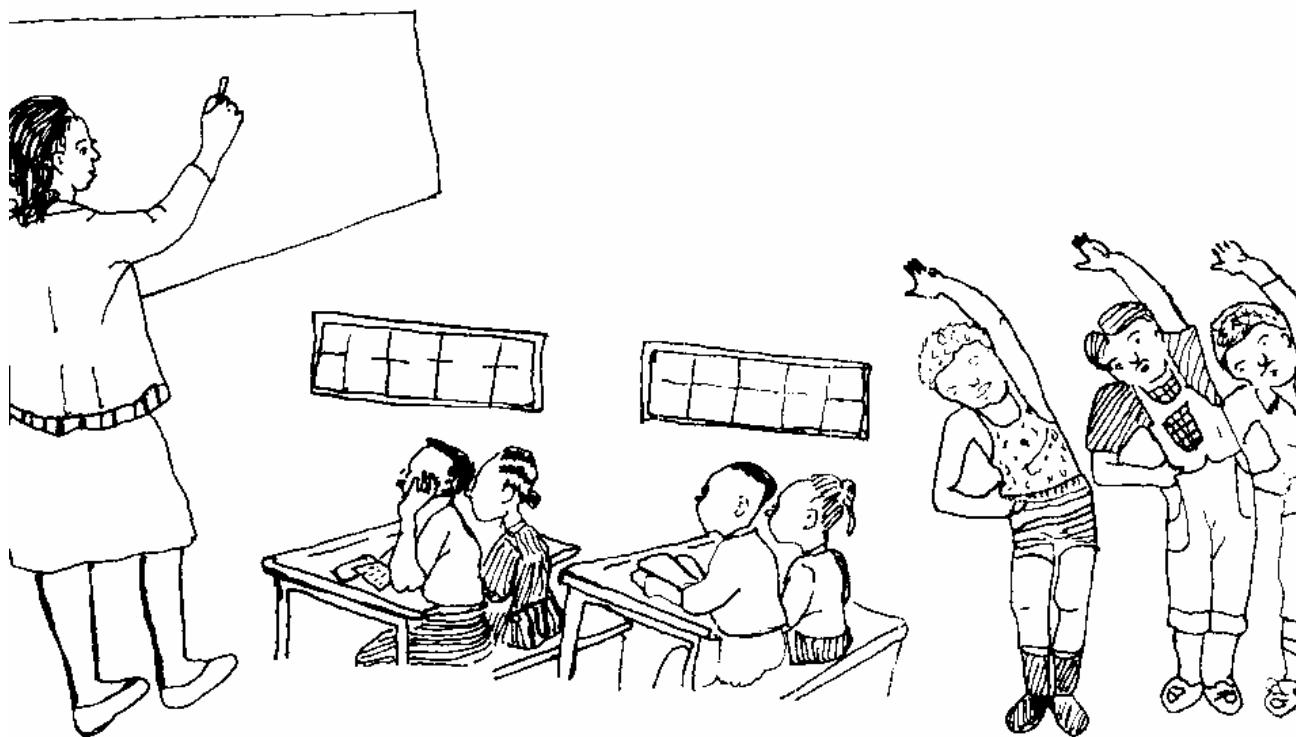
- Giné ñgúnuñgú mbá zíí thá añá ñgámayú.
- Shúlígú, Adukángú, shúlí algirayógú, gafagú, Almákta-bgó, gíñ bushúgú u ma shabahauígú shambálo.

3.3.1. Añá mbá algirayóqi thamthám thá albáál.

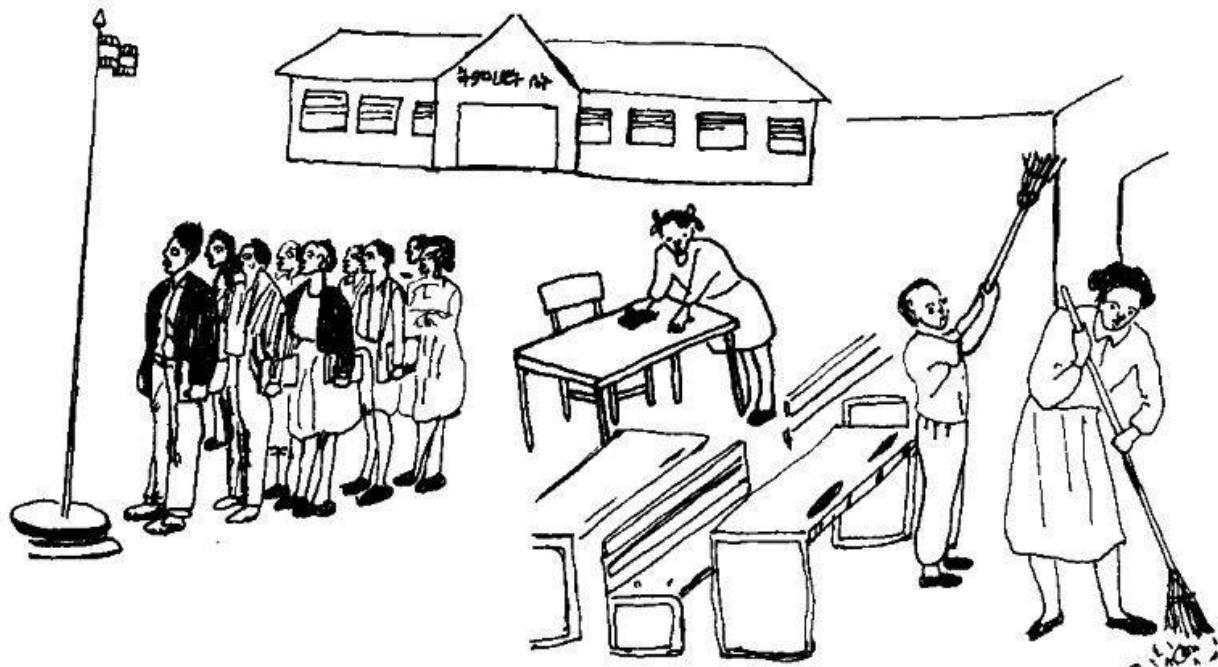
Thá ñgáma thá algiráyayú námbálogú giilá?

- Bus'ik'eqi bibidiñua
- Algiráya

3.3.2 Án íhtarama alk'awaníní algirayó.

Geedí alk'awaníní ñgáma mbá gídí háthú u alihtirámá ñgáma námbálo maané? Ma madi háthú, p'úliñathá maabá ágarañ hathuéqí.

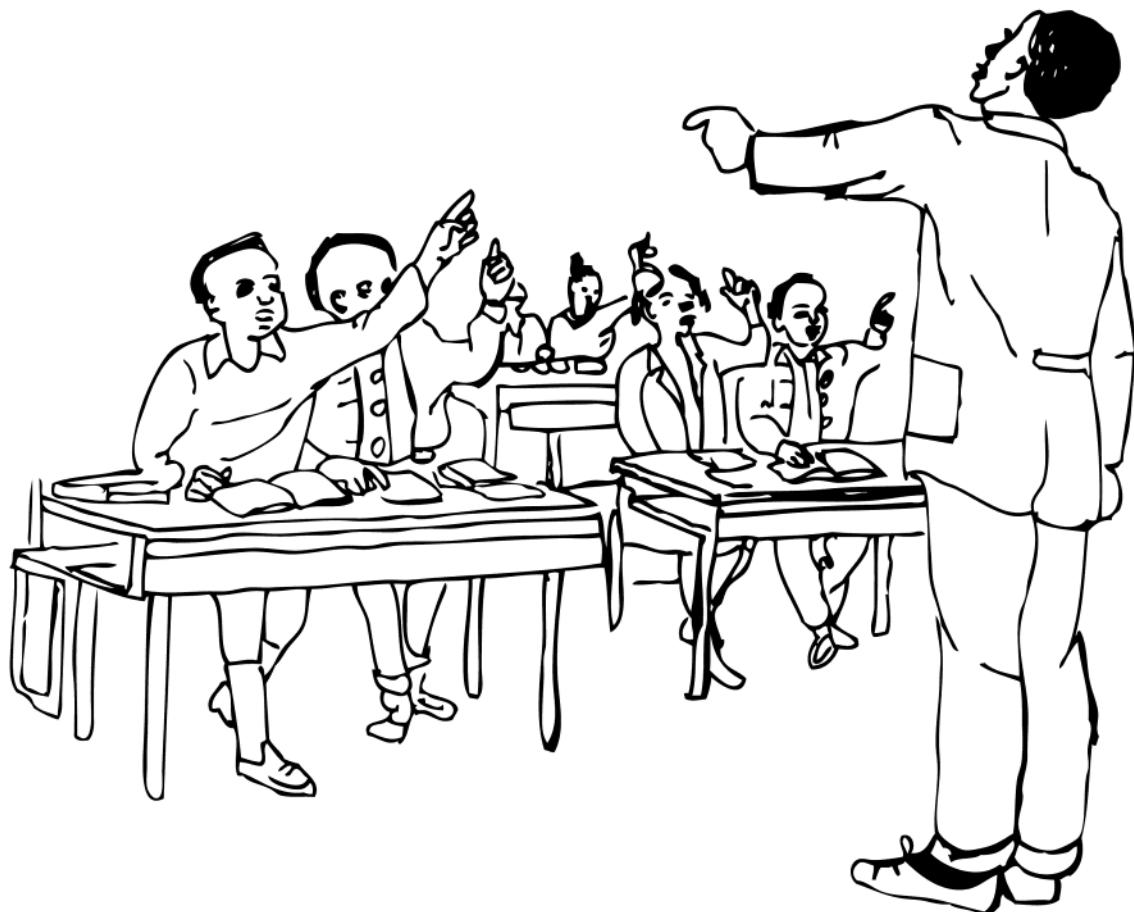

Mín thé alk'awaníníñk'ayú u anizám mbá gidiña thé almádara-sayú.

- Án íhtarama assáqá mbá híiña théñ u mbá d'ethiñaqi théñ mín thé almádara-sayú.
- Gíñ giiña thé algiráya-yú k'illíñ án thámaqi thé albaál.
- Áñ ás'ara añáñk'a mbá algirayó.
- Án d'oñóshá án gárra thé alihtirám u án ihtaramauthá thé geedí álfasilañk'ále.
- Gíñ walá híi hatháñ-alú án d'ok'othiña maabá ágarañ hatháñ thé alihtirám ma shabahauqí shambálo.

3.3.3 Ahuluá p'ishí mbá gídí geedí algirayó.

Geedí shaíné ahuluá ñgáma thá ahap'úñóáthále u thá maabá ágrañ hathúle.

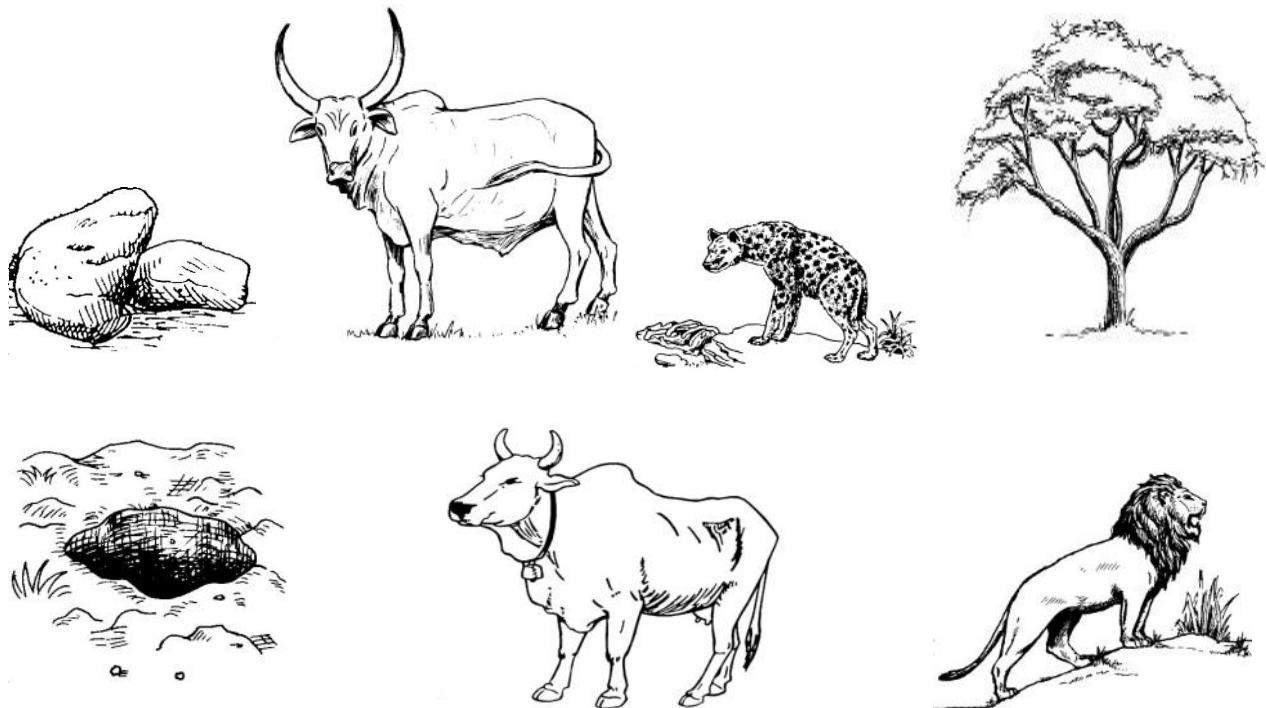
Geedí lásim háthú gíidáthá ahuluwá p'ishí thá ahap'úñóáthále.

Geedí gíñ k'áp'ilá háthúthi námbálo:

- Íhtaramathá maabí d'oñondiñ hathuéqí.
- Aamanuthá
- Lásim háthú d'íñáthá gíñ áhap'uñáthá-álú.
- Lásim íhtaramathá maabí ágarañ hathú u maabí shák'alí añá mbá gárra háthú.
- Án íhtararama asáqá mbá hííña tháñ u mbá d'ethiñaqi tháñ míñ thá algiráyayú.
- Giné mbá algirayó án náfaqaqi tháñ u án d'íña-alú ma p'ishí.
- Assáqá mbá algirayó u mbá shoró án thámaqi thá albáál máp'ishí.

3.4. Gíñ ma halagá

Náñ s'úllá sha gíñ ma halagá. Gíñ ma halagá mbá gídí arúh u mbá walá gídí arúh.

3.4.1 Gíñ ma halagá mbá gídí arúh.

Thá añá ñgámayú gíñ hálágá Allá ndí mbá gídí arúh?
Gíñbushú u s'is'íágú ñinéñ gídí arúh.

Gíñ bushú

Gíñ bushú gídí at'ábí d'afaruqígú.

Geedí hathú gádarí háthú k'ééráthá gíñ bushúhugú mbá zíí
thá añá ñgámayúá?

Gíñ bushú mbá zííqí thá añá ñgámayú gásamlágú aleñ
holoñoníñ

- gíñ bushú ñero u
- mbá thaayu.

k'ééráthá hu na gíñ bushú mbá thaayu ma zííqí.

Gíñ bushú thaayunégú.

Thañ

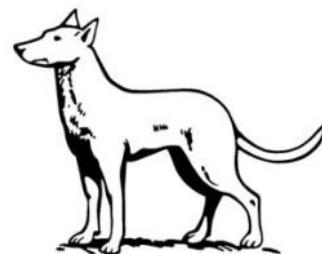
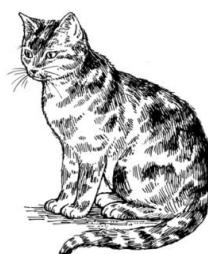
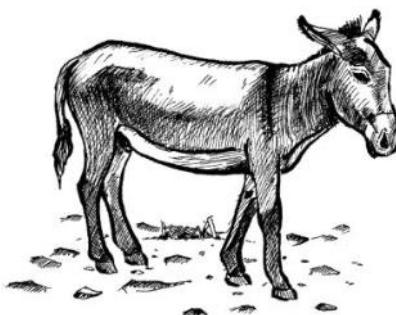
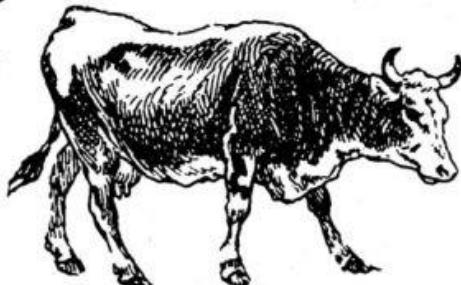
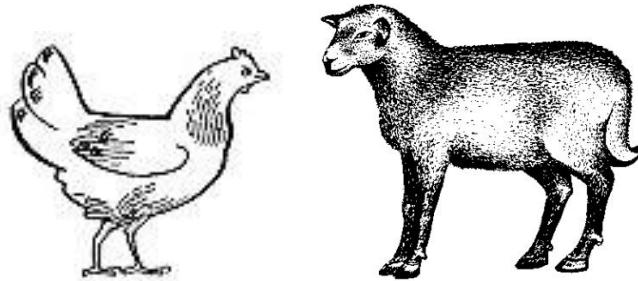
Mis'é

Shiñír

Marú

Gali

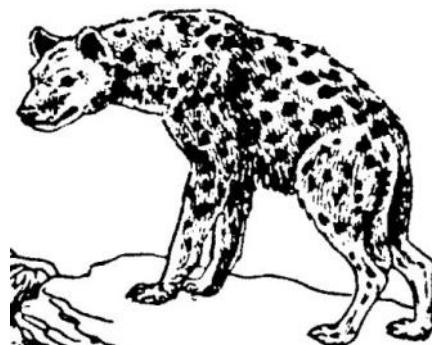
Merere

Gíñ bushú ñero

Geedí k'ééráthá gíñ bushú ñero hu.

Borid

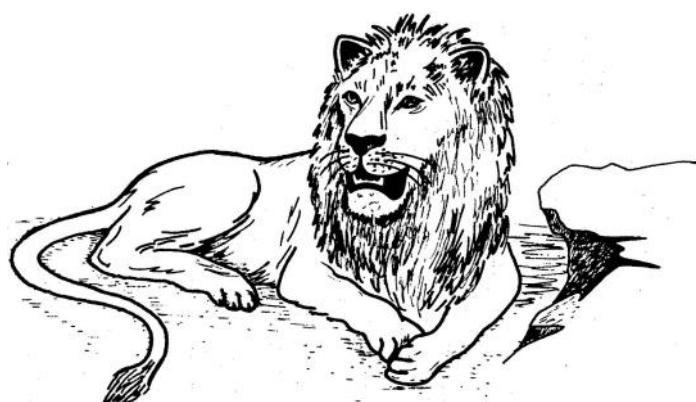
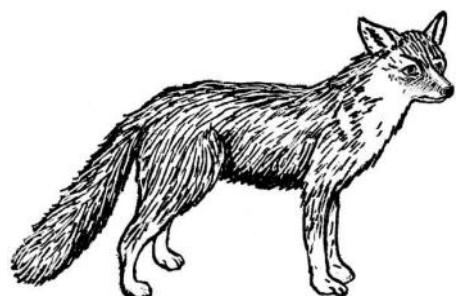
p'ero

buñú

mugu

anthamañ

Alílýañ

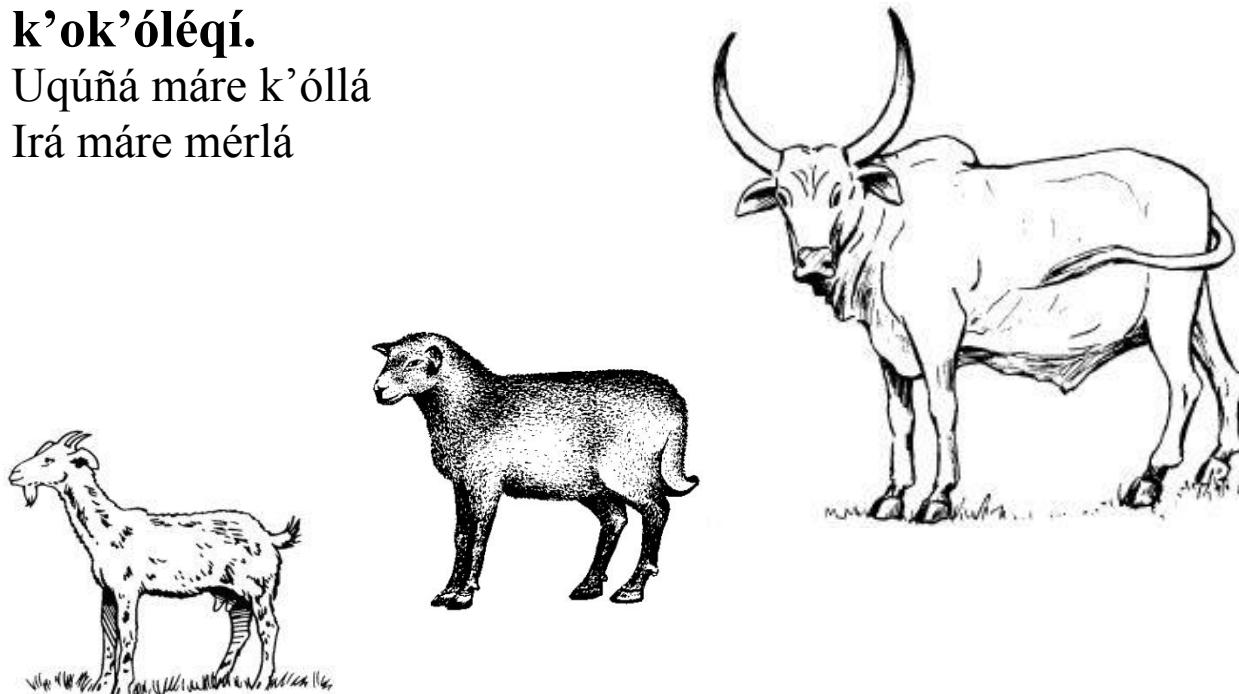

Gíñ bushú ñero mbá s'uriñ maabíqi mbá gúdígú thá ñerayú ñinéñ ma máré. Mbálogú:- Borid, mugu, Alílíañ, Fúfúr, An-thamañ u ma shabahauqígú shambálo.

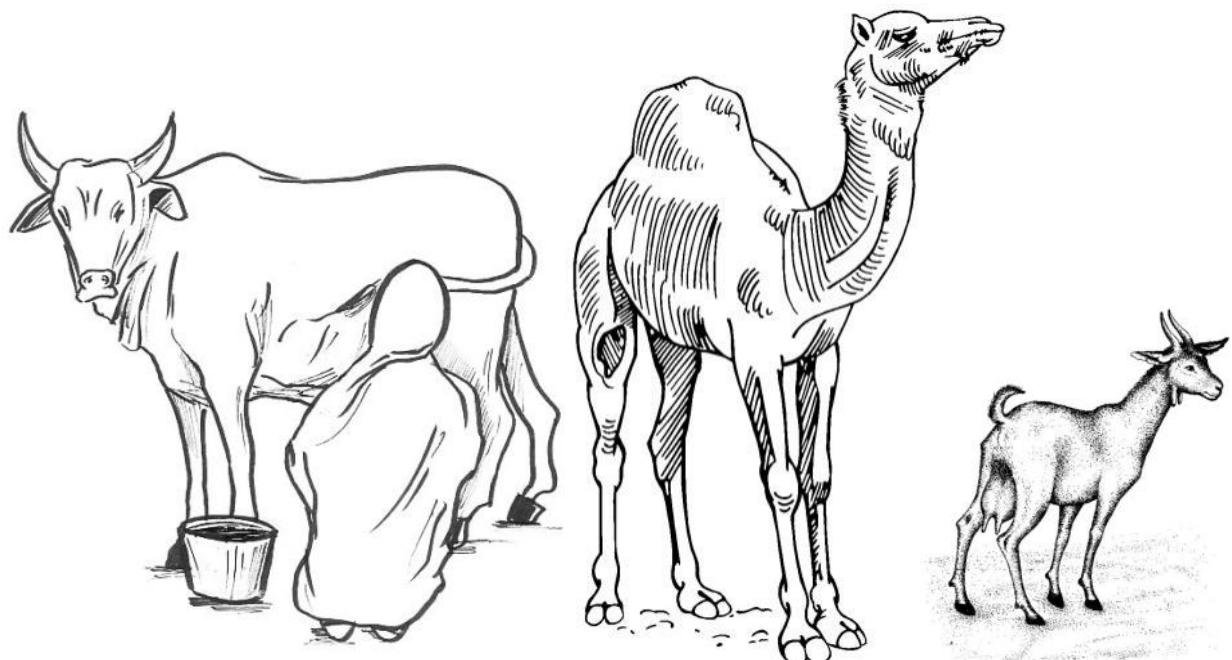
Geedí hathú madi gíñ náfaqaga gíñ bushú thaayuá? Gín bushú thaayu daa maabíé gíñ p'ishí d'afaruqígú míllañ.

Gíñ bushúgú náfaqaqí k'ok'óléqí.

Uqúñá máre k'óllá
Irá máre mérlá

Gíñ bushú mbá zííqí shaíné ñinéñ thík'iña irthi?

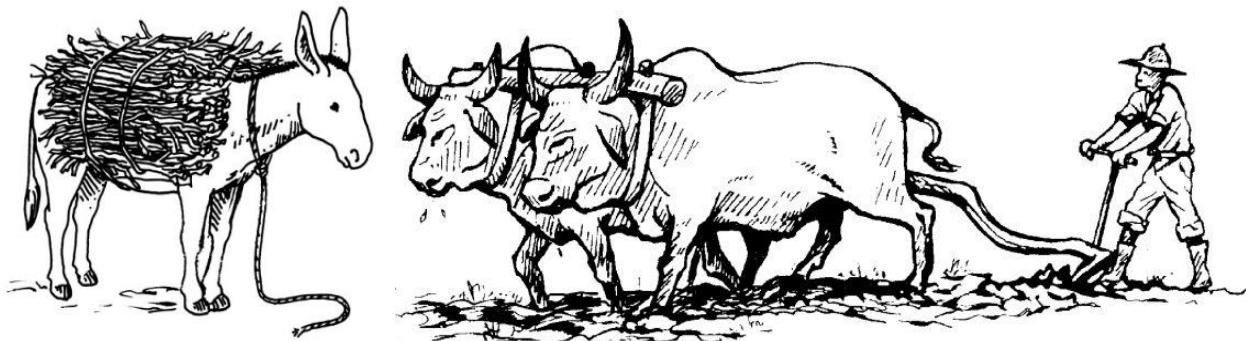

Gíñ bushú mbá náfaqa maabí thá ashídá máre.

Thañ

Shiñír

Hambal

Shiñír, Albák' al, hambal u ma shabahauqígú shambálo náfaqa maabígú

giné has'uléqí u máré hás'úla maabí añá féd'í méréqiyé k'íllíñ.

Gali d'íñ hatháñé shúli-alú bak'á k'úlne ágorthe.

Marú fii hatháñé amasíñ mbá thiñ giné mbá ma p'aaláqi.

QIi geera holoñoníñ

'A' geerathá mbá p'ishí k'alathá "Assé" mbá walá p'ishí k'ala "bus'áñ"

1. S'ak'a walá gíñ ma halagá mmaané.
2. Ir Thañ báss ñinéñ thík'iñanethi.
3. Borid gíñ bushú mbá thaayu ñinéñ mmaané.
4. Marú d'íñ maabíé añ.
5. Gíñ bushú walá gídi arúh.

'B' Ásalathá mothálé mbá ma aszé ____.

1. Mbá walá ma gíñ bushú thaayu ndí?

A: Mis'é Bi: Gali E: Allílañ

Di: k'íllíñ ma mbá thaayu

2. Mbá walá ma gíñ ma halagá ndí ____ ?

A: S'ak'a Bi: Alqarabíya

E: Gíñ bushú Di: bele

3. Gíñ bushú mbá walá k'óllá na uqúñ ndí _____?

A: merere

Bi: thañ niñelé

E: Borid

Di: k'illíñ walá k'óllá

4. Gíñ bushú mbá náfaqa maabí thé ashída k'ed'e ndí _____?

A: than

Bi: shiñír

E: Albák'al

Di: k'illíñ

Gíñ p'ús'í míñ thé s'ak'ayú mbá zíí thé añañk'ayú.

Náñ maané na gíñ p'ús'í míñ thé s'ak'ayú? Gádar háthú
k'éérátháhu na gíñ p'ús'í-álú míñ thé s'ak'ayúá?

S'is'íya

Almángá

Almóz

Amúhulé

Ñera

Gíñ p'ús'í míñ thé s'ak'ayú gásami añ holoñoníñéqí mbá rís'ílá
u mbá p'ús'í ma ñalú k'ed'i.

Almáñga

gagú

zíli

Abángá

Amúhulé

Almóz u ma shabahauqígú shambálo gíñ p'ús'í míñ thé s'a-
k'ayú

ñinéñ s'úllánégú.

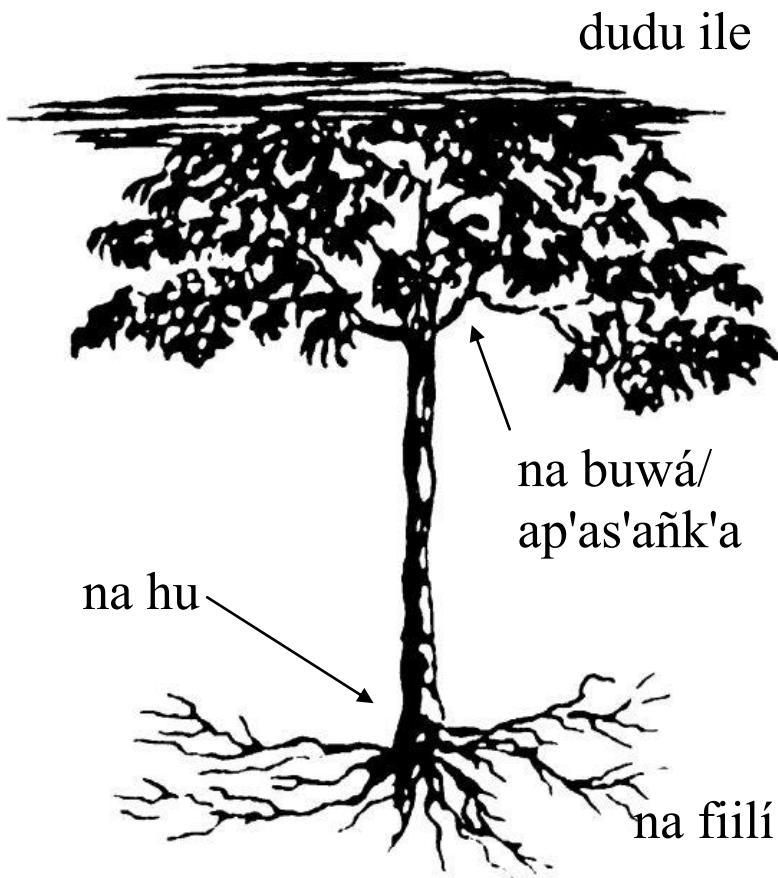
Geedí kééráthá gíñ p'ús'íhu míñ thé s'ak'ayú mungúnuñ.

At'ábáqá mbá gíñ p'ús'í míñ thé s'ak'ayú.

- Gíñ p'ús'í míñ thé s'ak'ayú oluqí.
- Gíñ p'ús'í míñ thé s'ak'ayú thiñígú.
- Gíñ p'ús'í míñ thé s'ak'ayú d'oñondígú
- Gíñ p'ús'í míñ thé s'ak'ayú múshígú.

Bus'ik'é mbá gíñ p'ús'í míñ thá s'ak'ayúgú k'íllíñ.

Shaíné s'úllá gíñ
p'ús'í míñ thá s'a-
k'ayúgú na algasámá
bús'ik'e
maré?

Mín alfákídá daa maabié gín p'ús'í míñ thá s'ak'ayú, gádarña
án gásamagú añ holoñoníñéqí.

Maré mbálogú:-

1. mbá náfaqaqí thiñthíñéqí míthil:- zíli, amúhulé, Algáme, Almóz, Almáñga, d'abará u ma shabahauqí shambálogú.
2. mbá náfaqaqígú giné ñgúnúñéqí míthil:- Albán, gagú, ñera, Alk'út'un/ap'ááne, s'is'ía u ma shabahauqígú shambálo marenó mbá náfaqa maabí shúli giigíé u mbá fúllá.

qi geera taláta.

Ma p'ishí ñgó k'ala "Assé" u ma shúní ñgó k'ala "bus'áñ"

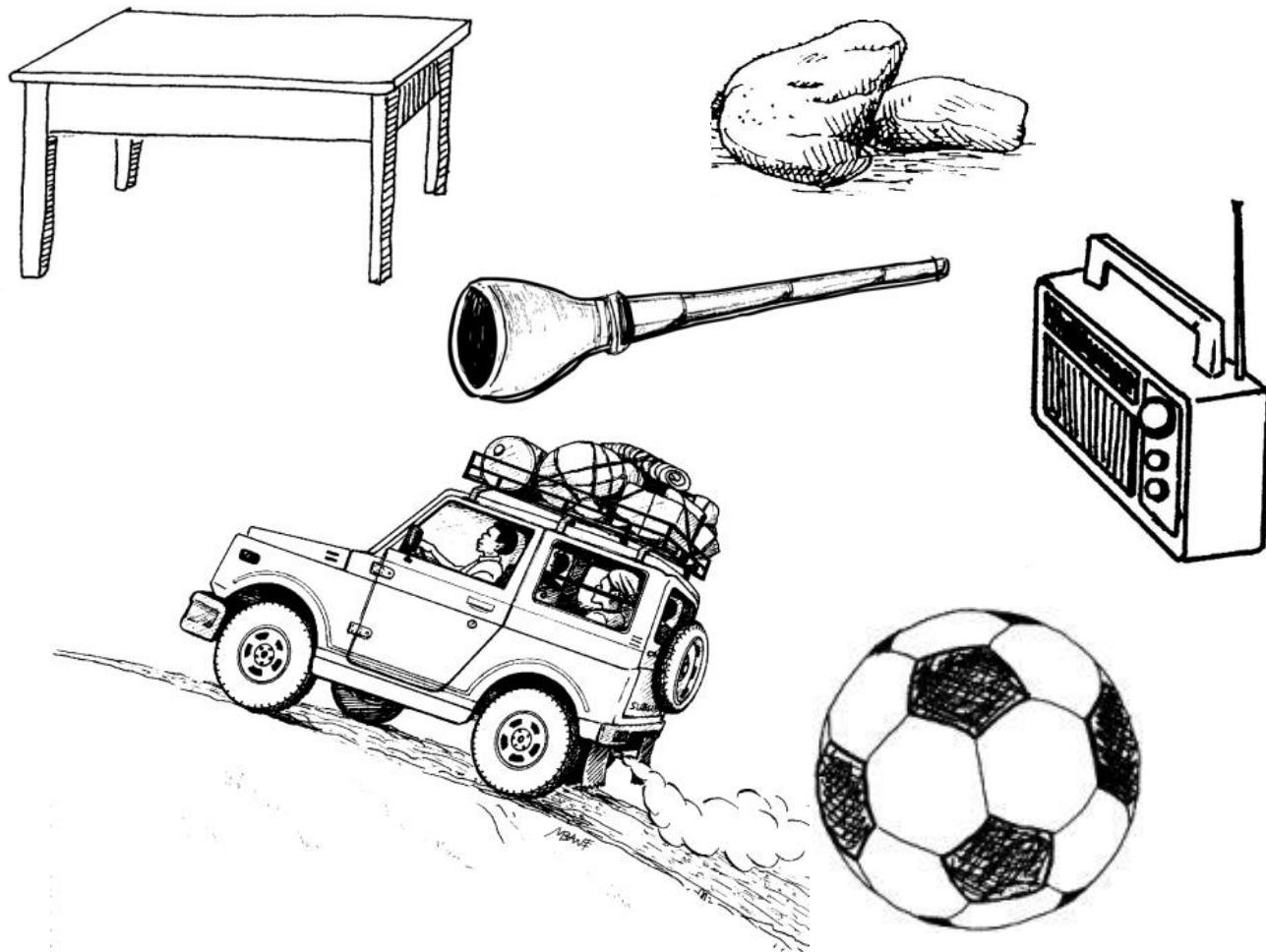
1. Gíñ p'ús'í míñ thá s'ak'ayú walá gídi arúh.
2. Zíli u amúhulé walá fámilí ñinéñ rís'íne.
3. Fiilí thá shor ñinéñ zííné gíñ p'ús'í-áluwéqí.
4. Albán s'is'ía mbá thiNlá ñinéñ maané.
5. Gagú náfaqaqí álé gia shúli tháñ.

3.4.2 Gíñ walá gídi arúh.

At'arabésa
Arabába/Abáñk'aráñ
Atirinbíl
Alkúra

Bele
Alqarabíya
waza

Arrádi

Gíñ walá gídi arúhgú.
s'ak'a, firi u bubani shambálo gásamñagú aleñ taláta.

S'ak'a

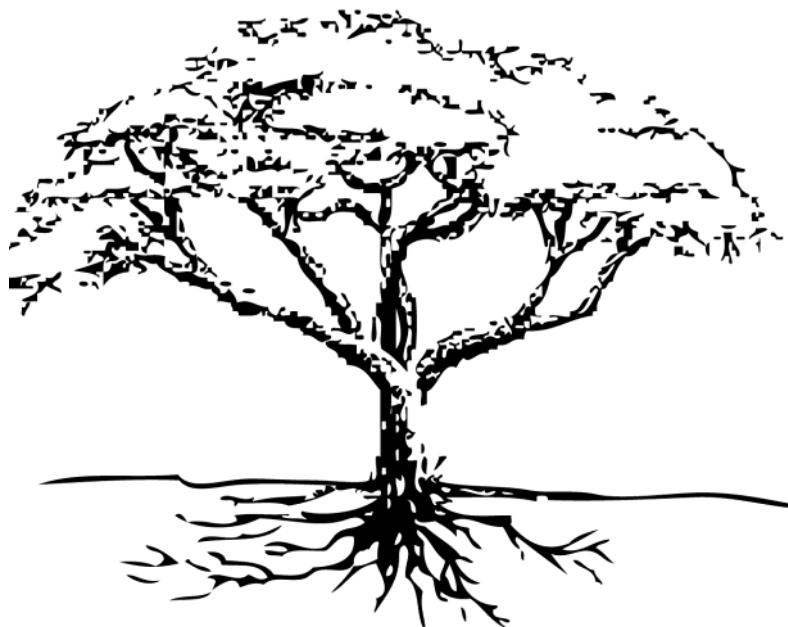
Náñ s'úllá sha s'ak'a?

S'ak'a míñ thá béléfefeshiñuoyu u míñ thá gíñ p'ús'íyú míñ thá

s'ak'ayú mbá s'uaqí ñinéñ hórí ma s'aka. U káne gíñ misik'í ñinéñ s'úqí máré mathí hórá ma s'ak'a.

Alfáqídá s'ák'ó.

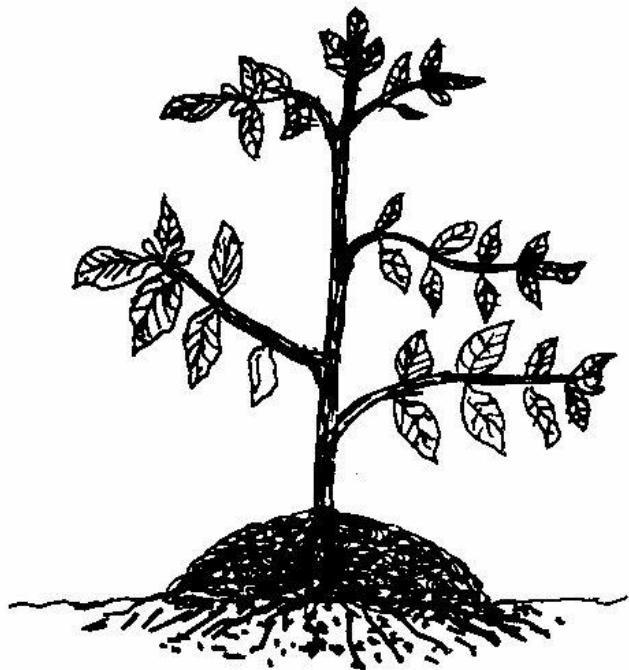
Náñ náfaqaga s'ák'a?

1. S'ak'a thiñlá á gíñ p'ús'í míñ thá s'ak'ayú, gíñ p'ús'í míñ thá s'ak'ayú shíñ thiñlá á gíne ñgunúñ mbá gúdí thá s'ak'a-alú.

- S'ak'a dám gíñ féd'í s'ís'iagú thá s'ak'ayú k'íllíñ míthil:-firi, Alháwa u giné ñgúnuñ mbá holí thá s'ak'ayú. S'aka ñinéñ ma nimira wáhid/d'uk'únúñ mbá gugudú. S'ak'a ma sharí giné ñgúnuñ mbá p'ús'í ñine thaalú hoshalí.
- Gíñ p'ús'ígú míñ thá s'ak'ayú ma sharé, fámili u gíñ bushú walá thík'i thiñthíñ. U walá ma thík'a thiñthíñgú walá gádarígú mare gúda. Ashan shúgó án thámáthá s'ak'aqi thá albáál.

2. S'ak'a ñinéñ múfi gíñ p'ús'ígú na filí
S'ak'a ñinéñ múfi s'is'iágú na filí mbá gádarga máré bubani.

3. S'ak'a náfaqa maabí álé fés'á shúlí tháñ.

4. S'ak'a náfaqaqí álé gia ma gíñ mbá náfaqa maabí tháñtháñ.
Gíñ ma huhú thá s'ak'a mbá thañthañú zííqí thá ñgámayá?
K'ééráthá hugú ma zííqí.

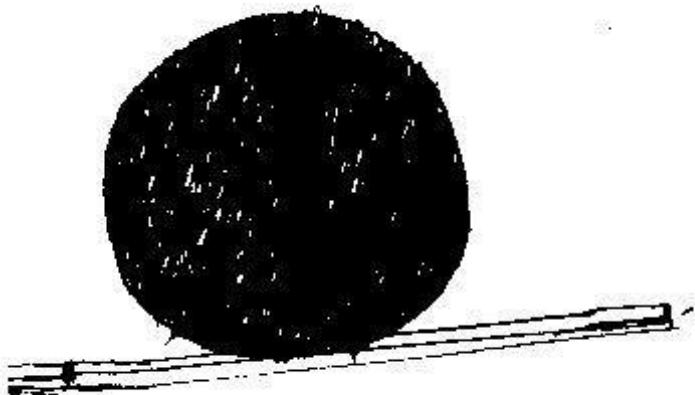

Giné ñgúnuñ mbá ma huhú thá s'ak'a madi háthúgúá?
Gérabathá háthu k'éérátháhu.

Maabí huu giné ñgúnuñgú thá s'ak'a

Sha ñgó mus'a s'ak'á mbá huuláhu lásim ñgó maada gínlégú zíí
thá bólue thálé d'úk'unuñ dük'unuñ.

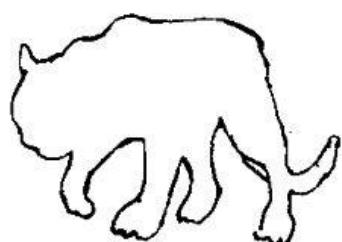
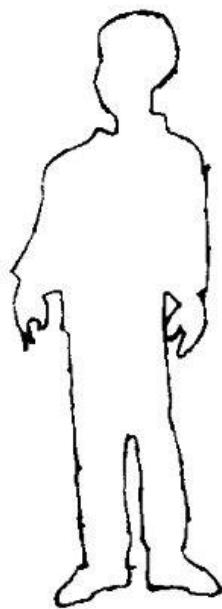
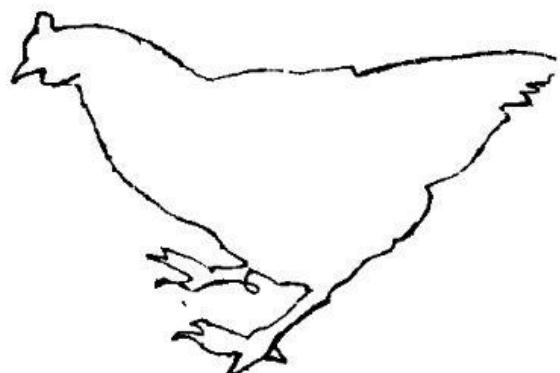
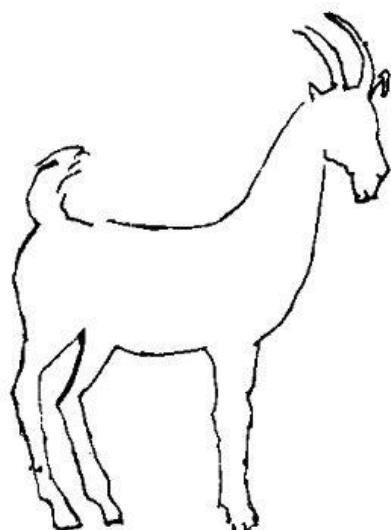
1. ñgó ásala s'ak'a mbá náfaqaq*i
2. s'ak'á ásálóñó ñgó áhoshaliñe náfefeshiñu
3. s'ak'a fefeshiñuoqí ñgó búud'a-alú thá firi
4. s'ak'á ma-álu buud'á ñgó thás'á thá thas'a/ambíbí
5. ñgó d'ós'a u ná íhá taláta yóm áné ñona
6. s'ak'á mbá d'ós'óñó ñgó lilik'iña-alú ñgó tháma.

8. ñgó boró geera s'ak'á mbá lilik'iñóñó álú ñgó hás'úla ñgó
hua gíñ féd'óñó tháñ.

Míthil:

- Asúrá gíñ bushú
- Asúrá mbá alinsanú/ndimilu
- Alqibiríg u agébena u ma shabahauqígú shambálo.

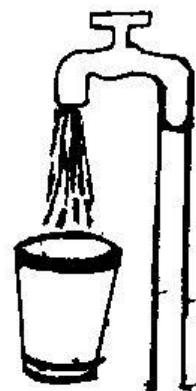
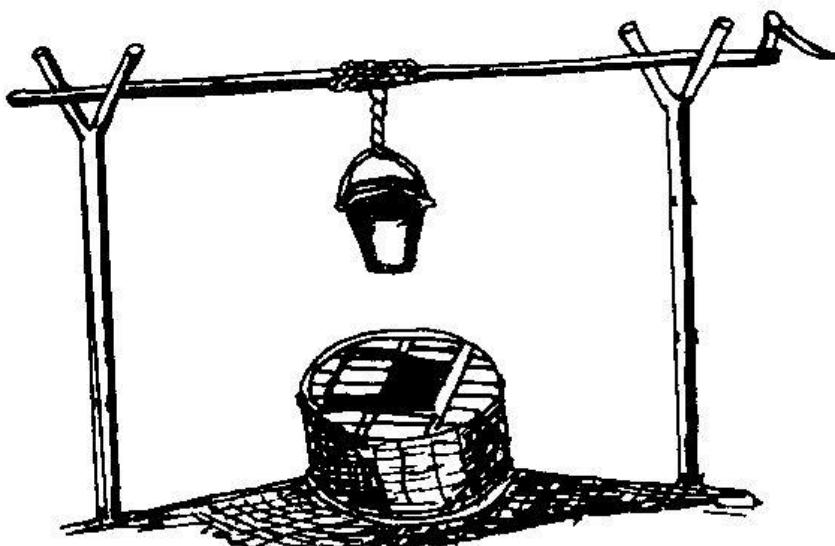
Firi

Añá thík'ílá firi

Almaqazúra

Albíír

Wááné thík'ílá firi thé aña ñgámayú?

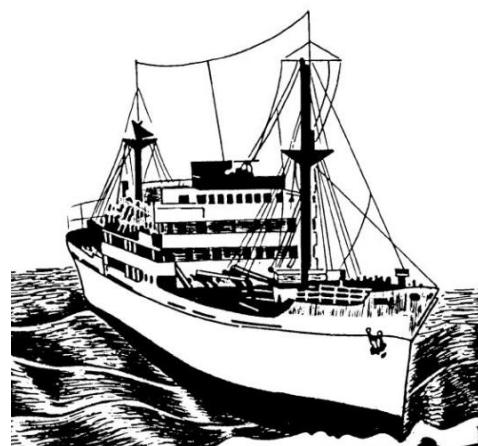

Thoñor aña mbá thík'ílá firi hatháñ thík'i firi thoñorindú d'afaruqí maré:-

- firi mbá p'úlí míñ thá s'ak'ayú
- míñ thá albíírú
- míñ thá albúrgayú
- míñ thá albáhárú
- míñ thá buliyú
- míñ ró firi u ma shabahauqígú shambálo

Alfáqídá fírú

Náñ náfaqaga fíri? K'ééráthá hu

Bubani

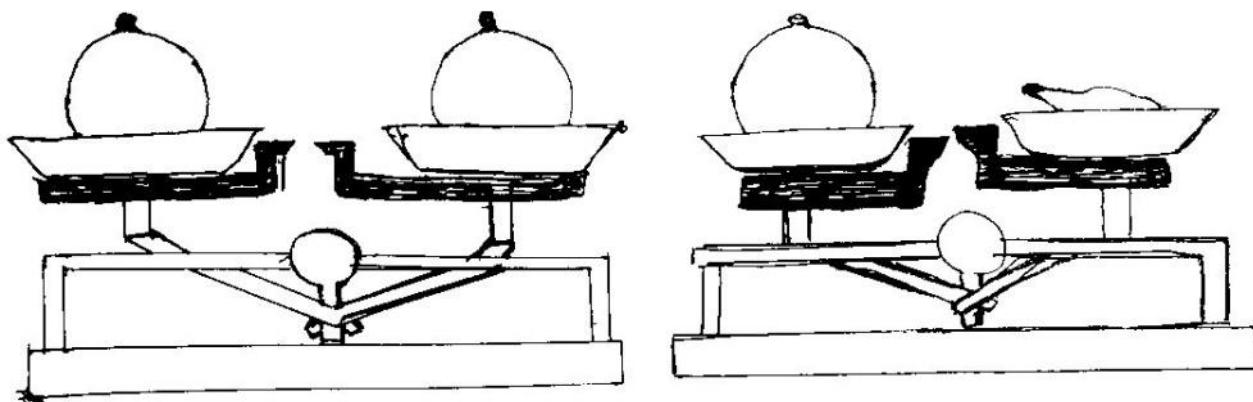
- Hatháñ madi bubaniqi thá areyá?
- Bubani yaqani/máání gíñ ádí ñinéñ maané.
- Bubani wállea alháwá mbá gízigiziñ s'is'ía.

Bubaní ñés'í ashan sha án fágadathá sha bubani ñís'í,
thamatha albalqi gaerá bulu mbálo. Alhádáfá qi geeró:- ashan án
fágadathá bubani sha ñés'í.

Gíñ k'áp'ínégú:-

Alhambúbá namuqí holoñoníñ

Gíñ thík'ílá:-

A: Alhambúbálogú máré holoñoníñ hórí ma namuqíá?

Bi: U mánáñ ma nafásé shaíné zíiné?

E: Mín thé gíñ geeró háthúqiyú náñ fágadó háthú?

Alfáqídá bubanú / alhawuo

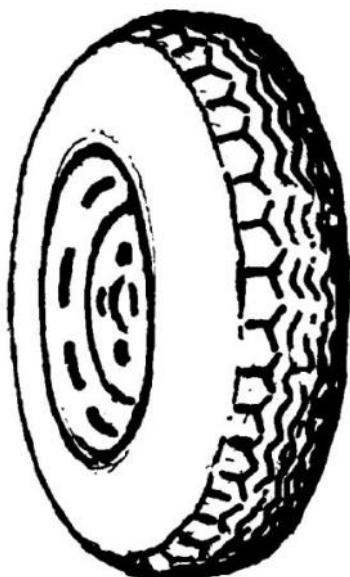
Náñ shábaha hathué mbá náfaqaga búbani? Geedí assáqá mbá shór háthú ze kam dagígá shúriñ háthúhu?

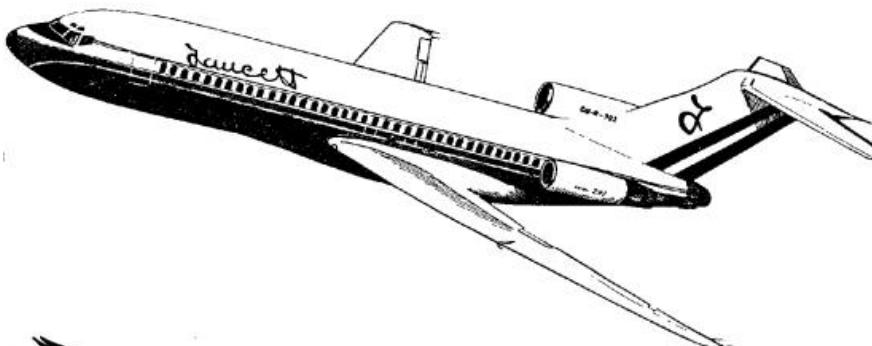
Gíñ bushúgú shórígú thá bubani (alháwa).

Gíñ p'ús'ígú míñ thá s'ak'ayú thá bubani (alháwa).

Bubani (alháwá) náfaqaqí álé áhora giné ñgúnuñ tháñ. Gíñ zííqí thá alarabía hu-yú náñ maané?

Bubani (alháwa) bak'í giné ñgúnuñgú máré záá thá alháwáyú/shorú.

Qi geera Árbaqa

Mbá p'ishí ñgó k'ala "Assé" mbá shúní ñgó k'ala "bus'áñ"

1. S'is'íá mbá rushí thá s'ak'ayúé ñinéñ hórí ma s'ak'a.

2. Giné ñgúnuñ walá p'ús'í ma sharma s'ak'a.

3. Firi gídi arúh.

4. Mín thá gíñ ma halagáyú mbá gídi arúh ñinéñ ma s'ák'a u firi.

5. Firi ás'ar gíñ k'illíñ.

6. S'ak'a náfaqaqí álé hua giné ñgúnuñ tháñ mbá shulu.

7. Bubani (alháwa) walá ñés'í.

Mótháthá d'ok'othálégú thá mothá d'úgurí

1. Náñ náfaqaga s'ák'a?

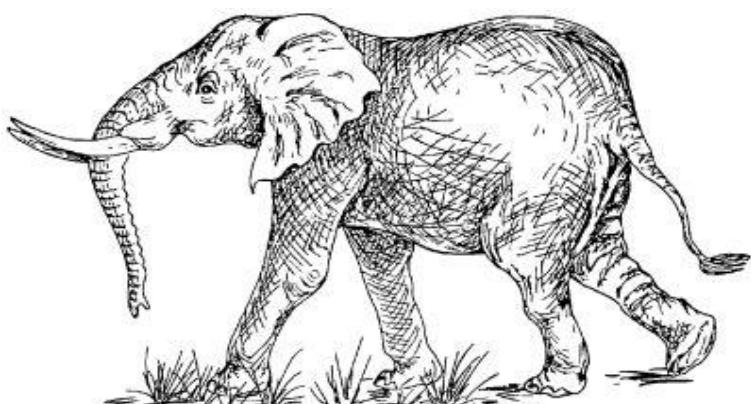
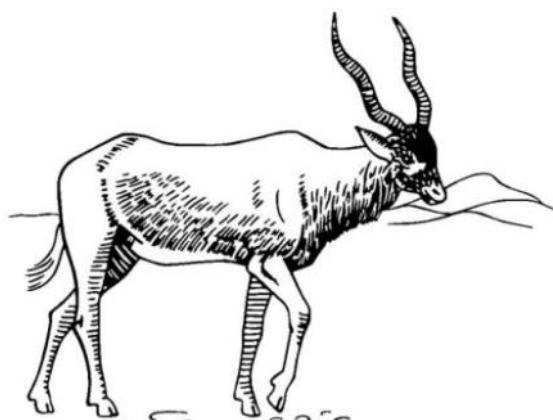
2. K'ééráthá gíñ walá gídi arúh-hu mbá ma halagá.

3. Firi mín wááné mbá thík'iñane?

3.4.3 Náñ áfaru gíñ zíí thaare gundi

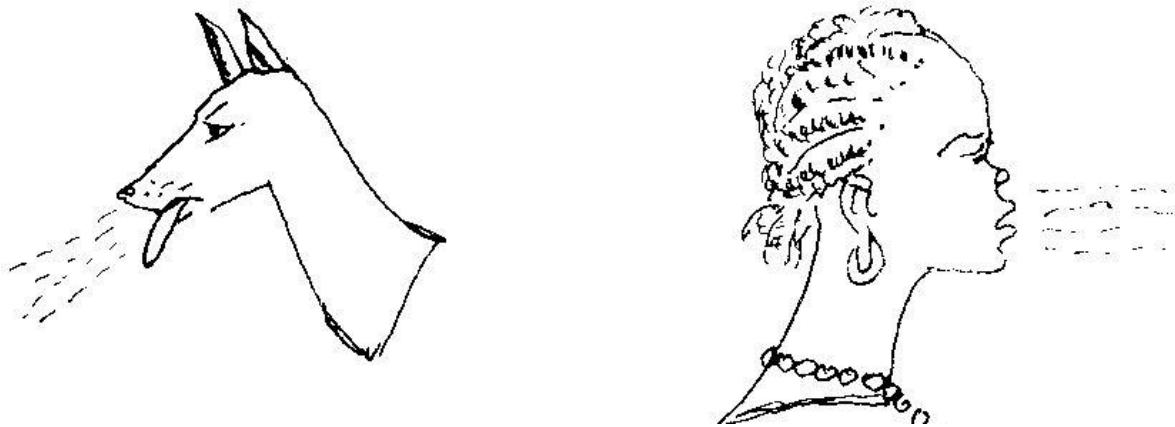
A: Gíñ gídi arúh

Gíñ gídi arúhgú thálé ndí? Rothutháqi thaalú

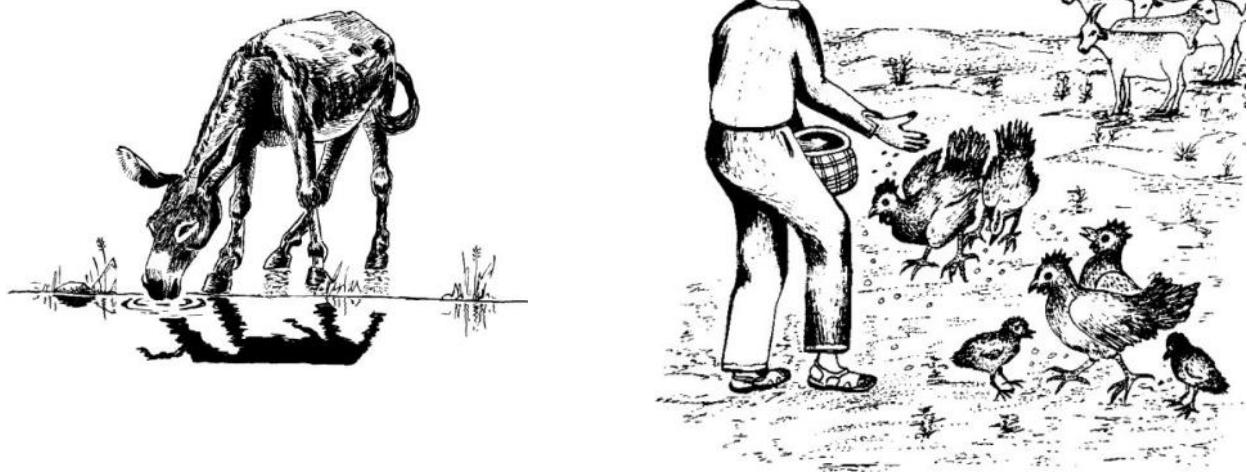

Náñ fágadilá gíñ gídi arúhgú tháñ?

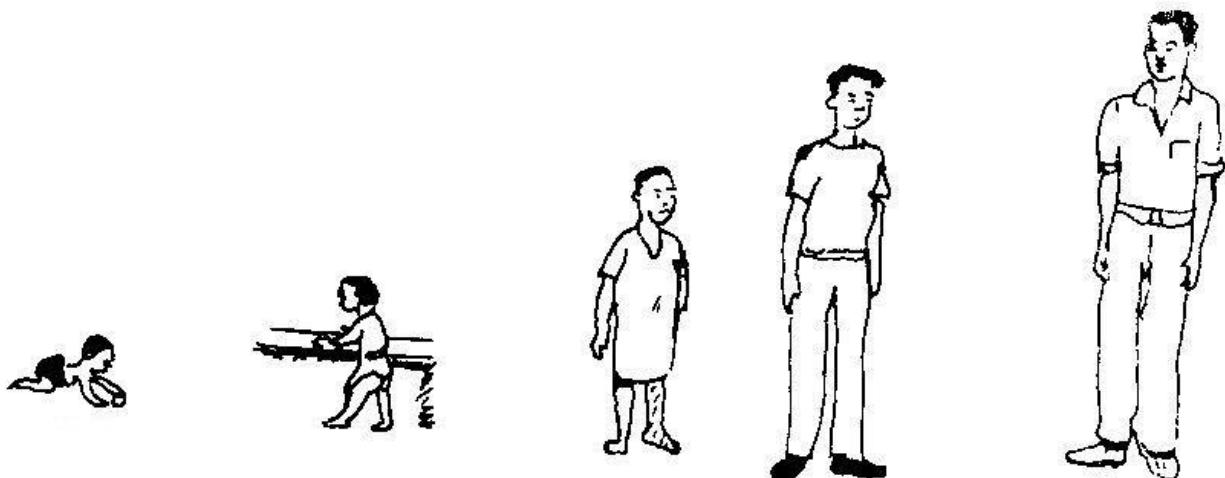
1. Gíñ gídi arúhgú fúl shoora-alú.

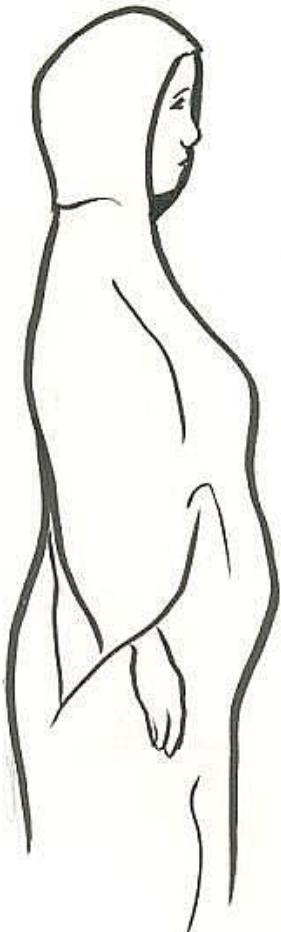
2. Gíñ gídi arúhgú thiñí.

3. Gíñ gídi arúhgú d'oñondí thaarathéqí.

4. Gíñ gídi arúh k'íllíñ Woluqí.

5. Gíñ gídi arúh k'íllíñgú múliñi.

Gíñ mbá walá gídi arúh

Náñ fágadilá gíñ walá gídi arúh tháñ?

- Gíñ walá gídi arúh waláw oluqí.
- Gíñ walá gídi arúh walá thiñígú.
- Gíñ walá gídi arúh walá múliñi ma ñalú máre.
- Gíñ walá gídi arúh walá d'oñondígú thaarathéqí.
- Gíñ walá gídi arúh walá shórí.

Mín thá gínléyú mbá zííqí thá azandúk'ú giathága alqalámá mbá ma (assé) míhil shambá zííné.

A.Gíñ zíí thá añáñk'ayú mbá walá gídi arúh u mbá gídi arúhgú

		mbá walá gídi arúh	mbá gídi arúh
1	bele	v	
2	s'ak'a		
3	s'is'iya		
4	almáñga s'is'ia		
5	ñera		
6	thañ		
7	than niñelé		
8	ndímilí		v
9	arrádi		
10	almuzágel		
11	atirimbíl/ alqarabía		
12	p'alí		
13	shék'e		
14	alt'arabéza		

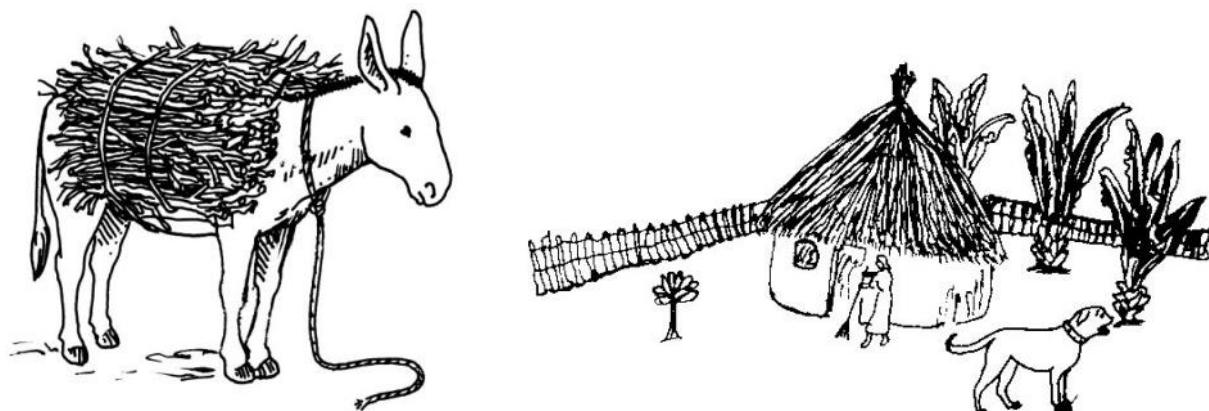
Baqad mbálé háthú giathága alamat assé (v) wálla mbá ma bus'áñ.

At'ábáqá Gíñ gídi arúh u gíñ walá gídi arúh

		Gíñ gídi arúh	gíñ walá gídi arúh
1	mbá múliñi ma ñalú máre	v	x
2	thiñigú		
3	shórígú		
4	woligu		
5	bashuqí		
6	d'oñondígú thaarathéqí		

3.5.1 Gíñ bushúqi thamthám thé albáál

Náñ náfaqaga gíñ bushú? K'éérátháhu.

Gíñ bushú d'áñí na gíñ daa máré fámiliéqí.

Míthil: thañ niñelé daa ir
 mis'é óli maabié húhúlú
 merere, mia, thañ u ma shabahauqí shambálo daa
 maabié uqúñgú.
 Gali u marú d'íñ añañ-alúgú u shúli.

Gíñ bushúgú ashan daa hatháñé alfáqídá d'áñí míllañ lázim án thámaqigú thé albáál.

A: Án thámáthá gíñ bushú thaayuqi thé albáál.

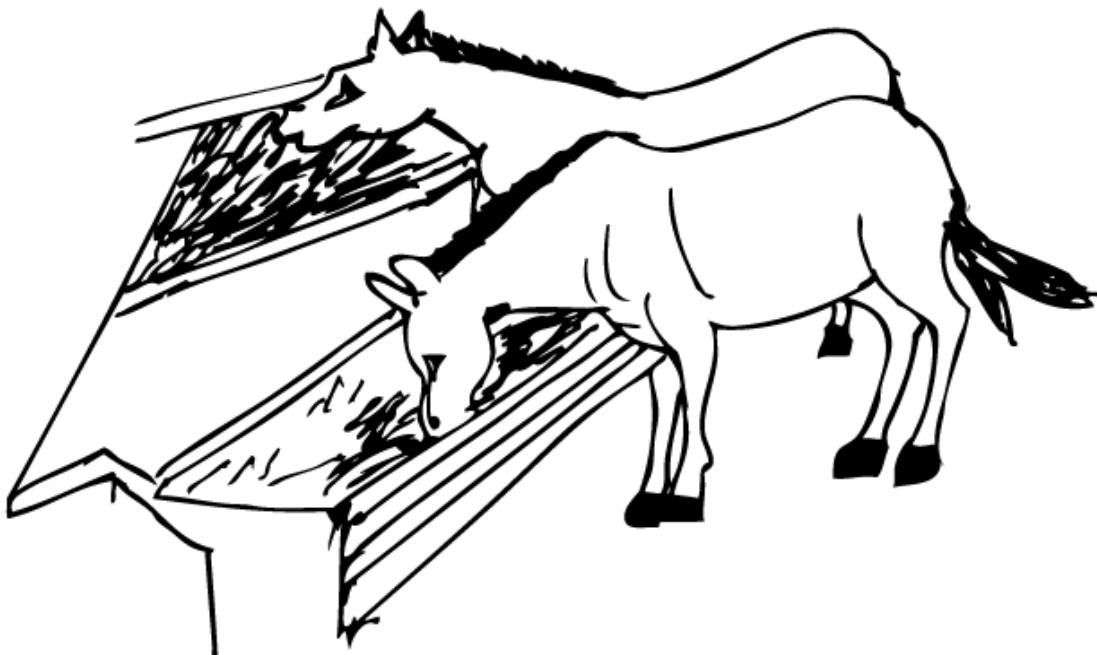
Gíñ bushúqi thamthám thé albáál yaqani náñ maané?

Gíñ bushú féd'i thiñthíñ

Ashan gíñ bushú máré daa hatháñé alfáqídá p'ishí, lásim án shíñ

mus'agá thiñthíñá máreqi.

- Míthil:- ñerá hoshalí, Bump'ús' u ma shabahuqí shambálo féd'i mare sha á máré thiña.

- Gíñ bushúgú féd'iqi as'ara.

Lásim án ás'ara gíñ bushú bus'ik'e.

Gíñ bushúgú did'i bús'ik'e walá ma ás'aráña bus'ik'e.

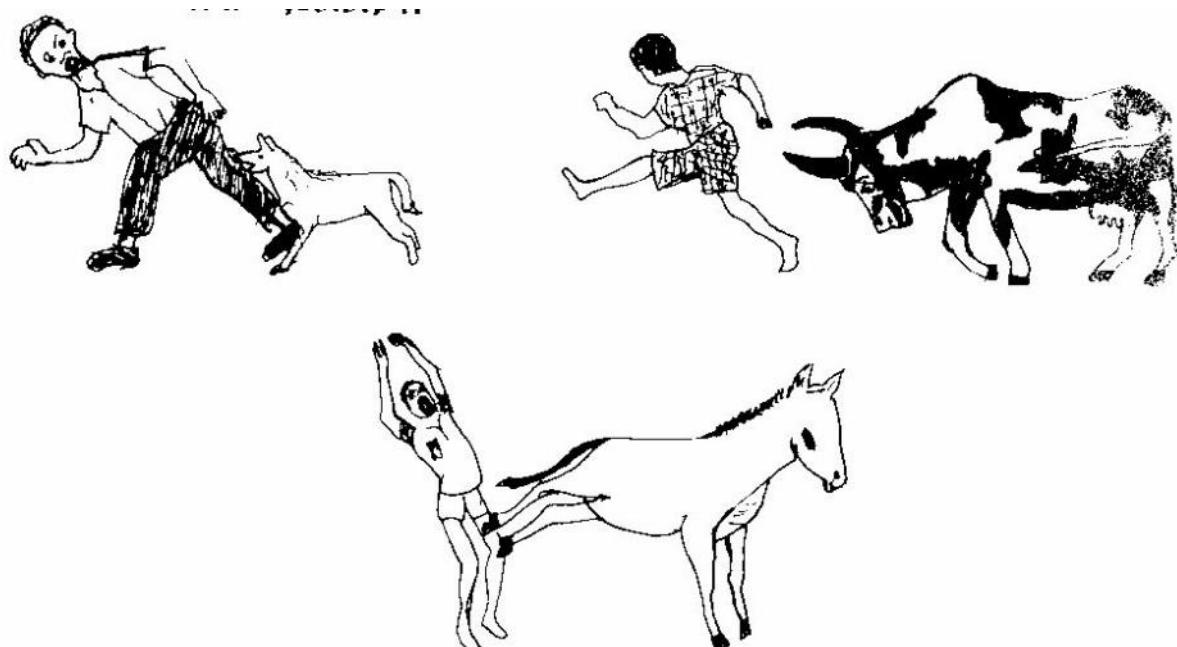
Walá ma ás'aráña bus'ik'egú óli gíne ñgunúñ bus'ik'e.

Míthil: Dídi, Bís'oñ, ma zíiqígú shambálo olu maré thé bus'ik'e. Ashan shúgo alqáfíá máre dúrraqi. U walá ma tháma-ñaqi thé albáál gíñ féd'iña walá thík'iña.

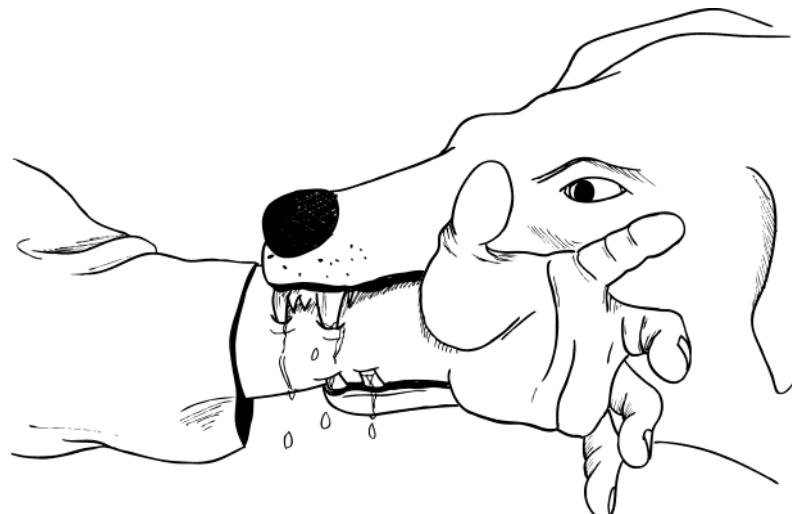
Gíñ bushúgú k'ap'í añá gúdí máré.

- Gíñ bushúgú lázim máré gíídá shúli mbá d'afaruqí thá maabíle.
- Añá gúdí gíñ bushú lásim án ás'ara márthéqí.
Gíñ bushúgú féd'i rothá p'ishí.

- Bak'á giiña gíñ bushué gíñ shún márhtéqí.
- Ma gíagaña gíñ shún márthéqí dúrra hatháñgú.

Gíñ bushú sha bak'á dúrra máré hátháñ án thámátháqigú thá albáá'.

Qi geera hámsa.

A: Mbá p'ishí k'alathá "Aszé" u mbá shúní k'alathá sha bus'áñ.

1. Ma ñgó áthiñthiñá gíñ bushú walá p'ishí.
 2. Gíñ bushú náfaqaqí has'uléqí u gundi hahóéqí múngúnuñ.
 3. Gali u marú náfaqaqí máré díñá aña-alú u shúli.
 4. Gíñ bushú ma sharma gíñ thiñ máré thé ñerayú ma ñalú máré walá mathí féd'í gíñ máñgú.
 5. Gíñ bushúqi thamthám thé albáál na bus'ik'e ma alhágila.

A: Geerathá mothá mbá ma assé háthú ásalathá.

- ## 1. Gíñ bushú thaayu thálé ndí ?

2. Mín thé gíñ bushúléyúgú mbá náfaqa maabí thé ashíddá k'ed'e ndí ?

A: merere — Bi: miya E:
shiñír

3. Mín thá mbáléyúgú, mbá ma alfáqídá gíñ bushú na aúra
ndí ?

A: shafa Bi: ashánt'a E: albat'ania
Di: k'illíñ

4. Mín thá mbáléyúgú mbá walá ma gíñ bushú thaayu ndí ____?

A: murthá

Bi: than

E: p'ero

5. Walá ma hatháñ ás'ará gíñ bushú bus'ik'e ndí gíñ olune thá bus'ik'egú ____.

A: dídi

Bi: gús'I

E: horóñ

3.5.2 Gíñ p'ús'í míhil s'is'ía u móngúnuñ na qi thamthám thá albáál.

Zíiqígú na gíñ
d'afaruqí mí-
llañ mbá dúrra
gíñ p'ús'í mí
thá s'ak'ayú.

Shaíné gádarña án tháma gíñ
p'ús'íqi mí thá s'ak'ayú thá
albáál?

Bak'á bák'íñane tháálé k'ik'iriña-alú míllañ
 Álé thámaqi thá albáál bak'á dárne-álu.
 Álé p'áala ñera-alú míñ ñine thayú.
 Álé ámera firi u ma shabahauqígú shambálo p'ishí.

3.5.3 Añá shúlú u añá algirayóqi thamthám thá albáál.

A: Añá shúlúqi thamthám thá albáál.

Añá shúliñk'á án thámátháqi thá albáál.

Gíñ féd'íné sha án gia mbálé:-

Án buura gíñ did'í-álú án dáára-alú añ d'uk'únúñ.

Án náfaqatháqi thá alganífa (almusturáh).

Án gorthiña gundi.

Án faas'athá gíñ p'ús'ígú míthil s'is'ía mbá s'áwarthiñ añañk'a.

B: Án thámáthá aña algirayóqi thá albáál.

Shaíné thám háthú aña algirayó ñgámaqi thá albáál?

Añá algirayó féd'iqi thamthám thé albáál u as'ara.

Mbálo:

- Bak'á húhí géédí thutha añ k'illín ílla thé alganífayú (almusturáhú).
- Bak'á fút'iñ géédí gíñ did'í-álú añ k'illín.
- Máré théma giné mbá algirayóqi thé albáál.
- Máré ás'ara añ thé amahá kulu yóm/díima.
- Máré faas'a giné ñgúnuñ thé shúlí algirayó gundi.

Geedí, giné faas'a thé aña algirayoyú nánóqí féd'igaláne?

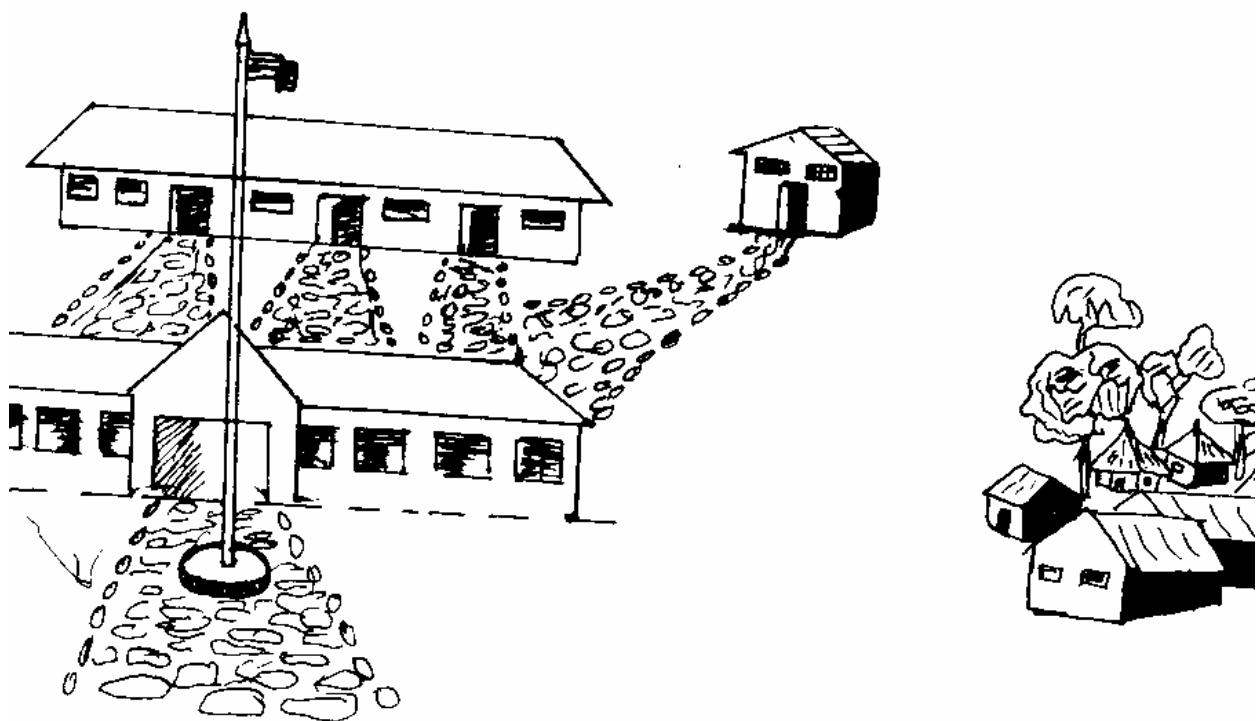
Giné ñgúnuñ faas'a daa alfáqida míllañ.

- Daa gíñ p'adi maabí thé algirayayú.
- Gíñ p'ús'í míñ thé s'ak'ayú giilá ma giné mbá náfaqaláqi théñ
- thé algirayayú míthil alkúrsi, at'arabésa u shambálo.
- Gíñ p'ús'í míñ thé s'ak'ayú s'áwarthiñ añ.

Ashan shúgo án faas'athá gín p'ús'í míñ thé s'ak'ayú thé aña algirayoyú u áñ thámátháqi thé albáál.

C: Án thámáthá añáñk'aqi thé albáál.

Náñ zíiqí thé añ d'uk'únúñú?

- Shúlígú zííqí míllañ thá añáñk'ayú.
- Almáktab zííqí thá añáñk'ayú.
- Gíñ p'ús'í míñ thá s'ak'ayú u gíñ bushú zííqígú thá añáñ k'ayú.
- Maabígú hór añ thá añáñ k'ayú.

- Thá añáñk'ayú ashan gíñ d'afaruqígú míllañ zííqí lásim án damá añáñk'a ma s'ári.
- Walá ma hatháñ dama añáñk'a ma s'ári bad'íñgíñá s'ík'í hatháñéqí d'áñí.

Ashan án damá añáñ k'a ma s'ári náñ giiña?

- Án fetha shúlíñk'ayú lé añáñk'a.
- Añá buri fíri-alú án p'úandu ma p'ishí sha áné hoshala.
- Án thámáthá gíñ ma faas'áqi thá albáál u án mus'athá thoñorá
- mbá hárábégú.

Qi geera sítta

- A: Mbá p'ishí ñgó k'ala "assé" mbá shúní ñgó k'ala "bus'áñ"
1. Ashan án thík'áthá gíñ fas'ilá alfáqidathigú walá féd'í sha án thámátháqigú thá albáál.
 2. Añ s'awarí ma hatháñ k'iirá s'is'ía-alú.
 3. Bak'á fas'iñathá giné ñgúnuñ thá añá algirayoyú.
 4. Gíñ p'ús'ígú míñ thá s'ak'ayú thiñthíñéqí bás ñinéñ náfa-qagané.
 5. Gíñ p'ús'ígú míñ thá s'ak'ayú walá gídi arúh.

Bi: Geerathá mothá mbá ma assé háthú ásalathá.

1. Ashan án tháma gíñ p'ús'íqi thá albáál féd'í _____.

A: bak'á k'irláne-alú

Bi: Álé d'íña-alú bak'á dárné.

E: Álé p'áalayú

Di: k'íllíñ

2. Gíñ p'ús'í míñ thá s'ak'ayú náfaqaqígú _____?

A: thiñthíñéqí

Bi: añgishúréqí

E: gíñ shúlúwéqí

Di: k'illíñ

3. Gíñ walá náfaqaqí thálé thá añá algirayóú ndí _____?

A: Qi huhúh thutha añ k'illíñ.

Bi: Amud'a faas'a (azihúr)

E: Gine mbá algirayó damdám ma p'ishí.

4. Mbá náfaqaqí thiñthíñé ndí _____?

A: Albán/agagíldí

Bi: Almáñga

E: Algút'un/ap'ááne

Di: Wala d'uk'unuñ

5. Giné mbá algirayó thálé ndí _____?

A: Alkitáb

Bi: At'abashír / abubusha

E: Galam rasás

Di: K'illíñ